

Liberální vs. konzervativní proud myšlení v katolické církvi a jejich vztah k pedagogice

Bc. Josef Zelinka

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Josef ZELINKA**
Osobní číslo: **H118604**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Liberální vs. konzervativní proud myšlení v katolické církvi a jejich vztah k pedagogice**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách"(IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na analýzu konzervativních a liberálních směrů v katolické církvi ve světovém i českém kontextu a jejich pedagogické záměry;
- na vztah těchto dvou směrů k potratům, antikoncepci, homosexualitě, euthanasii, rozvodům nebo chudobě;
- na porovnání autoritářského a liberálního přístupu k výchově v současné katolicky orientované pedagogice;

Součástí práce bude kvalitativní výzkum formou rozhovoru mezi věřícími rodiči. Cílem výzkumu bude zjištění, nakolik a jak své děti vychovávají liberálně a nakolik spíše konzervativně.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Benedikt XVI, Světlo světa: papež, církev a znamení doby. Brno: Barrister a Principal, 2011

Friedl, M. Breviář myšlenek Jana Amose Komenského. Brno: Integrál Brno, 2008

Halík, T. O přítomnou církev a společnost. Praha: Křesťanská akademie, 1992

Hanák, D. České konzervativní myšlení (1789–1989). Brno: Studio Arx, 2007

Hanuš, J., Vybíral, J. Náboženství v globální občanské společnosti. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008

Kosatík, P. Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895–1976). Praha: Paseka, 2009

Ratzinger, J. Křesťanství na přelomu tisíciletí. Praha: Portál, 2005

Vokoun, J. Postkritický proud v současné angloamerické teologii. Praha: Vyšehrad, 2009

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Mgr. Antonín Dolák, Ph.D.**
Katedra společenských věd

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlbacher, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Eduard Redvan, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ing. Josef Zelinka

Jméno, příjmení studenta

V Brně 25.3.2013

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané nebezpečím k obhajobě musí být těm nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určení vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ačkoliv za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla užití bez věcného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení obvyklého projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává neplatným.

(2) Není-li zjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla s výdělkem jin domáteného v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přikládá k výši výdělků dosudného školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Hlavním tématem diplomové práce je porovnání liberálních a konzervativních názorů v katolické církvi. Nejprve je proveden krátký historický exkurz o vývoji názorů uvnitř církve. Pak jsou zkoumány názorové rozdíly na různá společenská témata, jako je homosexualita, antikoncepce, eutanazie, interrupce nebo některé sociální problémy. Zároveň je také věnována pozornost představitelům jednotlivých názorů a jejich argumentaci. Rovněž je učiněn pokus nastínit pojetí některých uvedených témat v rámci pedagogiky, případně jejich aplikovaných disciplín. Součástí práce je kvalitativní výzkum uskutečněný formou rozhovorů. Rozhovory jsou provedeny s lidmi, kteří v rodinách praktikují v nějaké podobě křesťanskou výchovu.

Klíčová slova:

Liberální katoličtí představitelé, konzervativní katoličtí představitelé, homosexualita, eutanazie, antikoncepce, paliativní péče, sexuální výchova,

ABSTRACT

The main topic of this thesis is the comparison of liberal and conservative views of the Catholic Church. First there is made a short historical essay about the development of opinions within the Church. Then there is examined the difference of opinion of various social issues such as homosexuality, contraception, euthanasia, abortion or some social problems. Together with it attention is also given to the representatives of particular views and their arguments. An attempt is also made to outline the concept of some of these issues in the education, possibly in its applied disciplines. The qualitative research carried out through interviews forms part of the work, too. Interviews are conducted with people who practice Christian education in some forms.

Keywords:

liberal catholic leaders, conservative catholic leaders, homosexuality, euthanasia, contraception, palliative care, sex education

Poděkování

Rád bych co nejsrdečněji poděkoval panu PhDr. Mgr. Antonínu Dolákovi, Ph.D. za vedení, cenné rady, vstřícnost a užitečnou metodickou a odbornou pomoc, kterou mi poskytnul při zpracování diplomové práce.

Také chci poděkovat své rodině, zejména manželce Vladěce za všestrannou podporu a pomoc, která mi byla z jejich strany poskytnuta, a které si nesmírně vážím.

Bc. Josef Zelinka

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Liberální vs. konzervativní proud myšlení v katolické církvi a jejich vztah k pedagogice“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 25. března 2013

.....
Bc. Josef Zelinka

OBSAH

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VYMEZENÍ TÉMATU A POJMŮ	11
2 HISTORICKÝ KONTEXT	16
2.1 Vatikán a postavení papeže	19
3 BIBLE A JEJÍ VÝKLAD	21
4 HOMOSEXUALITA	25
4.1 Dílčí závěr.....	31
5 ANTIKONCEPCE	33
5.1 Manželství a rodina v křesťanském pojetí	33
5.2 Humanae vitae vs. antikoncepce	35
5.3 Sexuální výchova pohledem dnešní pedagogiky	37
5.4 Dílčí závěr.....	39
6 EUTANAZIE A INTERRUPE	40
6.1 Pojem eutanazie	40
6.2 Smrt v křesťanském pojetí	41
6.3 Eutanazie z pohledu katolické církve	41
6.4 Přístup liberálních teologů	43
6.5 Paliativní péče jako alternativa eutanazie	45
6.6 Dílčí závěr.....	46
7 SOCIÁLNÍ NAUKA CÍRKVE	47
7.1 Historické kořeny sociální nauky	47
7.2 Církevní díla o sociální nauce.....	48
7.3 Aggiornamento a odkaz 2. vatikánského koncilu	50
7.4 Gaudium et spes	50
7.5 Küng a jeho světový étos.....	52
7.6 Koncept sociální a etické výchovy v pedagogice	52
7.7 Sociální pedagogika vs. sociální nauka církve.....	54
II. PRAKTICKÁ ČÁST	58
8 KVALITATIVNÍ VÝZKUM –FENOMENOLOGICKÉ ZKOUMÁNÍ	59
8.1 Určení výzkumné otázky	59
8.2 Metoda sběru dat, analýzy dat a výběr respondentů.....	59
8.3 Rozhovory	60
8.4 Diskuse nad výsledky rozhovorů	83
ZÁVĚR	87
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	88
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	92

ÚVOD

Křesťanství je monoteistické náboženství, pod jehož křídla se vměstnalo značné množství církví. Nejpočetnější a zřejmě také nejvlivnější z nich je Římskokatolická církev. Celosvětový vliv a význam Římskokatolické církve podtrhuje například také pořadí nejvlivnějších lidí na světě, jehož aktuální podobu vydal časopis Forbes.¹ Páté místo v tomto žebříčku patřilo na konci roku 2012 hlavě katolické církve, papeži Benediktu XVI. Kromě iránského ajatolláha Ali Hosseini Chameneiho (na 21. místě) se v tomto prestižním žebříčku neumístil žádný jiný církevní ani duchovní představitel. Katolická církev čítá více než jednu miliardu lidí žijících na všech kontinentech a je také největší ze společenství hlásících se k některé formě křesťanského náboženství².

I v takovém ateistickém státě, za který bývá označována Česká republika, se ke katolické víře, podle posledního sčítání lidu, hlásí více jak jeden milion věřících³, což je zdaleka největší počet lidí hlásících se k některému z mnoha náboženství. Je sice pravdou, že počet věřících katolíků v Evropě pozvolna klesá, na druhé straně se katolické církvi daří misijní činností v jiných částech světa počty katolíků zvyšovat. Jen v roce 1998 připadali na Afriku, Střední a Latinskou Ameriku a Asii, tři čtvrtiny ze všech katolických křtů. Evropští a euroameričtí katolíci přestávají být těmi, kdo udávají tón, a při hlasováních v církevních grémiích bývají často přehlasováni biskupy právě z těchto regionů.⁴

Z řečeného je patrné, že Vatikán má vliv na značnou část populace, a to nejen v náboženských otázkách, ale také v jiných oblastech života společnosti, mimo jiné také v oblasti výchovy.

Dějiny křesťanství jsou staré více jak dva tisíce let a za tu dobu si toto náboženství prošlo nesčítaným množstvím sporů a konfliktů formujících je až do dnešních dnů. Pokud bychom chtěli dát těmto dějinám nějaký přívlástek, mohli bychom říci, že křesťanské dějiny jsou také dějinami myšlení. Obecně se dá říci, že myšlenkové a názorové proudy se daly označit buď za fundamentalistické a konzervativní, nebo naopak za liberální a v mnoha případech také heretické, neboť byly mnohdy označeny za názory

¹dostupné z <http://www.forbes.com/powerful-people/list/> [online], [cit. 2012-12-29]

²HALAS, František X. *Fenomén Vatikán: idea, dějiny a současnost papežství, diplomacie Svatého stolce, České země a Vatikán*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, str. 15

³dostupné z <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30629&th=&v=&vo=null&vseuzemi=null&void=> [online], [cit. 2013-01-12]

⁴DUKA, Dominik. *Glosy Dominika Duky 2011*. 1. vyd. V Praze: Radioservis ve spolupráci s Českým rozhlasem - Radiožurnál, 2012, str. 43

podkopávající samu podstatu křesťanské víry, viděno samozřejmě optikou opačně smýšlejících představitelů. Na druhé straně se některým liberálním a téměř volnomyšlenkářským názorům dostalo sluchu v rámci širšího fóra katolických věřících a našly si tak místo i v oficiálně prezentovaných názorech katolické církve.

Prvním cílem diplomové práce je pokusit se objasnit co v sobě skrývají pojmy liberální představitelé a konzervativní představitelé v rámci katolické církve, o jaké subjekty nebo jednotlivce se konkrétně jedná. Druhým cílem je deskripce a interpretace názorů v obou táborech, jejich původ, argumentace jednotlivých představitelů, případně dopad jejich názorů na katolickou veřejnost a na výchovu. Oba cíle budou řešeny v rámci teoretické části diplomové práce. Součástí teoretické části bude také krátký exkurz do dějin křesťanské, potažmo katolické církve, jako lůna, ve kterém se tyto názory po celou dobu tvořily a vyvíjely. Stejná východiska nemusejí vždy vést ke stejným závěrům, což platí pro vědu i pro filozofii za jejíž specifickou součást můžeme víru v Boha, a z ní vycházející náboženství, považovat.

V praktické části bude řešen třetí cíl diplomové práce – prověřit tvrzení, že katolíci považují křesťanskou výchovu za přínosnou i pro nekatolickou část populace a čtvrtý cíl – prověřit tvrzení, že katolíci sice nemají detailní představu o liberálních autorech a jejich myšlenkách, ale podporují liberálně laděné myšlenky, pokud se s nimi setkají. Za tím účelem bude proveden kvalitativní výzkum formou rozhovorů orientovaných na problém. Bude se tedy jednat o polostrukturovaný rozhovor s rodiči, kteří praktikují v nějaké podobě křesťanskou výchovu svých dětí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení tématu a pojmů

Jak již bylo řešeno, budou v této práci porovnávány liberální a konzervativní názory a proto bude nutné pojmenovat ty subjekty, které zastupují oba názorové proudy.

Jádrem Evangelia je spása od Boha, prostřednictvím oběti Ježíše Krista. Takto pojatá pravá víra, měla, a jistě v dnešní době i má, tak zásadní význam pro křesťanství, že bylo potřeba ji chránit před pokusy ji nějakým způsobem měnit, vykládat a učit jinak. Ortodoxie je vždy v zásadě konzervativní, hereze z povahy věci inovativní. Dnes je již, jako obecně platný, přijímán fakt, že rané křesťanství zahrnovalo mnoho odlišných způsobů víry. Historicky lze chápat pojmy ortodoxie (konzervativismu) a hereze (liberalismus) spíše jako alternativní možné vývoje hnutí, které je z počátku nehotové a rozmanité.⁵ To však již v dnešní době neplatí a oba pojmy nabývají jiný význam.

K lepšímu pochopení střetů mezi konzervativními a liberálními názory uvnitř katolické církve je nutné zabývat se konfesionálním rozdělením křesťanů během historického vývoje církve. V názorových roztržkách, jaké mnohokrát v dějinách rozdělily křesťany, byla ve hře především otázka věrnosti principům. Primárním problémem byl tedy spor o výklad nauky. Pro pochopení oč vlastně při jednotlivých názorových střetech jde, je nezbytné zabývat se obecnějším společenským, historickým i kulturním kontextem té či oné doby.⁶

Biskupem města Říma je papež, který má celou řadu titulů. Tím zřejmě nejznámějším, je titul "náměstek Ježíše Krista na Zemi". Je nástupcem apoštola Petra a hlavou katolické církve. Jeho úřad je také nazýván "Svatým stolicí" se sídlem ve Vatikánu. Z toho co bylo řečeno je zřejmé, že tím, kdo si přisvojuje výklad Písma a zároveň se považuje za pokračovatele tradice, je katolická církev a její oficiální představitelé, papež a jím řízené instituce. Z tohoto pohledu je lze označit za představitele konzervativního proudu.

Dne 12. 2. 2013 v ranním interview radiožurnálu řekl kardinál Vlk, že papeži Benediktu XVI. bylo předhazováno, že je konzervativní. Podle něj tak lze označit člověka,

⁵HAZLETT, Ian. *Rané křesťanství: počátky a vývoj církve do roku 600*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009, str. 185

⁶HALAS, František X. *Fenomén Vatikán: idea, dějiny a současnost papežství, diplomacie Svatého stolce, České země a Vatikán*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, str. 28-29

který uchovává dědictví. V tomto smyslu, podle něj, uchovával papež učení církve i přes útoky okolního světa, který myslí jinak.⁷

Pokud byla řeč o institucích Svatého stolce, pak tou nejvýznamnější z hlediska precizování věrouky je bezesporu Kongregace pro nauku víry. Prostředky sloužící k šíření názorů papeže jsou jednak apoštolské konstituce, které jsou z hlediska závažnosti sdělení, dekrety nejvyšší úrovně, a jsou určeny kléru i věřícím. Dále jsou to (bráno sestupně) encykliky, apoštolské exhortace, apoštolské listy a poselství. Jejich prostřednictvím se papež, případně jednotliví biskupové vyjadřují k otázkám, které považuje za důležité nebo mají svým obsahem povzbuzovat a motivovat věřící. Jako významnou formu prezentování názorů nelze opomenout také kázání a veřejné proslovy nebo rozhovory jednotlivých církevních představitelů a také jejich publikační činnost.

Nelze ovšem tvrdit, že všichni oficiální představitelé katolické církve jsou zastánci konzervativních názorů v souladu s politikou Vatikánu. Z hlediska označování názorů za konzervativní nebo liberální není primárně důležitá příslušnost toho kterého teologa nebo příslušníka kléru k nějaké církevní instituci, nýbrž jeho vyjádření ke konkrétním událostem, problémům a podobně. K těmto skutečnostem bude samozřejmě v této práci přihlíženo.

Příkladem může být italský kardinál a milánský arcibiskup Carlo Maria Martini (vysoce uznávaný exercitátor), který nedlouho před tím než zemřel († 31. 8. 2012), poskytl rozhovor italskému deníku Corriere Della Sera. V něm kritizoval katolickou církev a vyzval k radikálním změnám, jež by měly začít u papeže a biskupů. Pokládal řečnické otázky týkající se toho, zda jsou lidé ještě ochotni naslouchat radám církve v sexuálních záležitostech nebo v otázce nerozlučitelnosti manželství a podobně. Na závěr uvedl, že katolická církev je 200 let pozadu za reálným vývojem společnosti.⁸

Jelikož tento rozhovor nebyl jediným liberálně laděným názorovým vystoupením kardinála Martiniho, může být směle řazen k liberálnímu názorovému proudu. K liberálně profilovaným katolickým teologům lze řadit Hanse Künga, Johna McNeilla, Tonyho Flanneryho nebo z našich končin pocházející Tomáše Halíka, Ivana Odilo Štampacha, ale i mnohé další. Ohledně Tomáše Halíka, který je všeobecně řazen k liberálním teologům, by

⁷ dostupné z http://hledani.rozhlas.cz/iradio/?p_po=3894&offset=20 [online], [cit. 2013-02-12]

⁸ dostupné z http://www.corriere.it/cronache/12_settembre_02/le-parole-ultima-intervista_cdb2993e-f50b-11e1-9f30-3ee01883d8dd.shtml [online], [cit. 2012-10-11]

však pro úplnost měla zaznít jeho slova: „...Čím déle jsem sledoval zápas mezi liberály a tradicionalisty v církvi, tím mi bylo zřejmější, že se nemohu plně ztotožnit ani s jednou z těchto stran. Srdcem jsem spíš liberál, miluji svobodu, otevřenost, vnitřnosti se mi svírají hněvem, když někdo chce mocensky umlčet něčí právo žít, přemýšlet a vyjadřovat se podle vlastního svědomí. Intelektuálně je mi avšak cizí povrchní rétorika většiny progresistů a těším se spíše z četby inteligentních neokonzervativců, mezi nimiž- hlavně v Americe – mám řadu cenných přátel...“⁹

Tímto citátem je poměrně přesně vystiženo, že nic nelze brát jako absolutní, alespoň ne, co se týká vymezení pojmů liberální vs. konzervativní. Konkrétně u Halíka lze najít vyjádření, která, posuzována samostatně, by jej mohla řadit k názorově konzervativnějším teologům. Jak budu tento problém posuzovat? Důležitá je celková konzistence s názory Svatého stolce. Pokud toto kritérium nebude u některého z citovaných subjektů splněno, bude se jednat o názor liberální, v tom kterém dílčím problému.

Jak je někdy problematické nálepkovat to či ono jednání jako projev konzervativizmu nebo naopak liberalismu dokazuje hojně medializovaný případ zrušení exkomunikace. Konzervativizmus papeže Benedikta XVI. byl spatřován v tom, že v lednu 2009 zrušil exkomunikaci čtyř biskupů Bratrstva sv. Pia X., což je uskupení, které je známo svým velmi konzervativním přístupem. Papež však k této kauze podal stanovisko vyvracející uvedený názor. Podle jeho vyjádření byli exkomunikováni ne kvůli svému negativnímu postoji k II. vatikánskému koncilu, jak uváděla některá média, ale proto, že byli vysvěceni na biskupy bez papežského pověření. Jejich exkomunikace byla zrušena proto, že výslovně uznali papeže, což je přesně v souladu s církevním právem.¹⁰ Pravdivost papežových slov dokládají stejně řešené případy zrušení exkomunikace, například u několika biskupů v Číně.

Kromě jednotlivých teologů a kněží, nelze opomenout různé organizace a iniciativy, ve kterých jsou v různém poměru zastoupeni katoličtí věřící a příslušníci kléru. V následujících kapitolách bude o některých z nich řeč. Asi největší z iniciativ tohoto druhu je hnutí „My jsme církev“, které vzniklo v Rakousku v roce 1995 a poté, co se

⁹HALÍK, Tomáš. *Co je bez chvění, není pevné: labyrintem světa s vírou a pochybností*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, str. 54

¹⁰BENEDIKT. *Světlo světa: papež, církve a znamení doby*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011, str. 30-31

rychle ujalo i v sousedním Německu, působí již ve více jak 40 státech¹¹. Cílem tohoto hnutí, čítajícího na stovky tisíc sympatizantů, je stručně řečeno, reforma římskokatolické církve.

Další zahraniční liberální iniciativou je Farářská iniciativa, vyhlášená v roce 2006 rakouskými duchovními i laiky, která má podobné cíle jako výše uvedené hnutí. Ani Česká republika nezůstala pozadu. Ryze Českou záležitostí je například iniciativa Kairos 98, o které ještě bude zmínka.

To, že liberálně orientované iniciativy jsou trnem v oku oficiálních představitelů, dokazuje kardinál Dominik Duka svým vyjádřením, snažícím se tyto iniciativy zlehčovat, že prohlášení renomovaných teologů, které kolovalo před poslední návštěvou papeže Benedikta V XI. v Německu a požadovalo dalekosáhlé změny v církvi (svěcení žen a zrušení celibátu), je pouze jakousi dílčí záležitostí v poměru k tomu, jak se církev sama radikálně mění.¹²

Předchozí výčet liberálně orientovaných iniciativ a sdružení, by mohl budit dojem, že se na tomto poli nevyskytují konzervativní společnosti. Samozřejmě tomu tak není. Dokladem je například Kněžské bratrstvo sv. Pia X., založené v roce 1970 francouzským arcibiskupem Marcelem Lefebvrem. Jedná se o společnost tradicionalisticky a konzervativně zaměřených římskokatolických kněží.

Tímto byly nastíněny a vymezeny subjektyv rámci dvou základníchpojmů diplomové práce – liberální a konzervativní proudu v katolické církvi. Zcela záměrně jsem se vyhnul představitelům z jiných křesťanských církví, mimo jiné z důvodů historických, jak bude naznačeno v následující kapitole.

Oblastí v nichž dochází ke střetávání konzervativních a liberálních názorů v církvi, je takové množství a mají tolik nuancí, že vzhledem k rozsahu této práce není možné se všem věnovat nebo se o nich zmínit, byť by se mohlo dovozovat, že mají nějaký vliv na učení církve. Aktuálně se nejvíce prostoru při názorových výměnách mezi liberály a konzervativci věnuje debatám o zrušení nebo alespoň omezení celibátu a přístupu žen ke kněžskému svěcení. Těmto dvěma tématům se věnovat nebudu, stejně jako se vyhnu akademickým teologickým tématům, která mají význam například v rámci praktické

¹¹dostupné z <http://im-wac.blogspot.pt/> [online], [cit. 2013-01-15]

¹²DUKA, Dominik. *Glosy Dominika Duky 2011*. 1. vyd. V Praze: Radioservis ve spolupráci s Českým rozhlasem - Radiožurnál, 2012, str. 42

liturgie. Zaměřil jsem se na témata, která jsou rovněž hojně diskutována v církvi, ale mají, na rozdíl od výše jmenovaných, přesah i v rámci celospolečenské diskuse a také se v nějaké podobě dotýkají výchovy. Jsou to témata o homosexualitě a sňatcích osob stejného pohlaví, antikoncepci, eutanazii, potratech a dále o sociální nauce církve.

2 Historický kontext

Proč je důležitá zmínka o historickém kontextu? Studium dějin nám umožňuje lépe chápat současný svět. Proto považuji za vhodné krátce načrtnout některé aspekty dějin katolické církve a ukázat na příkladech, že střety konzervativních a liberálních myšlenek nejsou pouze fenoménem naší doby.

Zrození antagonistického dvojčete rabínského judaismu lze spojit s činností sv. Petra a Jakuba, kteří po smrti Ježíše vedli v Jeruzalémě křesťanskou komunitu¹³. Už od samotných počátků jsou dějiny křesťanství také dějinami církvi. Tyto dva pojmy jsou nesporně spojenými nádobami. Svatý Petr je považován za prvního papeže a byl, jako první z apoštolů vybrán samotným Kristem za hlavu budoucí církve. Již v nejranějším období se kromě apoštolů mluví o prorocích a učitelích, přičemž proroci vedli kázání a modlitby a učitelé zodpovídali za tradici morální a liturgické výuky. Ve třetím století je však právo na vidění stále více rezervováno biskupům, kteří tak přejímají charisma proroků. Biskup (Episkopos) znamená “dohlížitel” a tento úřad je považován za základ církevní jednoty a kontinuity v čase.¹⁴

Samozřejmě, že se v křesťanských dějinách odehrávaly historicky významnější události než střetávání konzervativních a liberálních názorů, ale tyto události byly rozdílnými názory podpírány. Jednou z nejvýznamnějších událostí bylo velké východní schizma v roce 1054, ve které vyústily dlouhodobé neshody řeckovýchodní a latinskozápadní církve, jež byly liturgické, dogmatické, ale také církevně politické.¹⁵

Další významnou historickou událostí, která ovlivnila zásadním způsobem církevní i světské myslitele, byla reformace, a z ní vzešlý protestantismus. Za její ideový počátek lze považovat zveřejnění 95 tezí Martina Luthera v roce 1517. Jiné označení pro protestanty - evangelíci, odkazuje na jejich výraznou spjatost s evangeliem. To je také nejvýraznější skutečnost, která evangelíky odlišuje od katolíků. Pro evangelíky je Písmo zdrojem zjevné a jediné Pravdy (zásada solascriptura – pouze písmo) a na rozdíl od katolíků popírají církevní tradice, jakožto další zdroje zjevení rovnocenné Písmu. Zde by

¹³HAZLETT, Ian. *Rané křesťanství: počátky a vývoj církve do roku 600*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009, str. 34

¹⁴HAZLETT, Ian. *Rané křesťanství: počátky a vývoj církve do roku 600*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009, str. 101

¹⁵FRANZEN, August, Roland FRÖHLICH a Bedřich SMÉKAL. *Malé dějiny církve*. 3., dopl. a rozš. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, str. 146

jistě byla na místě otázka, kdo pod takovým úhlem pohledu představuje konzervativnější postoj, zda evangelíci nebo katolíci.

Každopádně lze říci, že na Tridentském koncilu (1545-1563), který byl koncilem katolickým a také koncilem, který řešil otázku protestanství a následné katolické reformace, došlo k jasnému vymezení katolické nauky o spáse, svátostech a biblickém kánonu. Stěžejní je, že reformace, podobně jako pozdější modernismus a současné liberální hnutí byly reakcí na stav katolické církve, na to jak se stavěla k některým otázkám dotýkajícím se života celé společnosti.

Dva tisíce let boje. Boje o ideje, boje o myšlenky a tím i boje o obsah a vlastně o víru samotnou. I takto se lze dívat na dějiny katolické církve. Po celou dobu její existence byla církev vystavena konfrontacím působícím jak vně církve, tak také uvnitř jí samotné.

Již v jejím raném období to byli gnostici, kteří se začali zajímat o křesťanství, protože se zakládalo na zjevení a tuto nauku si začali vykládat ve svém smyslu. Jejich alegorický výklad Písma svatého spojoval platonskou a pythagorejskou spekulaci s pohanskými vykupitelskými myšlenkami a také s astrologií starého Orientu. Křesťanská nauka o vykoupení vtělením Božího syna se u gnostiků spojila s učením o emanaci (výron stvoření z božství), což je společný prvek pro všechny rozličné gnostické systémy. Podle gnostiků prý Kristus zanechal dvojí zjevení. Nižší, které bylo zvěstováno v Písmu všem a vyšší, které je skryté a tajně jej světil pouze několika vyvoleným osobám a jež je nyní v držení gnostiků.¹⁶

Gnóze byla z dnešního pohledu pokusem strhnout křesťanství do nebezpečného proudu synkretismu a nutno říct, že to nebyl pokus posledním. Bylo by možno uvádět zde další nauky (manicheismus, montanismus, marcionismus a mnoho dalších) označované jako heretické. Pro účely této práce to však není třeba. Chtěl jsem na tomto příkladu pouze doložit, jak katolická církev po celou dobu své existence de facto úspěšně bojovala s rozdílnými názory a rozdílnými výklady Písma i s různými náhledy na osobu samotného Ježíše Krista, jako ústředního bodu celé katolické víry.

¹⁶FRANZEN, August, Roland FRÖHLICH a Bedřich SMÉKAL. *Malé dějiny církve*. 3., dopl. a rozš. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, str. 42

Již do Nového zákona je vtěleno přesvědčení, že se nejde vyhnout tomu, aby mezi křesťany nedošlo k názorovým roztržkám. Podle sv. Pavla se tak alespoň ukáže, kdo z nich se osvědčí (1 K 11,19).¹⁷

Způsob jakým se Církev bránila heretickým učením přicházejícím zvnějšku i zevnitř přetrvává vlastně do dnešních dnů. Nejprve, již ve 2. století, podrobně popsala zásady apoštolské tradice a stanovila kánon, tedy oficiální seznam knih Písma svatého. Již od těchto dob také svolávala společné porady biskupů – synody, které po konstantinovském obratu vyústily v první ekumenický koncil biskupů z celé římské říše, který se sešel v roce 325 v Niceji¹⁸.

Napříště se pak ekumenické koncily scházely po celá následující staletí a církevní klér se na nich radil o všeobecných církevních problémech, mezi které patřilo i vypořádání se s herezemi.

Argumenty a mandát k boji s herezí a především to, kdo vlastně stojí na správné straně víry, dal ve svém díle Eirénaos (Irenej z Lyonu, současník gnostiků). Logika jeho argumentů přispěla zásadním způsobem k tomu, jak církev začala chápat ortodoxii a herezi. Ortodoxie je tím, co uchovává pravý smysl Písma a původní učení apoštolů. Hereze je překrucováním takového učení. Tím jsou jiné názory téměř automaticky vykázány do sféry herezí a bludů. Eirénaos uznává, že pravý smysl Písma není vždy evidentní. Obsahuje například různá podobenství, jejichž smysl není bezprostředně či jednoznačně patrný z textu, ale pravá církev se při jeho chápání nechává vést pravidlem víry, předávaným za dozoru biskupů, kteří své počátky v přímé posloupnosti odvozují z dob apoštolů.¹⁹

Tento typ argumentace staví katolickou církev do role jediné autority, která je oprávněna vykládat Písmo a je tím víceméně zaděláno na budoucí problémy s liberálními názory. Z chování představitelů dnešní církve je patrné, že jiné názory vnímají mnohdy stejně jako jejich předchůdci z dob minulých. V rámci objektivního pohledu je však třeba dodat, že jsou více přístupni diskusi nad konkrétními problémy.

¹⁷*Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona: podle ekumenických vydání z r. 1985.* Praha: Biblická společnost, 1990, str. 165

¹⁸FRANZEN, August, Roland FRÖHLICH a Bedřich SMÉKAL. *Malé dějiny církve.* 3., dopl. a rozš. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, str. 46

¹⁹HAZLETT, Ian. *Rané křesťanství: počátky a vývoj církve do roku 600.* 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009, str. 186

2.1 Vatikán a postavení papeže

I přesto, že Vatikán má oficiálně status jako městský stát, je zde jednoznačně primární náboženský zřetel. To lze dovozovat například z různých procedurálních záležitostí. Diplomaté, kteří jsou vysíláni vrcholnými představiteli ostatních států, jsou akreditováni u Svatého stolce a nikoli u státu Vatikán, jak by se dalo očekávat.²⁰

Papež sám je nositelem mnoha hodností (jak již bylo uvedeno), které více méně vyplývají z historického kontextu a tradic spojených s jeho úřadem. Jejich prostřednictvím jsou vyjádřeny jeho kompetence a pravomoci (např. biskup římský, patriarcha Západu, primas Itálie, nástupce knížete apoštolů, Velekněz (Pontifex), náměstek Ježíše Krista, služebník služebníků Božích).

Pozastavme se u hodnosti “nástupce knížete apoštolů”, který je předmětem i zásadnějších sporů s jinými křesťanskými skupinami, především s protestanty. Tímto titulem se myslí nástupce sv. Petra, jehož Ježíš ustanovil hlavou Dvanácti. Je to základní argument, jímž obhájcí katolického pojetí papežovy funkce zdůvodňují jeho nárok na první místo mezi všemi církevními hodnostáři a také na to, aby byl hlavou všech křesťanů. Toto vše vychází z přesvědčení, že na papeže přešly pravomoci hlavy sboru apoštolů (dvanácti prvních učedníků Ježíše Krista). Jako byl Petr první mezi ostatními apoštolů, tak jsou jeho nástupci na římském stolci prvními mezi všemi biskupy, dědici a pokračovateli apoštolů.²¹

Od primátu, tedy výsadního postavení papežů, směřoval vývoj v katolické církvi až k vyhlášení dogmatu papežské neomylnosti. Došlo k tomu na Prvním vatikánském koncilu v roce 1870 prostřednictvím dekretu “De ecclesia Christi”, kde se říká, že: *...Když papež mluví “ex cathedra“ – že při výkonu svého úřadu pastýře a učitele všech křesťanů definuje nějaké učení víry nebo morálky, jako závazné pro celou církev, díky Božímu přispění, které přislíbil svatému Petrovi, má neomylnost, kterou chtěl božský Vykupitel vybavit svoji církev při definování nauky víry a mravů. Proto jsou taková prohlášení Papeže nezrušitelná (irreformabiles) sama ze sebe, ani souhlasem církve....*²²

²⁰HALAS, František X. *Fenomén Vatikán: idea, dějiny a současnost papežství, diplomacie Svatého stolce, České země a Vatikán*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, str. 17

²¹HALAS, František X. *Fenomén Vatikán: idea, dějiny a současnost papežství, diplomacie Svatého stolce, České země a Vatikán*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, str. 40

²²dostupné z http://www.vendee.cz/texty/pastor_aeternus.html [online], [cit. 2013-01-15]

Tím byla vcelku jednoznačně definována míra papežské autority. To neznamenaloby objektivně nic jiného, než slavnostní potvrzení stavu, který již po staletí trval bez podstatných změn.²³

Dogma papežské neomylnosti do značné míry, a dá se říci, že definitivně pro dnešní dobu, korigovala věroučná konstituce “Lumen gentium” (jeden z nejvýznamnějších dokumentů Druhého vatikánského koncilu). Říká se v ní, že sbor biskupů, který přejal od sboru apoštolů poslání učit a vést věřící, je v jednotě s papežem, hlavou církve, a pouze společně s ním má nejvyšší a plnou moc nad celou církví, nikdy však bez něj, čímž je potvrzeno postavení a kontinuita biskupského poslání.²⁴

²³HALAS, František X. *Fenomén Vatikán: idea, dějiny a současnost papežství, diplomacie Svatého stolce, České země a Vatikán*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, str. 50

²⁴dostupné z http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_cs.html [online], [cit. 2013-01-13]

3 Bible a její výklad

Mnoho názorových sporů a odlišného nazírání na teologické i společenské problémy pramení z rozdílného výkladu kánonu, případně z rozdílného chápání církevních tradic. S problémem správného pochopení biblických textů se potýkali již první křesťané. Proto dříve než bude řeč o kontroverzních tématech diskutovaných v rámci katolické církve, bude jistě užitečné nahlédnout blíže na takřkajíc “božský” zdroj informací, tedy na Bibli.

Je velmi pravděpodobné, že dopisy apoštolů byly původně určeny k veřejnému čtení a sloužily jako výklad čtení ze Starého zákona. Dokladem tohoto tvrzení je například list Koloským (Ko 4,16), kde apoštol Pavel nabádá, aby jeho list byl přečten nejen v jejich vlastním shromáždění, ale také u Laodikejských a dále v listu Tesalonickým (1 Te 5,27). Pisatel své posluchače žádá v Kristově jménu, aby jeho list dali přečíst všem bratřím²⁵.

Je tedy patrné, že již v té době bylo nutné a žádoucí vykládat slova Starého zákona, jehož jazyk je poplatný době, ve které vznikl, a pozdější generace se opakovaně dostávají do problémů při správné interpretaci těchto textů.

Rané knihy Bible, označované jako Židovská Bible a známá spíše pod názvem Starý zákon vznikly v Jeruzalémě v 7. století př. n. l. Jedná se o starověké sbírky legend, zákonů, poezie, proroctví, filozofie a historie, kázání, modliteb, přísloví a žalmů napsané téměř celé v hebrejštině, s několika oddíly v odlišném semitském dialektu zvaném aramejšťina²⁶.

Ohledně důvěryhodnosti informací, které Bible obsahuje, se do dnešní doby vedla řada diskusí. Věda je nám v této otázce velmi nápomocna a dnes již můžeme říct, že desetiletí systematických archeologických výzkumů a odborných výkladů, které započaly již na konci 19. století, dokazují, že hlavní linie biblického příběhu starověkého Izraele, jsou v zásadě důvěryhodné. I přesto, že písemná podoba biblických textů vznikla dlouhou dobu po popisovaných událostech, vycházela, jak se zdá, ze značného množství pečlivě uchovávaných vzpomínek. Tento závěr lze opřít také o nové archeologické a historické poznatky.²⁷

²⁵KLÍČOVÁ, Marcela. *Vzestup křesťanství: dějiny prvních pěti století církve*. Praha: Návrat domů, 2009, str. 38

²⁶FINKELSTEIN, Israel a Neil Asher SILBERMAN. *Objevování Bible: Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2010, str. 17

²⁷FINKELSTEIN, Israel a Neil Asher SILBERMAN. *Objevování Bible: Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2010, str. 25

Například biblické události, tak jak k nim docházelo od počátku Davidovy éry (zhruba od roku 1000 př. n. l.) panuje v archeologii shoda v tom, že Bibli lze číst jako poměrně spolehlivý historický dokument.²⁸

Lze konstatovat, že Bible sama o sobě, je vedle keramiky, archeologických stylů a hebrejských nápisů, dalším významným artefaktem, který vypovídá o životě společnosti té doby. Co se tedy týká historických reálií, dá se na Písmo do značné míry spolehnout. S tímto faktem si bohužel nevystačíme při výkladu těch částí Starého zákona, týkajících se částí, které hovoří o etických a morálních pravidlech a poučkách. Je třeba si uvědomit, že texty Starého zákona jsou především poplatné době, ve které vznikaly a tatáž slova vyřčená a zapsaná před více než dvěma tisíci lety mohou pro člověka žijícího ve 21. století znamenat zcela něco jiného. Vždyť i tatáž slova vyslovená v dnešní době mezi více současníky, mohou být, bez znalosti dalších okolností, pochopena každým z nich jinak. Rozumět slovům ještě neznamená pochopit jejich přesný smysl a význam.

Pro ilustraci uvedu příklad z Bible. Ve třech evangeliích (Mt 19,24; Mk 10,25; L 18,25) říká Ježíš: „...*Snáze projde velbloud uchem jehly, než bohatý do království božího...*“ To tedy vypadá, že ten, kdo má velký majetek, se nemůže dostat do nebe, neboť žádný velbloud se přece nemůže protáhnout uchem jehly. Při výzkumu v Jeruzalémě poukázali někteří badatelé na to, že zde existuje velmi nízká a úzká brána. Když karavany touto bránou vstupovaly, musel být náklad z velbloudů sejmut, velbloudi se přikrčili, a až prošli bránou, byl jim náklad opět naložen. Této bráně se pro její neobvyklý tvar mělo říkat „Ucho jehly“. Poté co známe tuto skutečnost, daleko lépe a přesněji můžeme interpretovat Ježíšova slova. Když už víme, že velbloud projde „Uchem jehly“, můžeme dovozovat, že bohatý se sice dostane do království božího, ale bude to pro něj jistě náročné, neboť zde musí zanechat své hmotné statky, od kterých se bude muset umět oprostit, až přijde jeho čas.²⁹

Při interpretaci Bible máme více možností jak k textu přistoupit. Že se jedná o vysoce odbornou činnost, dokazuje i exegeze, což je obor, který kriticky zkoumá texty, zvláště pak texty náboženské. To jaký význam přikládá i sama katolická církev těmto záležitostem, dokazuje fakt, že už v roce 1909 založil papež Pius X. „Papežský biblický

²⁸FINKELSTEIN, Israel a Neil Asher SILBERMAN. *Objevování Bible: Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2010, str. 29

²⁹HELMINIAK, Daniel A. *Co vlastně Bible říká o homosexualitě?*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007, str. 26-27

institut”. V současné organizační struktuře Papežské kúrie (ústřední administrativní a soudní orgán Svatého stolce, který slouží papeži ke správě věcí katolické církve) má svoje nezastupitelné místo Papežská biblická komise, která je součástí Kongregace pro nauku víry (bude o ní ještě řeč). Není jistě bez zajímavosti, že uvedená Papežská biblická komise předložila dne 23. dubna 1993 tehdejšímu papeži Janu Pavlu II., během vzpomínkové audience k 100. výročí encykliky “Providentissimus Deus” a 50. výročí encykliky “Divino afflante Spiriti” (obě byly věnovány biblickým studiím), publikaci “Výklad Bible v církvi”. Na její vznik dohlížel tehdejší kardinál Joseph Ratzinger z pozice prefekta Kongregace pro nauku víry.³⁰

V proslovu tehdy papež řekl, že uvedená publikace má stěžejní význam pro křesťanskou víru a pro život církve, a že způsob jakým se vykládají biblické texty dnešním lidem, má přímé důsledky pro jejich osobní i společný vztah k Bohu a je také tělesně spjat s posláním církve. Dále papež zhodnotil význam encykliky Lva XIII. “Providentissimus Deus”, bojující proti liberálním exegetům. Lev XIII. v ní vyzval katolické exegety, aby své protivníky porazili na jejich vlastním poli, tedy za využití vědecké kritiky, neboť tvrdil, že pravdivá věda nemůže být v rozporu s Písmem. K “Výkladu Bible v církvi” uvedl, že v exegezi, tak jako v jiných vědách, se rozšiřuje oblast bádání tím více, čím více se posunují hranice neznámého. Kvitoval, že dnešní katolická exegeze se nevěnuje pouze lidským aspektům Bible, což bývá někdy chyba historicko-kritické metody, ani pouze aspektům božským, jak to praktikuje biblický fundamentalismus., ale snaží se oba přístupy spojit ve vyvážený a také umírněný celek.³¹

Popisovaný dokument zmiňuje jednotlivé metody a přístupy k výkladu Písma. V této souvislosti jsou zde zmíněny následující: historicko-kritická metoda, metody literární analýzy (rétorická, narativní, sémiotická), přístupy humanitních věd (přístup sociologický, kulturně-antropologický, psychologický), filozofická hermeneutika, ale také přístupy založené na tradici (kanonický přístup, patristická exegeze) a mnohé další.

Písmo je zde představeno jako výtvar, kde absentuje určitý systém a naopak je zde přítomno dynamické napětí. Bible tak přijala více způsobů jak interpretovat tytéž události a vybízí tím k odmítnutí přílišného zjednodušování a úzkoprsosti. Protože mezi

³⁰PAVEL, Jan. *Výklad Bible v církvi: dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993*. Vyd. 2., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, str. 9

³¹PAVEL, Jan. *Výklad Bible v církvi: dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993*. Vyd. 2., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, str. 12,13,20

jednotlivými texty panuje napětí, musí být výklad nutně pluralistický a žádný částečný výklad nemůže vyčerpát smysl celku. Výklad jednotlivého textu Písma se tedy, podle autorů publikace, musí vyhnout tomu, aby byl sám o sobě výlučný.³²

I přes výše řečené, lze “Výklad Bible v církvi” chápat, jako nástroj, využitelný i pro kritiky oficiálních církevních výkladů, a je možno konstatovat, že v tomto ohledu projevila Vatikán značný kus odvahy při jeho tvorbě a následném publikování. Jak bude ukázáno v dalších částech práce, jiné názorové výstupy oponentů, používajících stejné metody jako katoličtí exegeti, nejsou žádnou výjimkou. Biblický fundamentalismus vycházející z doslovného čtení Bible a následného výkladu je v dnešní době již zřejmě mrtvou metodou i u většiny katolických exegetů.

³²PAVEL, Jan. *Výklad Bible v církvi: dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993*. Vyd. 2., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, str. 77, 78

4 Homosexualita

Kde je Duch Páně, tam je svoboda (2 K 3,17). Platí toto biblické rčení? Stejně jako je široká veřejnost rozdělena v názorech a v přístupu k homosexualitě a k jedincům s touto orientací, je podobným způsobem rozdělena katolická církev. Církvi se v posledních desetiletích podařilo vytvořit prostředí, ve kterém jsou homosexuálové vnímáni jako symboly hříchu a mravního bahna. Podle proklamací oficiálních církevních kruhů se zdá, že se církev spíše věnuje vysvětlování, proč je homosexualita špatná, zatímco rozvoj pastorační práce s touto minoritou pokulhává, je-li zde vůbec vůle k takové práci.

Kapitola věnovaná výkladu Bible měla své opodstatnění, neboť bude možné poukázat na odlišný výklad Písma, ve prospěch liberálních názorů. Jak je tedy možno pohlížet na některé příběhy Starého zákona optikou historicko-kritického výkladu? V knize Genesis najdeme známý příběh o Lotovi a zničení Sodomy (Gn 19,1-11). Lot poskytl přístřeší cizincům a pohostil je. Dříve než ulehli, obklíčili Lotův dům sodomští muži a chtěli, aby cizince vyvedl, aby je poznali. Lot je však prosil, aby neděli nic zlého a nabízel shromážděnému davu své dvě dcery, které muže ještě nepoznaly, a řekl sodomským, že si s nimi mohou dělat, co chtějí, jen aby nechali cizince být.³³ Slovo "poznat" je zde zjevně ve významu "souložit". Není zde ovšem odsuzováno homosexuální chování, ale spíše bezcitnost, zneuctění a násilné chování vůči cizincům. Historicky, v době kdy se tento příběh odehrál, například během válek, se vítězové, kromě znásilňování žen a vraždění dětí, dopouštěli také znásilňování poražených vojáků s úmyslem je co nejvíce ponížit.

Rovněž další argument hovoří ve prospěch jiného špatného jednání, které je odsuzováno, než je homosexuální chování, resp. praktiky. Na poušti, v níž Sodoma stála, by člověku mohlo být osudné, zůstat přes chladnou noc venku. Důležitým společenským pravidlem tedy bylo, nabídnout cestovatelům pohostinství. Kdyby Lot cizince odmítl nebo je potom vydal davu, porušil by tento Boží zákon o pohostinnosti. On se však zachoval správně a proto jej Bůh ušetřil.³⁴

³³ Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona : podle ekumenických vydání z r. 1985. Praha: Biblická společnost, 1990, str. 35

³⁴ HELMINIAK, Daniel A. *Co vlastně Bible říká o homosexualitě?*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007, str. 38-39

Potvrzení toho, že v případě Sodomy nešlo o odsuzování homosexuality, najdeme na mnoha dalších místech Starého Zákona. Za všechny lze uvést proroka Ezechiela, který říká: „...*Hle toto byla nepravost tvé sestry Sodomy; pýcha, sytost chleba a sebejistý klid, který měla i se svými dcerami. Ale ruku utištěného ubožáka neposilovala. Povyšovaly se, páchaly přede mnou ohavnost, a tak jsem je odstranil, jak jsem uznal za vhodné...*” (Ez16,49-50).³⁵

Zákaz sexu mezi muži se objevuje pouze v Zákonu svatosti knihy Leviticus a nikde jinde. Na více místech Bible se však vyskytují jiné zákazy ze Zákona svatosti. Cizoložství je uvedeno v Lv 18,20 a 20,10, dále v Ex 20,14, Nu 5,11-31 a v Dt 5,18 a 22,22-27. Incest je zmiňován v Lv 18,6-18 a 20,11-12.14.17.19-21 dále v Dt 22,30 a 27,20.22-23. Styk se zvířaty v Lv 18,23 a 20,15-16 a dále v Ex 22,18 a Dt 27,21. Tyto činy jsou zakázány v různých dalších souvislostech. Jediným důvodem pro zákaz sexu mezi muži je starost o čistotu a svatost. Tento zákaz má náboženské důvody, nikoli důvody sexuální. Jde o to uchovat Izrael odlišný od pohanů. Homogenitální sex je zakázán, protože je spjat s pohanskou identitou.³⁶

Proto také zákaz sexu mezi muži najdeme sice ve výčtu zákazů - Zákon svatosti, kapitola Řád pohlavního života (Lv 18), ale již není uveden v kapitole Tresty za těžká provinění (Lv 20).

Dalším a také argumentačně závažnějším příkladem, je text první kapitoly Pavlova listu Římanům. Závažnější proto, že se jedná o Nový zákon, jenž má z pohledu hlásání morálních a etických pravidel pro křesťany daleko větší váhu než Starý zákon. Pavel říká, že: „...*Jejich ženy zaměnily přirozený styk za nepřirozený a stejně i muži zanechali přirozeného styku s ženami a vzplanuli žádostí jeden po druhém, muži s muži provádějí hanebnosti a tak sami na sobě dostávají zaslouženou odplatu za svou scestnost...*” (Ř 1, 26-27).³⁷

Je zde tedy jednoznačná zmínka o homosexuálním chování žen i mužů. Nikde v tomto textu však nenajdeme, že by tyto praktiky byly proti Bohu. Klíčem k pochopení

³⁵Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona : podle ekumenických vydání z r. 1985. Praha: Biblická společnost, 1990, str. 764

³⁶HELMINIÁK, Daniel A. *Co vlastně Bible říká o homosexualitě?*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007, str. 48

³⁷Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona : podle ekumenických vydání z r. 1985. Praha: Biblická společnost, 1990, str. 145

může být řecký překlad některých slov v uvedeném textu. Přirozený znamená v překladu “kata fysin” a nepřirozený znamená v překladu “para fysin”. V té době se každý sexuální akt, který neměl za cíl plození dětí, označoval výrazem “para fysin”. Do této kategorie spadala nejen homosexualita, ale také heterosexuální styk v období menstruace. Naopak sex, který měl reprodukční účel, se označoval jako “kata fysin”. Když tedy Pavel použil výraz “para fysin” nebyl použit ve smyslu nepřirozený nebo nemorální, ale ve smyslu atypický. Konec konců Řím té doby akceptoval sex s proniknutím také mezi muži a mužskými a ženskými neobčany, otroky i mládeží.³⁸

Pokud svatý Pavel něco kritizuje, pak je to sexuální volnost panující v Římě té doby, zahrnující bisexuální chování heterosexuálních osob. S tím souvisí také použité výrazy arsenokoitai (mužoložníci) a malakoi (změkčilci), což jsou výrazy vztahující se k mužské prostituci.³⁹

Liberální názory na sexuální soužití osob stejného pohlaví byly podpořeny také iniciativou Kairos 98. Jedná se o iniciativu v rámci římskokatolické církve v ČR, a její založení bylo inspirováno německojazyčnou iniciativou “My jsme církev” z roku 1995. Prvotní prohlášení s názvem Kairos 98 neslo nadpis „Výzva k diskusi o stavu katolické církve“ a podepsali jej brněnský historik Jiří Hanuš, brněnská publicistka Hana Holcnerová a pražský katolický teolog Ivan Odilo Štampach.⁴⁰

Dokument s názvem “Církev, křesťané a homosexualita” ze dne 2. června 1999 kromě původních tří signatářů podepsala ještě lékařka a psychoterapeutka Dagmar Křížková. Ve výzvě se hovoří o tom, že žádný z těch úryvků Bible, které bývají předkládány jako důkaz odsuzování homosexuálního chování, nemluví o pohlavním životě dvou osob stejného pohlaví, jenž je výrazem lásky mezi nimi. Pokud je v Písmu řeč o homosexualitě a jejím odsouzení, má to souvislost se sobeckým zneužíváním sexu, znevažováním lidské důstojnosti, násilím nebo prostitucí. Je také připomenuta publikace “Výklad Bible v církvi”, který doporučuje různé druhy výkladu Písma, ale odmítá fundamentalistický přístup. Signatáři výzvy upozorňují, že právě fundamentalistický

³⁸HELMINIAK, Daniel A. *Co vlastně Bible říká o homosexualitě?*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007, str. 65-75

³⁹PUTNA, Martin C. *Křesťanství a homosexualita: pokusy o integraci*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2012, str. 66

⁴⁰dostupné z http://cs.wikipedia.org/wiki/Kairos_98 [online], [cit. 2013-01-13]

výklad Bible vede ve svém důsledku ke zneužívání Písma svatého proti homosexuálně orientovaným lidem a rovněž takový způsob výkladu rezignuje na namáhavou a odpovědnou práci s textem. Výzva do určité míry ocenila současný výklad této problematiky v Katechismu katolické církve, ale přesto je v ní konstatováno, že v něm nejsou dostatečně respektovány poznatky současného poznání. Dále je zde konstatováno, že v katolické církvi mají převahu postoje a názory blízké fundamentalistickému, čili konzervativnímu přístupu a v této souvislosti jsou připomenuta slova Ježíše Krista - "Nesud'te, abyste nebyli souzeni" (Mt 7,1). V závěru dokumentu vyzývají signatáři dokumentu věřící i kněze, aby se za vhodných okolností nebránili sdělit svou sexuální orientaci, protože toto důstojné a čestné sdělení může napomoci žádoucímu procesu přijetí a smíření. Zároveň je v dokumentu vyjádřena podpora základnímu principu Zákona o registrovaném partnerství.⁴¹

Liberální nazírání na tzv. „gay komunitu“ a dokonce na její pozitivní začleňování do římskokatolického prostředí jsou však mnohem staršího data. Alespoň pokud mluvíme o americkém prostředí. Již v roce 1969 v kalifornském San Diegu vzniká organizace s názvem "Dignity" (Důstojnost). Byla založena tzv. zdola, což znamená katolickými laiky a angažovali se v ní také místní katoličtí kněží. V současné době je tato organizace aktivní na území celých Spojených států amerických a také v Kanadě. Ve stejném, tedy americkém prostředí, vznikla také teologická platforma "New Ways Ministry" (Pastorace na nových cestách), jejímiž hlavními osobnostmi byl kněz Robert Nugent a řeholnice Jeannine Gramick. Jejich snahou bylo najít způsob, jak sladit gay identitu, pro niž je citový a potažmo sexuální vztah k osobě stejného pohlaví základním prvkem osobního bytí, s tradiční katolickou teologií.⁴²

Reakce amerických katolických biskupů byly nejprve poměrně otevřené, v duchu pokoncilního klimatu. To dokládá také list národní konference biskupů z roku 1976 "To Live in Jesus Christ" (Žít v Ježíši Kristu), kterým se vyslovují proti diskriminaci homosexuálů. Vatikán se však k uvedeným iniciativám stavěl odmítavě a tento postoj je dávám i do souvislosti s působením tehdejšího kardinála Ratzingera. Oficiální nesmlouvavý postoj Vatikánu vyústil v list "Letter to the Bishops of the Catholic Church

⁴¹dostupné z <http://www.getsemany.cz/node/2596> [online], [cit. 2013-01-15]

⁴²PUTNA, Martin C. *Křesťanství a homosexualita: pokusy o integraci*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2012, str. 28

on the Pastoral Care of Homosexual Persons” (List biskupům katolické církve o pastorální péči o homosexuální osoby) z roku 1986.⁴³

V tomto dokumentu, podepsaném tehdejším kardinálem Josephem Ratzingerem, se o homosexuálních aktivitách mluví jako o morální poruše, která je v rozporu s Bohem. Odvolává se při tom na Písmo a učení církve. Východisko pro homosexuální osoby vidí v tom, že se tito jedinci zdrží homofobních aktivit a budou žít cudně. Na druhé straně je zde deklarováno, že církev nerozlišuje lidi na heterosexuální a homosexuální, ale že každý má stejnou identitu ve smyslu dosažení boží milosti. Církev se v dokumentu ohrazuje proti snahám sdružovat pod záštitou katolicismu homosexuální osoby, které nemají v úmyslu opustit své sexuální chování. Je to přímá reakce právě na organizace působící v USA.⁴⁴

Za odpověď na represivní snahy Vatikánu, může být považován pastorační list amerických biskupů z roku 1991 “Human Sexuality: A Catholic perspective for Education and Life long Learning” (Lidská sexualita: Katolická perspektiva pro výchovu a celoživotní učení). To ovšem nic nezměnilo na faktu, že pod tlakem Vatikánu byla činnost liberálních organizací Dignity a New Ways Ministry (NWM) na církevní půdě postupně omezována a nakonec i zakázána. K tomu došlo i přesto, že se tyto organizace vyznačovaly formulační střídmostí, stylovou umírněností a cudností ve vyjadřování. To lze doložit například tím, že liberální teologové z okruhu Dignity a NWM) vnímali sexuální promiskuitu v gay komunitě jako problém a stavěli se k ní negativně.⁴⁵

Dokument z roku 1986 však není zdaleka prvním dokumentem svého druhu. Již v roce 1975 vydala Kongregace pro nauku víry prohlášení „Persona Humana“ o některých otázkách sexuální etiky. Na pranýř se zde dostává nejenom homosexualita, ale také masturbace nebo dokonce předmanželská sexuální aktivita.⁴⁶

Názorovou kontinuitu Vatikánu, a její neměnnost v čase, dokládá jeden z posledních oficiálních dokumentů, opět z dílny Kongregace pro nauku víry. Tentokrát míří přímo do

⁴³PUTNA, Martin C. *Křesťanství a homosexualita: pokusy o integraci*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2012, str. 29

⁴⁴dostupné

z http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19861001_homosexual-persons_it.html [online], [cit. 2013-01-13]

⁴⁵PUTNA, Martin C. *Křesťanství a homosexualita: pokusy o integraci*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2012, str. 34

⁴⁶dostupné z http://www.kebrle.cz/katdocs/Persona_Humana.html [online], [cit. 2013-01-13]

vlastních řad. Jedná se o „Instrukce o kritériích pro rozlišování povolání u osob s homosexuálními sklony s jejich přijetím do semináře a připuštěním ke svátosti svěcení“ z roku 2005. Tvůrci instrukce se odvolávají na již zmíněné prohlášení Persona Humana a činí biskupy odpovědné za výběr kandidátů na kněžský úřad s tím, že pokud budou v rámci vyhodnocení všech vlastností odhaleny homosexuální sklony, mají za povinnost odradit takového člověka od vysvěcení.⁴⁷

Ve světle oficiálních církevních dokumentů má velkou vypovídací hodnotu příběh katolického kaplana newyorských hasičů, Mychala Judgeho, který zahynul 11. září 2001 v troskách Světového obchodního centra. Již za svého života se těšil pověsti svatosti a byl zřejmě oficiálním kandidátem na římskokatolické svatořečení. O jeho údajné homosexualitě nejsou zjevné důkazy, protože oficiálně dodržoval celibát, ale pověstnou „skvrnou na cti“ mu byla aktivní spolupráce s již zmiňovanou organizací homosexuálních katolíků Dignity. Jeho svatořečení tudíž proběhlo pouze v rámci americké starokatolické církve.⁴⁸

Oficiální stanoviska Vatikánu v otázkách homosexuality jsou potvrzována i osobními postoji jejich nejvyšších představitelů. Benedikt XXI. si myslí, že vnitřní interpretace sexuality u homosexuálů je jiná. Vychází při tom z toho, že smyslem sexuality je vést k sobě navzájem muže a ženy, za účelem plození potomstva. Vše ostatní je proti vnitřnímu smyslu sexuality, s tím, že na tom musí církev trvat, i když se to době nelíbí. Homosexualita je podle něj velká zkouška pro daného člověka, ale jednoznačně je to proti tomu co chtěl Bůh. Papež také poukazuje na mnohověstevnatost protestantismu, která do jisté míry ztěžuje vzájemný dialog. Některé protestantské proudy v rámci konformismu s duchem dnešní doby, akceptují mimo jiné také homosexuální partnerství, což je pro katolickou církev nepřípustné.⁴⁹

Na druhém názorovém břehu stojí jezuitský kněz John McNeill, který své liberální názory na homosexualitu prezentoval ve své knize “The Church and the Homosexual”.

⁴⁷dostupné z

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20051104_i struzione_it.html [online], [cit. 2013-01-13]

⁴⁸PUTNA, Martin C. *Křesťanství a homosexualita: pokusy o integraci*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2012, str. 89

⁴⁹BENEDIKT. *Světlo světa: papež, církev a znamení doby*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011, str. 96 a 146

Podle něj je homosexualita součástí Božího plánu se stvořením a erotický vztah mezi osobami téhož pohlaví není hříšný, pokud je vztahem naplněným láskou.⁵⁰

4.1 Dílčí závěr

Zdá se, že ohledně intimního svazku dvou lidí stejného pohlaví budou liberální a konzervativní představitelé katolické církve hledat jen velmi těžko nějaký významnější styčný bod. I přesto, že konzervativní názor je postaven na úctě k lidskému jedinci, byť se jedná o jedince homosexuálně zaměřeného, odmítají připustit, že by takový lidé, mohli v takové vztahu poznat a žít lásku, byť jen podobnou lásce manželské. Benedikt XVI přímo uvádí, že „vnitřní interpretace sexuality je u nich jiná.“⁵¹

Jediný zmírňující přístup lze spatřovat v tom, že na homosexuální jednání už v mnoha případech není nahlíženo jako na hřích. Dominik Duka k tomu říká, že bychom neměli hned používat pojem hřích, protože vrozená jiná než většinová sexuální orientace není hřích. Spíš mu vadí, že problém je celková demoralizace, která tento proces provází, a která roste s absolutizací hédonismu, kdy je nejvyšší metou života slast a užívání si, bez jakékoliv odpovědnosti. To je problém, který souvisí s prosazováním zájmů takových menšin.⁵²

Opět je vidět, že v jeho očích jsou homosexuální osoby postaveny na roveň zpustlíků, u kterých absentuje schopnost jakéhokoli hlubšího citu. Liberální autoři naopak nemají problém s tím, uznat, že láska není pouze doménou heterosexuálů.

Názorové posuny v této otázce u řady věřících jsou však patrné. V roce 2012 byl do farní rady ve vesnici Stützenhofen v Rakousku zvolen mladý gay Florian Stangl. Místní farář sice na svoji funkci rezignoval, ale vídeňský kardinál volbu potvrdil.⁵³

Církev je ohledně přístupu k homosexualitě často terčem kritiky a proto není divu, že se svůj postoj snaží obhajovat z pohledu různých argumentů. Podle Benedikta XVI. se šíří nová netolerance, resp. tzv. negativní tolerance. Má-li například být katolická církev ve jménu nediskriminace přinucena změnit postoj k homosexualitě, pak to znamená, že už

⁵⁰PUTNA, Martin C. *Křesťanství a homosexualita: pokusy o integraci*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2012, str. 37

⁵¹BENEDIKT. *Světlo světa: papež, církev a znamení doby*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011,

⁵²DUKA, Dominik. *V duchu pravdy: rozhovor o sobě, o historii, o společnosti, o církvi, o diecézi, o Bohu*. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Flétna, 2008, str. 65-66

⁵³dostupné z http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/rakouska-vesnice-si-zvolila-homosexuala-do-farni-rady-rozpoutala-se-afera--1047917 [online], [cit. 2013-02-10]

nesmí žít svoji vlastní identitu. To vede víc a víc k netolerantnímu nároku „nového náboženství“, které předstírá, že je obecně platné, protože je rozumné. Realita je podle Benedikta XVI. taková, že určité formy chování a myšlení jsou prezentovány jako jediné rozumné a jediné přiměřené člověku. Křesťanství pak cítí, že je vystaveno tlaku netolerance. Je nejprve zesměšňováno, jako scestné a chybné myšlení a pak mu je ve jménu rozumnosti brán prostor. Při potom jsou podle něj křesťané tolerantní a ponechávají i ostatním jejich sebeporozumění.⁵⁴

⁵⁴BENEDIKT. *Světlo světa: papež, církev a znamení doby*. 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2011, str. 57-60

5 Antikoncepce

5.1 Manželství a rodina v křesťanském pojetí

Pokud se někdo chce zabývat otázkami používání antikoncepce a nepřipustností potratů z pohledu katolické církve, musí na tuto problematiku nahlížet v širších souvislostech. To znamená seznámit se s tím, jak katolická víra nahlíží na sexualitu, na soužití mužů a žen a potažmo na manželství.

Manželství je v podání katolické církve jednou ze sedmi svátostí, které nám dal Kristus. O manželství se hovoří ve Starém i Novém zákoně (Gn 2,24 Mt 19,6). Zcela zásadní je přitom skutečnost, že se jedná o svazek muže a ženy (Gn 1,27).⁵⁵ V Písmu se také říká, že svátost manželství je znamením jednoty Krista a církve. Manželům dává milost milovat se láskou, jakou Kristus miloval církev (Ef 5,32). Morální poučky Nového zákona se vztahují také na výchovu v rodině. „...*Děti poslouchejte své rodiče, protože je to spravedlivé před Bohem. Cti otce tvého i matku svou...*” (Ef 6,1-2).⁵⁶ Jsou to obecně platné morální poučky uplatňované po celá další staletí až do současnosti i v mnoha jiných kulturách.

K otázkám manželství a rodiny a rodinné výchovy se vyjadřuje katolická církev v mnoha oficiálních dokumentech. Jedním z těch nejvýznamnější je „*Lumen Gentium*“, dogmatická konstituce Druhého vatikánského koncilu, v níž se říká, že křesťanští manželé a rodiče se mají na své vlastní cestě věrnou láskou po celý život navzájem podporovat v milosti a dětem, které s láskou přijmou od Boha, vštěpovat křesťanskou nauku a evangelijní ctnosti. Takto dávají všem příklad vytrvalé a velkodušné lásky, budují společenství lásky, stávají se svědky a spolupracovníky plodnosti matky církve a jsou znamením a účastníky lásky.⁵⁷

V dnešní době se v různých souvislostech mluví o tzv. krizi rodiny. Rodina byla v posledních desetiletích vystavena radikálním změnám, upřímně řečeno, změnám k horšímu. Dá se říci, že v tomto směru se shodují názory představitelů katolické

⁵⁵Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona : podle ekumenických vydání z r. 1985. Praha: Biblická společnost, 1990, str. 22

⁵⁶Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona : podle ekumenických vydání z r. 1985. Praha: Biblická společnost, 1990, str. 186

⁵⁷dostupné z http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_cs.html, [online], [cit. 2013-01-13]

církves názory sociologů, i sociálních pedagogů a dokonce i široké veřejnosti. Slova papeže Benedikta XVI. o tom, že monogamní manželství a rodina patří k základům, na nichž spočívá západní civilizace a zhroutí-li se, pak se v naší kultuře zhroutí cosi bytostného,⁵⁸ potvrzují názory lidí plynoucí z výzkumu agentury STEM z roku 1993. Pouze 6% vnímalo pokles významu rodiny pro život. Ze čtrnácti nabídnutých oblastí každodenního života rodiny výrazně převažovalo hodnocení změn k horšímu.⁵⁹

Pomyslný varovný prst zvedá také Dominik Duka: „...*Potácíme se mezi touhou něco udělat a neochotou udělat něco opravdu podstatného, radikálního. Být radikální znamená jít ke kořenům. Mám za to, že příčinou řady společenských komplikací je rozvrat rodiny...*“⁶⁰

Velmi konkrétně jsou záležitosti rodiny vyjádřeny v encyklice Jana Pavla II. – „*Familiaris consortio*“ (O úkolech křesťanské rodiny v současném světě). Je dobré zdůraznit, že značná část encykliky je věnována čistě náboženským otázkám jako je eucharistie, svátost obrácení a smíření, rodinným modlitbám a podobně. Mimo to, zde ale zaznívají i věci zajímavé z pohledu sociální pedagogiky. Mluví se o tom, že ženy mají stejnou důstojnost a odpovědnost jako muži, že zvláštní pozornost si zaslouží v rodinách děti, které zaslouhují nezištnou ochranu a dodržování jejich práv. Starost o dítě je myšlena samozřejmě již od jeho početí a v encyklice se nezapomíná ani na starší osoby v rodinách, kdy je připomenuto, aby bylo uznáno postavení těchto osob v duchu občanských i církevních zásad. K základním úkolům křesťanské rodiny patří její církevní poslání, v němž je povolána sloužit budování Božího království, tím, že se podílí na životě a poslání církve.⁶¹

Nezapomíná se ani na spolupráci rodiny s jinými výchovnými činiteli, kterými je podle encykliky škola i stát jako celek. Zaznívá zde požadavek na právo rodičů ohledně svobodné volby výchovy, která odpovídá náboženskému vyznání. Dokonce lze nalézt

⁵⁸BENEDIKT. Světlo světa: papež, církve a znamení doby. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011, str. 47

⁵⁹ KRAUS, Blahoslav. *Sociální aspekty výchovy*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998, str. 125

⁶⁰DUKA, Dominik. *Glosy Dominika Duky 2011*. 1. vyd. V Praze: Radioservis ve spolupráci s Českým rozhlasem - Radiožurnál, 2012, str. 86

⁶¹PAVEL, Jan. *Familiaris consortio: o úkolech křesťanské rodiny v současném světě: apoštolská adhortace Jana Pavla II. z 22. listopadu 1981*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1996, str. 28-33, 54

pasáž, která nabádá ke spolupráci rodiny, pokud se ve školách vyučuje ideologie, která je v rozporu s křesťanskou vírou.⁶²

5.2 Humanae vitae vs. antikoncepce

Vlivem sexuální revoluce 20. století došlo ke všeobecnému rozšíření antikoncepce. Přitom ale katolická církev hlásá, že přirozeným následkem sexu v křesťanském pojetí je početí. Až do roku 1930 stáli jednotlivé křesťanské církve (katolíci, ortodoxní a protestanti) při sobě, ve svém odsouzení jakéhokoli pokusu učinit manželský akt neplodným. Když se ale, počátkem 60. let objevila antikoncepce v podobě pilulek, byla katolická církev, jedinou z křesťanských církví, která neustoupila ze svých postojů.⁶³

Zřejmě nejvýznamnějším dokumentem vyjadřujícím se oficiálně k této problematice je encyklika *Humanae vitae* (O správném pořádku při předávání lidského života), Papeže Pavla VI., jejíž přijetí ze strany křesťanské veřejnosti bylo značně rozporuplné. Bylo to mimo jiné proto, že tento dokument byl vydán v roce 1968, tedy nedlouho po skončení Druhého vatikánského koncilu, jehož výsledky byly obecně považovány za vstřícné a pozitivní směrem k věřící veřejnosti. Encyklika se s největším souhlasem setkala v Latinské Americe. Naopak v Evropě a v USA encyklika značně utlumila náladu k obnově, která zavládla po koncilu.⁶⁴

Papež sám přiznal, že encykliku sepisovali s hrůzou, ale na druhé straně naléhal na její praktické uplatňování. Svým obsahem odsuzuje encyklika každé jednání, které buď před pohlavním aktem, během něho nebo po něm, směřuje k tomu, aby zabránilo dalšímu početí. Tím se dostaly do pomyslné klatby potraty, sterilizace i antikoncepce včetně používání kondomů.⁶⁵

Následovníci Pavla VI. na Svatém stolci se od doktríny neodchýlili ani o vlásek. Důkazem je počín papeže Jana Pavla II. - encyklika „*Evangelium vitae*“. Papež se v ní vypořádává také s tím, že katolická církev je obviňována z faktické podpory potratů tím, že trvá na nezákonnosti antikoncepce. To však vidí jako chybnou představu. V obou

⁶² PAVEL, Jan. *Familiaris consortio: o úkolech křesťanské rodiny v současném světě: apoštolská adhortace Jana Pavla II. z 22. listopadu 1981*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1996, str. 47-48

⁶³ WEST, Christopher. *Teologie těla pro začátečníky: stručný úvod do sexuální revoluce Jana Pavla II.1*. vyd. Praha: Paulínky, 2006, str. 99-100

⁶⁴ KNOPP, Guido. *Vatikán: moc papežů*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2003, str. 225

⁶⁵ KNOPP, Guido. *Vatikán: moc papežů*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2003, str. 223, 229

případech se podle církve jedná o zla. Jedno popírá neporušenou pravdu sexuálního aktu jako vyjádření manželské lásky a druhé ničí život člověka. První odporuje ctnosti manželské čistoty, druhé ctnosti spravedlnosti, když přestupuje příkázání „nezabiješ“. I když jsou to věci odlišné svojí povahou i morální závažností, jedná se o plody jednoho stromu.⁶⁶

K tématu přispěl Jan Pavel II. také svým obsáhlým opusem „Teologie těla“. Je to vlastně soubor více než 130 kázání, která vznikla v průběhu asi 5 let. Obsahově se věnuje převážně teologickému pojetí lidské sexuality, manželské lásce, ale také celibátu a panenství. Na mnoha místech je patrný výrazný vliv encykliky *Humanae vitae*.

Ve shodě s uvedenou encyklikou vysvětluje záležitosti kolem antikoncepce. Jako mravně správný postup uvádí využití neplodných období, které považuje za přirozenou metodu. Dále nabízí ještě jeden úhel pohledu. Říká, že člověk je člověkem právě proto, že je nad sebou pánem a že se ovládá. A když je nad sebou pánem, může „dát“ sám sebe druhému. Jako mravně nedovolené vidí přímé přerušování již započatého plodivého procesu nebo jakýkoli zásah, který má za cíl znemožnit již dopředu zplození života.⁶⁷

Otázkám antikoncepce, konkrétně používání kondomů, se nemohl vyhnout ani Rotvajler boží, jak je někdy v tisku nazýván papež Benedikt XVI. Vyjádřil se poměrně obsáhle k veřejné kritice na adresu církve ohledně zákazu používání kondomů v afrických státech, kde je vysoké procento lidí nakažených virem HIV. Papež především zdůraznil, že církev ohledně nákazy AIDS v Africe dělá víc než druzí, neboť ošetřuje prostřednictvím svých organizací spousty nemocných a kromě toho, že je lidem takto nablízku praktickou pomocí, působí zde preventivně i výchovně. Dále uvedl, že fakticky je to tak, že kondomy jsou k dispozici kdykoli někdo chce. Poukázal ovšem zároveň na fakt, že i v sekulárním prostředí už vznikla teorie ABC - Abstinence, Befaihtful, Condom (abstinence, věrnost, kondom). Přičemž kondom je uveden na posledním místě, když nefunguje to první a druhé. Papež vyslovil názor, že pouhá fixace na kondom je banalizací sexuality, což je nebezpečné, neboť sexualita začne postrádat prvek lásky a je pouze jakousi drogou pro

⁶⁶dostupné z <http://www.kebrle.cz/katdocs/EvangeliumVitae.htm> [online], [cit. 2013-01-13]

⁶⁷PAVEL, Jan. *Teologie těla: katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2005, str. 546-550

sebe. Papež uvedl, možná trochu nešťastně, jeden příklad. Můžou se podle něj vyskytnout oprávněné konkrétní případy, třeba když prostitut používá kondom.⁶⁸

Zde se ukázkově projevila tzv. novinářská zkratka a byl vyvozen závěr, že papež připouští používání kondomů ve specifických situacích, aby se tak pomáhalo předejít šíření infekce AIDS.⁶⁹

Již nebyl uveden jeho výrok, že takové použití kondomu by měl být prvním kouskem zodpovědnosti, vedoucí k rozvoji vědomí, že člověk nemůže dělat vše, co chce, ale že to není ten pravý způsob, jak vyřešit problém šíření HIV. Ten podle něj spočívá ve zlidštění sexualit.⁷⁰

Odlišný názor na antikoncepci má Tomáš Halík. V rozhovoru pro Literární noviny sice vyjádřil souhlas s názorem papeže, že manželská věrnost je lepší ochranou před AIDS než kondomy, ale na druhé straně zpochybnil striktní odmítání jakékoliv umělé antikoncepce za všech okolností. Uvedl, že lpění na problémovém modelu přirozeného plánování rodičovství, bez přihlédnutí k okolnostem, nemá budoucnost ani v konkrétní praxi a možná ani v teorii, kdy nejspíš dojde časem k „tichému promlčení“ některých dokumentů, což se v církvi občas děje. Na otázku zda by se církev měla více zaměřit na hlubší analýzu vztahu církve k eutanazii, interrupci, antikoncepci nebo homosexuálům uvedl, že například otázka antikoncepce se v určitou dobu stala nástrojem k rozlišování „pravověrných“ a liberálů, ale jinak si nemyslí, že by v církvi chyběla hlubší analýza těchto témat.⁷¹

5.3 Sexuální výchova pohledem dnešní pedagogiky

První myšlenky o nutnosti sexuální výchovy ve školním vzdělávání se objevily již na začátku 20. století s odůvodněním, že není vhodné zamlčovat žákům poznatky ze strany dospělých. V novodobé historii České republiky se východiskem pro náplň sexuální výchovy stala tzv. Minnesotská rukověť, jež byla po překladu do češtiny přepracována a upravena pro sociokulturní podmínky naší země. Tato publika byla inspirací při

⁶⁸ BENEDIKT. *Světlo světa: papež, církev a znamení doby*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011, str. 117-118

⁶⁹ dostupné z <http://tn.nova.cz/zpravy/zahranici/papez-benedikt-xvi-pripustil-pouzivani-kondu-mu-pro-muzske-prostituty.html> [online], [cit. 2013-01-13]

⁷⁰ BENEDIKT. *Světlo světa: papež, církev a znamení doby*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011, str. 118

⁷¹ dostupné z http://www.halik.cz/rozhovory/literarni_noviny_duben2005.php [online], [cit. 2013-12-20]

vytvoření nového obsahu rodinné a sexuální výchovy a pro její implementaci do systému českého školního vzdělávání pro všechny stupně škol. Od 90. let minulého století pochopitelně docházelo k různým koncepčním změnám, ale sexuální výchova zůstává nadále součástí Rámcových vzdělávacích programů, stejně jako je tomu v ostatních evropských státech, včetně zemí s výraznějším vlivem církvi.⁷²

Sexuální výchovou v moderní podobě se rozumí kultivace sexuálního chování. Je to takové chování, které přímo souvisí s reprodukčním chováním i se sexualitou (onanie, pohlavní styk, porod, antikoncepce, sexuální deviace, sexuální zneužívání). V širším smyslu sem patří i řešení mezilidských vztahů (přátelství, kamarádství, láska, úcta). Obecným cílem sexuální výchovy je kvalitní a zdravý život v partnerství, manželství a rodičovství. Při tom je akcentována harmonie jak složky sociální, etické, tak i složky psychické a biologické.⁷³

Při dnešní sexuální výchově se vychází z několika základních principů. Z pohledu tématu této práce je přínosný princip etičnosti, který vede dítě k určitému mravnímu ideálu. Jedná se především o výchovu mravních mezilidských, potažmo partnerských vztahů a také etičnost v sexuálním chování. Je kladen důraz na odpovědnost za druhého, za dítě a patří sem také výchova k pohlavní zdrženlivosti, úcta k ženě, k matce, k rodičům a podobně.⁷⁴

Významný je také princip přiměřenosti v sexuální výchově, což je obecně vzato známý pedagogický princip. Tento princip se prolíná v několika oblastech. Jednak se tím chápe přiměřenost z hlediska biologické, psychické a sociální zralosti dítěte, a dále se jedná o přiměřenost k regionu, tradicím regionu, přiměřenost k sociální skupině, rodině, světovému názoru i dosavadnímu způsobu života. Princip přiměřenosti se pak projeví při volbě metod a prostředků a v rovině obsahu a cílů sexuální výchovy.⁷⁵

⁷²ŠTĚRBOVÁ, Dana. *Sexuální výchova - multidisciplinární přístup: medicína, psychologie, pedagogika, právo, demografie*. 1. vyd. Ostrava: CAT Publishing ve spolupráci se Společností pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2012, str.114-115

⁷³ tamtéž, str. 121-122

⁷⁴ tamtéž, str. 125

⁷⁵ŠTĚRBOVÁ, Dana. *Sexuální výchova - multidisciplinární přístup: medicína, psychologie, pedagogika, právo, demografie*. 1. vyd. Ostrava: CAT Publishing ve spolupráci se Společností pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2012, str. 127

V takto koncipované sexuální výchově se pak můžeme setkat s formulacemi typu: lidé různých názorů a orientace se mají tolerovat, každý má právo na svůj názor, který nesmí škodit druhému, náboženství učí lásce k lidem, umělý potrat je poslední řešení krize, diskriminace je neprávem pro pohlaví i sexuální orientaci, pohlavní styk není cestou k dospělosti, masturbace snižuje riziko nemocí a těhotenství a mnoho dalších.⁷⁶

Z hlediska výuky sexuální výchovy je významným faktem ta skutečnost, že Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v nedávné době, v rámci kutikulární reformy, zrušilo centrálně stanovené osnovy. Jednotlivé školy si v rámci určitých mantinelů, vytvářejí vlastní vzdělávací programy a tím je zajištěna mnohem větší autonomie než dříve.⁷⁷

5.4 Dílčí závěr

Dnešní pedagogika jednoznačně vnímá všechny aspekty sexuální výchovy a dokáže je také reflektovat. To se vztahuje i na zohledňování rozdílného přístupu k dětem z nábožensky založených rodin. Tento přístup je ze strany státu deklarován v teoretické rovině a je samozřejmě otázkou k diskusi, jak jsou některé dílčí záležitosti v sexuální výchově ventilována v praktické rovině.

Katolická církev si na druhé straně jde svojí cestou. V jejím pojetí dominují argumenty Písma svatého a církevních dokumentů. Sex je v tomto pojetí pevně spojen s aktem plodení. Ostatní sexuální chování je v lepším případě upozaďováno, v horším případě je označeno za nemorální, hříšné a v rozporu s Boží vůlí. Objektivně je ovšem problematické označit tento přístup za diskriminační nebo netolerantní, neboť církev vychází „pouze“ z božského záměru, který sama nemůže (a ani nechce) nijak měnit. Jako výrazný aspekt je zdůrazňováno, že „*k sexualitě patří disciplína a odpovědnost*“.⁷⁸

⁷⁶ŠTĚRBOVÁ, Dana. *Sexuální výchova - multidisciplinární přístup: medicína, psychologie, pedagogika, právo, demografie*. 1. vyd. Ostrava: CAT Publishing ve spolupráci se Společností pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2012, str. 129-136

⁷⁷JARCOVSKÁ, Lucie. Lidská sexualita – nebezpečná ideologie? Analýza argumentů odpůrců sexuální výchovy v českých školách. In Miroslav Mitlöhner, Zuzana Prouzová. 18. CELOSTÁTNÍ KONGRES K SEXUÁLNÍ VÝCHOVĚ V ČESKÉ REPUBLICE: Sborník referátů. Brno: SPRSV, 2010

⁷⁸BENEDIKT. *Světlo světa: papež, církev a znamení doby*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011, str. 104

6 Eutanazie a interrupce

6.1 Pojem Eutanazie

Slovo eutanazie je složeno z řeckých slov eu- (normální, dobrý) a thanatos (smrt) a obsahově by tedy mělo vyjadřovat dobrou smrt. O tom, zda tomu tak skutečně je, se vede široká multidisciplinární diskuse. Je to totiž problém nejenom filozofický případně teologický, ale také medicínský, právní, sociologický, ale také například psychologický.

Světová lékařská asociace (World Medical Association – WMA) definovala eutanazii jako vědomé a úmyslné provedení činu s jasným záměrem ukončit život jiného člověka za podmínek, kdy subjektem je kompetentní informovaná osoba s nevléčitelnou chorobou, která dobrovolně požádala, aby její život byl ukončen. Jednající člověk ví o stavu této osoby a o jejím přání zemřít a páchá tento skutek s prvořadým úmyslem ukončit život této osoby a skutek je veden se soucitem a bez osobního zisku.⁷⁹

Eutanazie může být jednak aktivní a to:

- vyžádaná – voluntary, někdy se používá pojem „strategie přeplněné stříkačky“
- nevyžádaná – involuntary, pacient není schopen předepsaným způsobem požádat o urychlení své smrti, ale souhlasil by
- nedobrovolná – non voluntary – nevyžádaná a nechtěná

Dále může být eutanazie pasivní (někdy se používá pojem „strategie odkloněné stříkačky“) a spočívá v přerušení nebo ukončení bazální léčby.

Zvláštní variantou je asistovaná sebevražda, kterou provádí sám pacient za asistence lékaře.⁸⁰ Ani jednu z uvedených aktivit katolická církev neuznává.

Dokladem toho o jak složitý problém se jedná, může být také to, jak k němu jednotlivé státy přistupují. V rámci Evropy nenajdeme moc států, které se k eutanazii staví natolik pozitivně, že ji mají upravenou ve svém právním řádu jako legální institut. Jedním

⁷⁹ MUNZAROVÁ, Marta. *Proč ne eutanazii, aneb, Být, či nebýt?*. Vyd. v KNA 2. V Kostelním Vydří: Pro občanské sdružení Ecce homo vydalo Karmelitánské nakladatelství, 2008, str. 19

⁸⁰ RUCKI, Štěpán. *Mezi Biblií a medicinou: sborník přednášek a stručná historie Sdružení křesťanských zdravotníků v ČR*. Albrechtice: Křesťanský život, c2007, str. 71-72

z těch mála států je například Nizozemí, kde patřičné zákony přijali již v roce 1994. Dalšími státy s legalizovanou eutanazií je Belgie nebo americký stát Oregon.⁸¹

6.2 Smrt v křesťanském pojetí

Dříve než se budu věnovat samotným názorům na eutanazii v katolické církvi, chci poukázat na to, jak vlastně křesťané vnímají smrt, neboť se tím dá snáze pochopit, proč mají k eutanazii právě takový přístup, jaký mají. Velmi výstižný je citát z Janova zjevení (J 14,13): „...*A uslyšel jsem hlas z nebes: Od této chvíle jsou blahoslaveni mrtví, kteří umírají v Pánu...*“⁸² Do tohoto textu jsou vtělena ujištění, že lidé, kteří zemřeli „v Pánu“ jsou blahoslaveni. Je to nádherné a povzbuzující ujištění pro věřícího člověka. Pánem je samozřejmě myšlen Ježíš Kristus.

6.3 Eutanazie z pohledu katolické církve

Katolická církev zaujala ústy svých představitelů a institucí k problému legalizace eutanazie opakovaně nesouhlasné stanovisko. Již v roce 1980 vydala Kongregace pro nauku víry deklaraci o eutanazii „*Bona et iura*“. Základní myšlenka se nese v duchu slov svatého Pavla, který říká: „*Žijeme-li, žijeme pro Pána, umíráme-li, umíráme pro Pána. Ať žijeme, ať umíráme, patříme Pánu.*“⁸³ (Ř 14,8). Deklarace se v tomto směru dovolává i podobného nebo stejného přístupu jiných náboženství a lidí dobré vůle, kteří se sice navzájem odlišují svými filozofickými nebo ideologickými názory, ale mají povědomí o právech lidí. Deklarace se dokonce odvolává na Doporučení 779 (1976) o právech nemocných a umírajících, které vydalo parlamentní shromáždění Rady Evropy na svém XXVII. řádném zasedání.⁸⁴

V „*Bona et iura*“ je lidský život definován jako základ všech dober, zdroj a předpoklad každé lidské činnosti a nelze s ním proto nakládat svévolně. Podle Kongregace pro nauku víry se v dnešní době pohlíží na eutanazii spíše jako na „usmrcení z milosti“, s cílem radikálně odstranit nadměrné utrpení nebo uchránit postižené či

⁸¹MUNZAROVÁ, Marta. *Proč ne eutanazii, aneb, Být, či nebýt?*. Vyd. v KNA 2. V Kostelním Vydří: Pro občanské sdružení Ecce homo vydalo Karmelitánské nakladatelství, 2008, str. 19

⁸²*Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona: podle ekumenických vydání z r. 1985*. Praha: Biblická společnost, 1990, str. 241

⁸³ tamtéž, str. 155

⁸⁴*Deklarace o eutanazii Bona et iura*. Vyd. 2., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, str. 15-16

nevléčitelně nemocné před prodlužováním jejich nešťastného života. Dále uvádí, že nic a nikdo nemůže dopustit zabití nevinné lidské bytosti, ať jde o plod nebo zárodek, dítě nebo dospělého, člověka starého, nevléčitelně nemocného nebo umírajícího.⁸⁵

Zde je tedy patrné, že dokument pohlíží stejnou optikou na interrupce i na eutanazii. V kontextu toho mají být prosby těžce nemocných lidí, kteří se dovolávají smrti, chápány ne jako žádost o eutanazii, ale dožadování se lásky a přítomnosti vroucího ducha, tedy blízkých osob, ať už jsou to rodiče, děti, ale i ošetřovatelé a lékaři.⁸⁶

A jak pohlížet na bolest, která v mnoha případech provází umírání? Podle křesťanského učení má bolest, zvláště místo v Božím plánu spásy. Je totiž podílem na Kristově utrpení a sjednocením se s jeho vykupitelskou obětí. Přípustná je pouze jedna alternativa. Je dovoleno přerušit používání léčebných prostředků, jestliže dosažený výsledek neodpovídá očekávání. Při rozhodování je však třeba vzít v úvahu přání pacienta a jeho příbuzných, a také mínění lékařů. Když i přes použité prostředky hrozí smrt, již nelze nijak zabránit, je dovoleno se podle svědomí rozhodnout pro upuštění od léčby. Je však zároveň důležité nerezignovat na běžnou péči o nemocného.⁸⁷ V tomto případě je však třeba zdůraznit, že se bavíme o ukončení neúčinné léčby, tedy ve svém důsledku jde o přirozenou smrt.

Papež Jan Pavel II. se k tomuto tématu vyjadřoval opakovaně a jeho postoj, jak lze předpokládat, byl vždy konzistentní. Zřejmě nejznámější jsou jeho názory prezentované v encyklice „*Evangelium vitae*“ (Radostná zvěst o životě) z roku 1995. Hned v úvodu se papež jasně vymezuje proti všemu co je proti životu. Je to opravdu široký výčet od vražd, genocidy, přes potraty, eutanazii i dobrovolnou sebevraždu až po tělesné a duševní mučení a dále vše co uráží lidskou důstojnost, jako jsou nelidské životní podmínky, svévolné věznění, deportace, otroctví, prostituce a další. Takové vnášení nákazy do lidské civilizace poskvřňuje i ty, kteří se takového jednání dopouštějí. Papež také vyjadřuje lítost nad tím, že tento znepokojivý stav se spíše rozšiřuje, než by se zlepšoval a svoji negativní roli v tom

⁸⁵ *Deklarace o eutanazii Bona et iura*. Vyd. 2., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, str. 16-17

⁸⁶ tamtéž, str. 18

⁸⁷ tamtéž, str. 19, 21-22

sehrává i stále se rozvíjející věda a technika, neboť se objevují stále nové způsoby, jak útočit na důstojnost člověka (EV čl. 3).⁸⁸

Encyklika si klade za cíl jednoznačně potvrdit hodnotu lidského života a jeho nedotknutelnost. Papež v ní označuje eutanazii za symptom kultury smrti a rozlišuje mezi eutanazií aktivní, pasivní a terapeutickou horlivostí, neboli „vehementní terapií“, kterou rozumí určité lékařské postupy, které již neodpovídají stavu nemocného, protože už nemohou ovlivnit předpokládaný výsledek nemoci, nebo jsou dokonce zátěží pro nemocného a jeho rodinu. V takové situaci, kdy hrozí nevyhnutelná smrt, je možno – po svědomité rozvaze – ustoupit od další léčby, která by dokázala jen prodlužovat nejistotu a život v bolestech, rozhodně však nelze za takových podmínek přerušit nebo ukončit obvyklou péči, na kterou má nemocný nárok.

V tomto směru se formulace, které používá Jan Pavel II. poněkud liší od formulací v Katechismu, kde vyznívají mnohem nekompromisněji. Co v něm katolická církev v něm, katolická církev učí o eutanazii? „...*Je mravně nepřijatelná. Stejně jako nějaký zákrok nebo opomenutí, které samo od sebe nebo záměrně přivodí smrt, aby se ukončila bolest, je zabitím těžce odporujícím důstojnosti lidské osoby a úctě k živému Bohu, jejímu Stvořiteli. Mylný úsudek, do něhož člověk může v dobré vůli upadnout, nemění povahu tohoto vražedného činu, který je nutno vždy odsoudit a vyloučit...*“ (č. 2277)⁸⁹

6.4 Přístup liberálních teologů

Zdá se, že v tomto kontroverzním tématu se mezi konzervativními a liberálními názory uvnitř katolické církve nenajde moc třecích ploch. Dokladem toho je názor Tomáše Halíka, který uvedl, že pokud chceme napomoci důstojnému umírání lidí, pak je třeba zaměřit se spíše na rozvoj hospicové péče, na rozvoj zákonů a sociálních opatření, které by umožnily rodinným příslušníkům se lépe postarat o své těžce nemocné členy.⁹⁰

Jedním z mála katolických teologů, kteří se svým postojem snaží otevřít širší diskusi na téma eutanazie a spíše akcentují právo člověka na autonomii a nezávislost při rozhodování o svém životě, je Hans Küng. Vychází při tom ze stejných předpokladů jako katolická církev. Říká, že neumírá-li člověk do nicoty, ale pokud umírání znamená příchod

⁸⁸dostupné z <http://www.kebrle.cz/katdocs/EvangeliumVitae.html> [online], [cit. 2013-01-15]

⁸⁹dostupné z http://www.katechismus.cz/paragraf.php?sel_paragraf=2277 [online], [cit. 2013-03-15]

⁹⁰dostupné z <http://liberalove.bluefile.cz/archiv.php?co=1205202179> [online], [cit. 2013-01-15]

a návrat, pak lze zdůvodnit i to, že je zapotřebí, aby teologové konečně přestali otázku pomoci umírajícím považovat za tabu. Myslí si, že pokud je představa „bezcného života“ scestná, pak nemá nic do sebe ani představa života „za každou cenu“, jako by nejvyšším cílem byl čistě biologicky fungující život.⁹¹

Na druhou stranu se v některých názorech shoduje s názory vyslovenými v encyklice „Bona et iura“, když vidí práci lékaře tak, že by měl udělat vše, co je v jeho silách, pro to, aby člověka vyléčil, ale nemá nejmenší důvod k tomu, aby smrt o hodiny, dny nebo dokonce roky uměle technicky oddaloval, a tím pacienta vystavoval nepředstavitelnému utrpení. Terapie má podle Künga smysl pouze tehdy, když nevede k pouhému přežívání, ale k rehabilitaci, k tomu, že se obnoví životně důležité funkce, a tím se zachrání celá osoba člověka. Neustále bychom si podle něj měli být vědomi rozdílu mezi tím, co je technicky možné, a tím, co má z lékařského hlediska smysl. Sám nemocný má právo odmítnout takovou péči, která mu prodlouží život, není důvod jej za každou cenu vysvobozovat z agonie. Také by neměl být v izolaci, ale naopak v kontaktu s lidmi a všichni (lékaři, sestry, příbuzní, přátelé, pečovatelé) by měli projevit lidský přístup.⁹²

Küng ale stejně nakonec ukazuje, že jeho pohled je odlišný. Autonomii rozhodnutí samotného člověka staví na první místo, i když se na problém dívá katolickou optikou. „...*Není možné, abychom umírali – samozřejmě s lékařskou pomocí a podporou – když už ne bez bolestí a starostí, tak aspoň bez strachu ze smrti? Samozřejmě za předpokladu, že se spolehne na religio a budeme doufat v nový začátek. Pro křesťany je umírání odjakživa součástí života. Umírání s vděčností je hodno nejen člověka, ale hlavně křesťana...*“⁹³

Hans Küng si je samozřejmě vědom i zneužití eutanazie v případě její legalizace a nabádá k tomu, aby podmínky, za kterých by případně mohlo dojít k aplikování eutanazie, byly pečlivě zkoumány a následně upraveny v legislativě. S cílem dojít k určitému sociálnímu konsensu, je zastáncem střední cesty („Weg der Mitte“), kdy by byly potlačeny extrémní názory na eutanazii zastánců pro i proti. On sám mluví o etice odpovědného životního stylu od začátku až do konce.⁹⁴

⁹¹ KÜNG, Hans. Věčný život?. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006, str. 195

⁹² tamtéž, str. 197-198

⁹³ tamtéž, str. 201

⁹⁴ KÜNG, Hans. et al. *Menschenwürdig Sterben: Ein Plädoyer für Selbstverantwortung*, Piper, München - Zürich 2009

6.5 Paliativní péče jako alternativa eutanazie

Světová zdravotnická organizace (WHO) definuje paliativní medicínu jako: „...celkovou léčbu a péči o nemocné, jejichž nemoc nereaguje na kurativní léčbu. Nejdůležitější je léčba bolesti a dalších symptomů, stejně jako řešení psychologických, sociálních a duchovních problémů nemocných a jejich rodin...“⁹⁵

V tomto směru znamená paliativní medicína jednoznačné odmítnutí eutanazie⁹⁶ a je charakterizována komplexním multidisciplinárním přístupem k nemocnému. Cílem tohoto druhu léčby není prodloužení, nýbrž kvalita života.⁹⁷ Tento přístup katolická církev ctí a také se v tomto směru podílí na provozování hospiců, ve kterých se paliativní medicína aplikuje. Současná hospicová péče navazuje na tradici klášterních útulků. Substantivum „hospitale“ znamená útulek pro nemajetné nebo nemocní. Použití pojmu hospice k označení institucí zabývajících se péčí o umírající zavedla poprvé Jeanne Garnier, která založila tento typ útulku v roce 1842 v Lyonu ve Francii. Irské charitativní sestry otevřely v Dublinu ženský hospic v roce 1879 a v Londýně útulek sv. Josefa v roce 1905. První moderní hospic nese jméno sv. Kryštofa, vznikl opět v Londýně v roce 1969.⁹⁸

Co se týká hospiců, dá se říci, že v tomto ohledu je církev jedním z neaktivnějších provozovatelů. Hospic znamená útulek nebo útočiště. První hospic moderního typu vznikl v Londýně v roce 1969 (hospic sv. Kryštofa). V České republice je průkopnicí hospicového hnutí MUDr. Marie Svatošová. Myšlenka hospiců vychází z úcty k člověku jako jedinečné a neopakovatelné bytosti. Jsou zde garantovány tři věci:

- pacient nebude trpět nesnesitelnou bolestí
- bude v každé situaci respektována jeho lidská důstojnost
- v posledních chvílích života nezůstane člověk osamocen

Paliativní péče je bezesporu velké téma pro více oborů a nechybí mezi nimi i sociální pedagogika. Ve velké většině případů nemají lidé žádnou nebo jen minimální zkušenost s doprovázením lidí, kterým se v nedaleké budoucnosti rýsují hranice jejich života. Situace blížící se smrti blízkého člověka je jistě těžkou životní zkouškou, která je tím těžší, čím

⁹⁵ADAM, Zdeněk a Jiří VORLÍČEK. *Paliativní medicína*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1998,

⁹⁶VIRT, Günter. *Žít až do konce: etika umírání, smrti a eutanazie*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2000, str. 37

⁹⁷RUCKI, Štěpán. *Mezi Biblií a medicinou: sborník přednášek a stručná historie Sdružení křesťanských zdravotníků v ČR*. Albrechtice: Křesťanský život, c2007, str. 78

⁹⁸MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, str. 106-107

méně víme o tom, co nás v tomto ohledu čeká.⁹⁹ V tomto typu péče zanechává katolická církev velmi výraznou stopu, neboť hospicová potažmo paliativní péče se odehrává v zařízeních, která jsou provozována ve značném počtu právě pod hlavičkou církve.

Pro hospicovou péči lze vymezit několik základních charakteristik. Zde zmiňuji některé z nich: „...*Součástí vybavení je i kaple a místnost posledního rozloučení. Je tedy pamatováno na duchovní rozměr péče. Hospic také plní funkci edukačního centra hospicové péče v daném regionu...*“¹⁰⁰

6.6 Dílčí závěr

Faktem zůstává, že paliativní péče je pro lidi, kteří se jí v hospicích a dalších podobných zařízeních věnují, náročná především po psychické stránce, neboť pacienti jsou zde v preterminálním nebo terminálním stavu, kdy jsou již vyčerpány možnosti kauzální léčby. Pro způsob jakým věřící lidé nahlízejí na umírání a na smrt se jeví jako vhodné, aby v takových zařízeních jako jsou hospice, působili řeholníci nebo řeholnice různých církevních řádů nebo i angažovaní věřící jako dobrovolníci či přímo jako zaměstnanci. Pokud bychom mohli na základě příkladu hospicové péče vyvodit nějaký generalizující závěr, pak by mohl být vysloven například v takové podobě, že vztah mezi katolickou vírou a výchovou a pedagogikou je vztahem vzájemné inspirace.

Z hlediska pedagogiky by mělo smysl zaměřit se při vzdělávání u některých pomáhajících profesí také na práci s člověkem, který nastoupil svoji poslední cestu. Není pochyb o tom, že přístup takových pracovníků by měl mít stejné nebo velmi podobné parametry jako přístup katolických řeholníků a laiků v hospicích.

I když diskuse kolem eutanazie a její případné legitimizace nejsou ještě zdaleka u konce, na přístupu státu je patrné, že jít cestou alternativy v podobě paliativní péče není slepou uličkou. Je tím bezděčně podpořen názor kardinála Dominika Duky, že legislativní uplatnění eutanazie v perspektivě současného vývoje, představuje variantu takzvaně jednoduchého řešení tohoto problému, což by mělo katastrofální důsledky.¹⁰¹

Společná cesta vzájemného prolínání činnosti státu a církve je nastoupena.

⁹⁹MÜHLPACHR, Pavel. Gerontopedagogika. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, str. 106

¹⁰⁰MÜHLPACHR, Pavel. Gerontopedagogika. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, str. 107

¹⁰¹DUKA, Dominik. *Glosy Dominika Duky 2011*. 1. vyd. V Praze: Radioservis ve spolupráci s Českým rozhlasem - Radiožurnál, 2012, str. 54

7 Sociální nauka církve

7.1 Historické kořeny sociální nauky

Jednou z mála oblastí, ve které se stírají názorové rozdíly mezi teology v jiných případech liberálně zaměřenými a mezi konzervativními představiteli, je oblast sociálního působení církve. Tím je také dokázáno tvrzení z první kapitoly této práce, že nic nelze v případě prezentování názorů pojímat absolutně.

Již v dobách raného křesťanství a z biblických pramenů je patrné, že křesťanství se vyznačovalo soucítěním s chudými a potřebnými a sociální nauka církve má v této době své nezpochybnitelné kořeny. Už Ježíš dával opakovaně najevo svoji starost o chudé a sv. Pavel organizoval sbírky na pomoc chudým v Jeruzalémě.¹⁰²

Kniha Deuteronomium jednoznačně obsahuje etické zákony a nařízení týkající se sociální pomoci, které jinde v Bibli nenajdeme. Vyzývá k ochraně jednotlivce a ochraně toho, co bychom dnes mohli nazvat lidskými právy a lidskou důstojností.¹⁰³

Zde je několik příkladů:

(Dt 15,7 -8) – „...*Bude-li u tebe potřebný někdo z tvých bratrů, v některé z tvých branv tvé zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh, nebude tvé srdce zpupné a nezavřeš svou ruku před svým potřebným bratrem. Ochotně mu otevři svou ruku a poskytni mu dostatečnou půjčku podle toho, kolik ve svém nedostatku potřebuje...*“¹⁰⁴

(Dt 24,17-18) – „...*Nepřevrátíš právo bezdomovce ani sirotka a vdově nezabavíš roucho. Ale pamatuj, že jsi byl otrokem v Egyptě a že Hospodin, tvůj Bůh, tě odtud vykoupil. Proto ti přikazují, abys to dodržoval...*“¹⁰⁵

(Dt 21, 15-17) – hovoří o zajištění dědického práva žen, které jejich manžel zavrhl.

(Dt 14,28-29) – majitelům polí zákon přikazoval, aby každý třetí rok darovali desátky ze své úrody chudým.

¹⁰²HAZLETT, Ian. *Rané křesťanství: počátky a vývoj církve do roku 600*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009, str. 16

¹⁰³FINKELSTEIN, Israel a Neil Asher SILBERMAN. *Objevování Bible: Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2010, str. 253

¹⁰⁴*Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona : podle ekumenických vydání z r. 1985*. Praha: Biblická společnost, 1990, str. 173

¹⁰⁵tamtéž, str. 180

(Dt 24,14-15) – zákon chránil přistěhovalce z jiných zemí před diskriminací.

V této části Bible se zkrátka setkáváme s tím, jak dalekosáhle zasahovalo zákonodárství do života lidí, aby odstranilo nespravedlnosti a nerovnosti mezi nimi. Péče o blaho lidí se neodlučně spojuje s Kristem a stává se kritériem rozhodujícím o věčné spáse nebo zatracení. Církev tedy nemůže být lhostejná k péči i toto blaho. Vždyť Kristus se ztotožnil i s tím nejmenším z lidí.¹⁰⁶

7.2 Církevní díla o sociální nauce

Církevním dílem, reagujícím na aktuální sociální otázky své doby a zároveň dílem, které je opakovaně citováno následovníky jeho autora, je encyklika papeže Lva XIII., „*Rerum novarum*“ (O nových věcech), která byla vydána v roce 1891. Již v této sociálně i politicky velice neklidné době se vypořádává s otázkou socialismu. Varuje před tím, že zrušením soukromého vlastnictví, které socialismus požaduje, by nedošlo ke zlepšení postavení dělníků, protože by jim byla odebrána možnost, vlastní pílí si opatřit majetek. Podle názoru Lva XIII. je právo vlastnit soukromý majetek dáno člověku od přírody a je to také přirozenost člověka obdařeného rozumem. A v argumentaci jde ještě dál, když říká, že člověk je starší než stát a má tedy právo i z tohoto titulu.¹⁰⁷

Papež se v konečném důsledku odvolává na Písmo svaté: „...*Nebudeš dychtit po ženě svého bližního. Nebudeš toužit po domě svého bližního ani po jeho poli ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu...*“¹⁰⁸ (Dt 5,21)

V encyklice *Rerum novarum* je opakovaně deklarováno, že pokud se chce pomoci lidu, musí platit zásada, že soukromé vlastnictví je nedotknutelné. Úplná rovnost není možná, neboť mezi lidmi jsou velké rozdíly ve schopnostech, nadání, zdraví a podobně. Z toho důvodu je podle encykliky třídní boj naukou nepřirozenou a dokonce zhoubnou. Naopak křesťanská spravedlnost dokáže bohaté a chudé sjednocovat tím, že jim připomíná jejich vzájemné povinnosti. Třída bohatých má mít mimo jiné v úctě lidskou důstojnost

¹⁰⁶SKALICKÝ, Karel. *Radost a naděje: církev v dnešním světě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, str. 256

¹⁰⁷LEV. *Encyklika Lva XIII.: Rerum novarum o dělnické otázce*. 3. vyd. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1946, str. 11-15

¹⁰⁸*Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona : podle ekumenických vydání z r. 1985*. Praha: Biblická společnost, 1990, str. 165

každého člověka. Po lidech se nemá chtít práce, na kterou jim nestačí síly a která je v rozporu s jejich věkem a pohlavím. Jako nejdůležitější vidí povinnost zaměstnavatele vyplatit spravedlivou mzdu.¹⁰⁹

Papež rovněž v encyklice připomíná, že bohatství není zajištěním proti pozemským bolestem, a že účty o tom jak svůj majetek používali, budou lidé skládat samotnému Bohu. Chce po bohatých, aby se o část majetku dělili s potřebnými, a apeluje při tom na křesťanskou lásku. „...*Tím vším jsem vám ukázal, že máme takto pracovat, pomáhat slabým a mít na paměti slova Pána Ježíše, který řekl: Blaze tomu kdo dává, ne tomu, kdo bere...*“ (Sk 20, 35).¹¹⁰

Tento princip vidí jako záležitost Boží vůle, která zapříčinila, že některým lidem se dostalo většího množství statků. Stejně jako je v encyklice odmítnut socialismus, je podobně odmítnut také kapitalismus, který nemá lidskou tvář. Nejvyšší metou by pro všechny lidi měla být bratrská láska, zde láska mezi zaměstnavateli a dělníky. Pravá lidská důstojnost a vznešenost je v mravnosti, bez které jsou všechny sociální reformy marné. Jak se tato slova zdají být v kontextu dnešní doby aktuální. V encyklice je také zmíněna důležitost charitativní činnosti církve. Je připomínáno, že má svoji tradici již od dob působení apoštola Pavla. Papež poukazuje rovněž na úlohu státu v sociálních otázkách. Stát má pečovat o obecné blaho. K tomu mimo jiné přispívají dobře fungující rodiny. Sociálními úkoly státu jsou podle encykliky zejména ochrana soukromého vlastnictví, ochrana náboženství a mravnosti, ochrana nedělního a svátečního klidu a ochrana před vykořisťováním.¹¹¹

Encyklika byla ve své době natolik revolučním počinem, že i sto let po jejím vydání byla stále inspirujícím dokumentem. To potvrdil také papež Jan Pavel II. vydáním encykliky „*Centesimus annus*“ v roce 1991, tedy ke stému výročí vydání „*Rerum novarum*“. Zde zaznívají principiálně stejné názory na sociální oblast.

¹⁰⁹LEV. *Encyklika Lva XIII.: Rerum novarum o dělnické otázce*. 3. vyd. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1946, str. 18, 21-23

¹¹⁰*Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona: podle ekumenických vydání z r. 1985*. Praha: Biblická společnost, 1990, str. 135

¹¹¹LEV. *Encyklika Lva XIII.: Rerum novarum o dělnické otázce*. 3. vyd. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1946, str. 25-31

7.3 Aggiornamento a odkaz 2. Vatikánského koncilu

V době působení Jana Pavla II. na papežském stolci vznikl spis „*Libellus accusationis*“, uveřejněný jedním francouzským kněží, stoupcem hnutí Bratrstva Pia X. V něm tehdejšímu papeži vyčítá, že zaměnil církev za člověka a evangelium za chartu lidských práv. Tato konzervativní zaslepenost ukazuje na nepochopení snah Jana Pavla II., který se snažil pokračovat v duchu pastorální konstituce 2. Vatikánského koncilu *Gaudium et spes*.¹¹²

Existence výše uvedeného spisu dokazuje, že Vatikán může v některých otázkách, a z pohledu některých lidí, vystupoval jako zastánce liberálního křídla katolické církve, aniž by v tom byl ze strany Svatého stolce nějaký záměr. Je to také důkaz toho, že proces přibližování katolické církve životu současné společnosti, tedy *aggiornamento*, nastartovaný na 2. vatikánském koncilu, je v některých oblastech opravdu schopen držet krok s dobou.

7.4 *Gaudium et spes*

Koncilní konstituce „*Gaudium et spes*“ (o církvi v dnešním světě) je produktem 2. vatikánského koncilu. V úvodu pojednává o výrazných známkách naší doby – o hlubokých a rychlých změnách, které sebou nesou protiklady v podobě bohatství a bídy, svobody a zotročení, pokračujícího sjednocování světa a stále trvajících nebezpečných rozporů, hmotného blahobytu a duchovní bídy. Konstituce si všímá také převahy pozitivně vědeckého myšlení a vlivu techniky nebo přirostování generačních problémů.¹¹³ Tím předznamenává obsah jednotlivých článků. Přestože bude tento obsáhlý dokument slavit zanedlouho 50. let od svého vzniku, jsou některé myšlenky natolik zajímavé a aktuální, že považují za vhodné, aby zde dostaly prostor. Jednotlivé články se dotýkají široké palety záležitostí lidské společnosti. K tématu této kapitoly však budou zmíněna pouze některá.

Čl. 17 – Vznešenost svobody – Schvaluje úsilí dnešních lidí o svobodu, ale varuje před jejím špatným chápáním. Svoboda je výsostné znamení Božího obrazu v člověku. Člověk jí dosahuje svobodnou volbou dobra. K jejímu uskutečnění však potřebuje Boží milost.

¹¹²SKALICKÝ, Karel. *Radost a naděje: církev v dnešním světě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, str. 43

¹¹³ tamtéž, str. 261-262

- Čl. 25 – Vzájemná závislost mezi lidskou osobou a lidskou společností – Mluví se zde o potřebnosti socializace a o vlivu prostředí na člověka, které ho mnohdy může odvádět od konání dobra a navádět ke špatnosti. Přidává k tomu teologický pohled, že lidská pýcha a sobectví přispívají k rozvracení společenského pořádku a překonat je lze pouze rozhodným úsilím a milostí.
- Čl. 29 – Zásadní rovnost všech lidí a sociální spravedlnost – Měla by se stále více uznávat základní rovnost všech a je třeba překonat všechny druhy diskriminace. Hospodářské a sociální nerovnosti mezi lidmi nebo národy působí pohoršení a odporují sociální spravedlnosti.
- Čl. 30 – Je nutné překonat individualistickou etiku – V různých zemích je mnoho těch, kteří nedbají na sociální zákony a předpisy. Zachovávání společenských závazků je jednou z hlavních povinností člověka ve stále více globalizovaném světě.
- Čl. 31 – Odpovědnost a účast – Výchova mládeže má být zaměřena tak, aby byli lidé nejenom vzdělaní, ale „velikého srdce“. Je žádoucí co největší účast občanů na řízení veřejných záležitostí.
- Čl. 35 – Řád lidské činnosti – Když člověk pracuje, nemění jenom svět a společnost, ale zdokonaluje i sebe. Člověk má větší cenu pro to, co je, než pro to, co má.
- Čl. 42 – Pomoc, kterou se církev snaží poskytnout lidské společnosti – Poslání církve není politické, hospodářské ani sociální, ale má pouze náboženský charakter. Vnější společenská jednota vychází z jednoty myslí a srdcí lidí, tedy z víry a lásky. Církev podporuje všechno spravedlivé a dobré v institucích vytvořených lidmi.
- Čl. 61 – Výchova k všestranné kulturnosti člověka – Současný člověk má stále více volného času, který by měl využívat k uvolnění ducha, ale i posílení duševního i tělesného zdraví.
- Čl. 63 – Některé stránky hospodářského života – Dochází k rozevírání pomyslných nůžek mezi lidmi v hospodářské i sociální oblasti. Je třeba reforem k napravení tohoto stavu.
- Čl. 88 – Úkol křesťanů při poskytování pomoci – Ti kteří dobrovolně nabízejí svou pomoc jiným lidem a národům si zaslouží chválu a podporu. Sbírkové a

poskytování pomoci má být adresné a je též žádoucí, aby ti, kdo chtějí pomáhat, byli odborně vyškoleni.¹¹⁴

7.5 Küng a jeho Světový étos

Pokud budeme chtít k tématu sociálním a etickému najít přece jenom alternativu vycházející z nějakého kritického pohledu, pak ji najdeme ve Světovém étosu, který je dílem švýcarského katolického teologa Hanse Künga. Dlouhodobě a programově volá po vytvoření široké názorové platformy nejenom uvnitř katolické církve, ale také napříč všemi náboženstvími a celou lidskou společností. Často se dostává do polemik se Svatým stolcem. Mimo jiné v minulosti kritizoval papeže Jana Pavla II. za zpátečnické utopie „spirituálně jednotné Evropy“, bez překonávání bariér mezi katolíky, protestanty a pravoslavy a za vyostřování požadavku poslušnosti vůči církvi.¹¹⁵

Küng podrobuje kritice přístup jednotlivých náboženství k ekumenickému hledání pravdy. Poukazuje na to, že křesťanství je v očích jiných náboženství přes svou etiku lásky a míru ve svém vystupování a činnosti často nesnášenlivé, nelaskavé a nepřátelské. Nezdravě také přehání vědomí hříchu a viny člověka, zkaženého údajně přímo v jádru.¹¹⁶

Co se týká lidských, potažmo sociálních práv upozorňuje Küng na to, že humanismus a osvícenství pouze znovu objevily pro moderní dobu svobodu, rovnost, bratrství a lidskou důstojnost, neboť jsou to hodnoty původně křesťanské. Římskokatolická církev odsuzovala lidská práva jako nekřesťanská, až do změny kurzu za Jana XXIII. a po 2. vatikánském koncilu. K plné realizaci lidských práv v římském systému však podle něj stále nedochází (například ve vztahu k ženám, teologům, disidentům), což dokládá i tím, že Vatikán do dnešních dnů nepodepsal „Všeobecnou deklaraci lidských práv“.¹¹⁷

7.6 Koncept sociální a etické výchovy v pedagogice

Již delší dobu se vede diskuze o potřebnosti etické výchovy v našich školách z důvodu mravního úpadku společnosti jako celku. V roce 2009 se v Praze konala k tomu

¹¹⁴ dostupné z http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_cs.html, [online], [cit. 2013-02-18]

¹¹⁵ KÜNG, Hans. *Světový étos: projekt*. 1.vyd. Zlín: Archa, 1992, str. 32

¹¹⁶ tamtéž, str. 81

¹¹⁷ tamtéž, str. 85

tématu konference, na které se velmi trefně vyjádřil prof. Piťha, když řekl, že: „...*Jde o to, že etická výchova by se měla jmenovat výchova prosociální, protože vytváří vlastnosti a schopnosti nutné pro život ve společenství ...Argumenty pro zavedení jsou velmi prosté. Je to nutnost. Škola bez výchovy není škola a společnost bez morálky nemá valnou budoucnost. Bude hynout na vnitřní krizi a stane se snadnou kořistí tupé diktatury...*“¹¹⁸

Etická výchova byla do školství v České republice zavedena na základě opatření ministryně školství s účinností od 1. 9. 2010. Stala se doplňujícím vzdělávacím oborem v Rámcových vzdělávacích programech pro základní vzdělávání.¹¹⁹

S tímto opatřením však zároveň nastal problém jakou formu a obsah bude etická výchova mít. Oficiálně je prosazován Olivarův projekt, který lze charakterizovat jako výchovu k prosociálnosti a řadí se do tzv. normativního pojetí mravní výchovy. Jedná se dílo prof. R. Olivara z Nezávislé univerzity v Barceloně a uchytilo se již v několika státech. Prosociální chování je založeno na sociálních dovednostech, jako jsou empatie, asertivita a kooperace. Etická výchova dále reformu doplňuje a rozšiřuje v tématech: konstruktivní kritika, prameny důstojnosti lidské osoby, smysl života, přiměřené přijímání vnějšího hodnocení, odpuštění a podobně. Tento projekt vychází z několika psychologických a pedagogických koncepcí. Jsou to zejména principy kognitivně-behaviorální psychologie, teorie emoční inteligence, logoterapie, humanistické psychologie a pedagogiky a teorií mravního rozvoje J. Piageta a L. Kohlberga a mnoha dalších.¹²⁰

Vůči uvedenému projektu však zaznívají i kritické hlasy. Nejvýraznější z nich směřují k ideovému propojení s katolickou ideologií s odůvodněním, že nelze preferovat pouze jedno náboženství. Největší a hojně medializovaná kritika souvisela s metodickým materiálem Ladislava Lencze. Konkrétně se jednalo o pasáže zabývající se sexuálním zdravím a rodinným životem. Kritika byla tak silná, že tento materiál byl odstraněn.¹²¹

Mimo jiné se v tomto směru angažovalo občanské sdružení Charlie, které zpracovalo písemné stanovisko včetně argumentací pod názvem „Závadné metodické příručky

¹¹⁸ referát prof. Piťhy na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/referaty-z-konference-eticka-vychova?highlightWords=refer%C3%A1ty> [online], [cit. 2013-01-12]

¹¹⁹ dostupné z <http://www.msmt.cz/ministerstvo/msmt-vydalo-doplnujici-vzdelavaci-obor-eticka-vychova?highlightWords=etick%C3%A1+v%C3%BDchova> [online], [cit. 2013-01-12]

¹²⁰ RYBÁŘ, Radovan. *Člověk - společnost a výchova k hodnotám*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, str. 137-139

¹²¹ tamtéž, str. 140

k předmětu Etická výchova“. V něm poukázalo na pasáže, které podporují stereotypní představy o příslušnicích sexuálních menšin a tím vedou k diskriminačním postojům mladých lidí. Dokonce se v kritizovaném materiálu objevily myšlenky „léčení“ homosexuálů, odmítání masturbace a podobně.¹²²

I přes tyto kontroverze lze konstatovat, že katolická církev může být spokojena, neboť se podařilo, aby některé aspekty katolické výchovy zůstaly zapracovány v metodickém materiálu. Bylo totiž oficiálně konstatováno, že materiál etické výchovy nesměruje ideově k náboženské ani křesťanské výchově, i když ve svém základním přístupu vychází ze západoevropské křesťanské kultury.¹²³ Tento fakt je nutno přijmout, neboť i v historickém vývoji etiky má své místo také křesťanská sociální nauka. Jejím základním motivem je angažovanost pro obecné dobro na principu křesťanské lásky.¹²⁴

Podle výroční zprávy církevního školství za rok 2010/11 (poslední která je na webu k dispozici - poznámka autora) fungovalo v České republice celkem 145 církevních škol a školských zařízení a katolické školy navštěvovalo asi 15 500 žáků a studentů.¹²⁵ Na všech těchto školách je praktikována etická výchova v duchu křesťanských zásad a to bez ohledu na to, jaká koncepce výuky etické výchovy nakonec převládne na státních školách.

7.7 Sociální pedagogika vs. sociální nauka církve

Vztah mezi sociální pedagogikou a učením katolické církve, nebo přesněji sociální naukou církve lze vnímat jako vícevrstevnatý. Pokud budeme na sociální pedagogiku nahlížet v nejširším slova smyslu, je stará téměř jako lidstvo samo, protože její kořeny vycházejí už z myšlenek starověkých řeckých a římských filozofů o sociálních aspektech výchovy.¹²⁶ Tuto úvahu je možno analogicky přenést na myšlenky, které se v souvislosti se sociálními aspekty objevovaly v učení katolické církve již od jejího raného období (viz. kapitola 7.1). Už samotný sociální rozměr, který nelze v učení katolické církve popřít,

¹²²dostupné z <http://www.charlie.li/soubory-ke-stazeni/21-protest-eticka-vychova> [online], [cit. 2013-01-15]

¹²³RYBÁŘ, Radovan. *Člověk - společnost a výchova k hodnotám*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, str. 141

¹²⁴DVOŘÁČEK, Jiří. *Kompendium pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009, str. 106

¹²⁵dostupné z http://skolstvi.cirkev.cz/_d/Vyrocní-zprava-cirkevního-skolstvi-2010-11.pdf [online], [cit. 2013-02-10]

¹²⁶BAKOŠOVÁ, Z. *Teórie sociálnej pedagogiky*. Bratislava: SAV, 2011.

vytváří předpoklad k tomu, že dochází k potkávání paradigmat a myšlenek sociální pedagogiky a křesťanské výchovy. Nelze samozřejmě porovnávat sociální pedagogiku a katolickou víru jako takovou, ale mezi pedagogickými směry má své místo také náboženská pedagogika. V současné Evropa má vliv především pedagogika katolická a protestantská, které jsou budovány na základě novotomismu. Křesťanská výchova vychází historicky ze scholastiky, což byla nová forma středověkého myšlení, snažící se o sloučení víry a rozumu, vědy s náboženstvím. Představitelem vrcholné scholastiky je italská teolog Tomáš Akvinský (1224-1274), kterému se podařilo zintelektualizovat církevní ideologii a vytvořit oficiální filosofii katolicismu. Ta pokračuje až do současnosti v podobě již zmíněného novotomismu.¹²⁷

Dalším sociálně pedagogickým pohledem na výchovné působení církve je otázka prostředí. Sama sociální pedagogika je obor transdisciplinární povahy, který se zaměřuje na roli prostředí ve výchově a to nejenom v souvislosti s problémovými nebo znevýhodněnými skupinami obyvatel, ale v souvislosti s celou populací. Podle této koncepce by sociální pedagogika měla vytvářet soulad mezi potřebami jedinců a společností, a tím vlastně přispívat k co nejoptimálnějšímu způsobu života.¹²⁸

Z tohoto pohledu vytváří katolická církev specifický typ prostředí, který není v primárním hledáčku sociální pedagogiky, neboť toto prostředí negeneruje ze své podstaty problémové, znevýhodněné nebo jinak stigmatizované skupiny. Co je ale pro předmět sociální pedagogiky zajímavější, je to, že katolická církev je jedním z činitelů výchovného působení v prostředích, kde se angažuje také sociální pedagogika. Nejenom, že katolická církev prostřednictvím svých organizací působí ve sféře výchovných, sociálních a zdravotnických služeb, ale k různým formám prospěšné činnosti nabádá také své členy. Je otázkou, zda se tím stává v jistém smyslu konkurentem státu, který představují mimo jiné i sociálně pedagogičtí pracovníci, nebo je spolupůsobícím činitelem ve smyslu kooperace.

Svůj názor k postavení církve v těchto otázkách prezentoval kardinál Dominik Duka, když řekl: *“...Mít své místo ve společnosti není něco, co nám spadne do klína. Je to nekonečná práce. Není tolik slyšet, ale mimo média se s ní lze setkat. Církevní školství,*

¹²⁷DVOŘÁČEK, Jiří. Kompendium pedagogiky. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009, str. 34, 51

¹²⁸KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001,

*hospice, charitní ošetrovatelská služba. V sociální sféře podporujeme mezigenerační solidaritu. My nemůžeme o kultuře egoismu, kterou Jan Pavel II. nazval kulturou smrti, jenom pořád dokola mluvit, ale je na nás křesťanech, abychom společnosti ukazovali jinou životní kulturu...*¹²⁹

Dominiku Dukovi leží tyto záležitosti zřejmě hodně na srdci, neboť se k nim vyjadřuje opakovaně. Při jiné příležitosti se zastal své církve, když uvedl, že katolická církev denně prokazuje, že charita, školství a ostatní činnosti jsou jí velmi blízké a v této oblasti také koná. A dále apeloval na to, že by se dál měla větší pozornost věnovat všem sociálním a zdravotnickým prostředím, kde naprosto přirozeně stýkají věřící s nevěřícími.¹³⁰

I přesto, že sociální pedagogika sleduje jiné cíle než katolická církev prostřednictvím své katolické výchovy, nacházejí v praxi společné zájmové body. Aktuálně jsou v sociální pedagogice skloňovány pojmy zdravý životní styl a kvalita života. Pěstování zdravého životního stylu v sobě zahrnuje rozvoj osobnosti po stránce tělesné, psychické a duchovní. Duchovní kultura osobnosti je často redukována pouze na estetické, vědecké a podobné zájmy, ale ve skutečnosti sem patří především mravní vyspělost osobnosti, citlivost svědomí a smysl pro duchovní dimenzi bytí.¹³¹ Jednu z cest duchovního rozvoje nabízí katolická víra. Blahoslav Kraus uvádí, že teologie může dát sociální pedagogice ještě další dimenzi a sociálně pedagogickým pracovníkům může prohloubit duchovní život, hodnotovou orientaci a etický kodex.¹³²

Sociální pedagogika je jako každá sociálně pojímaná věda, liberální a otevřená možnostem čerpat a inspirovat se od jiných věd, ale i z jevů vznikajících přímo za chodu společnosti. Dá se říci, že je v tomto směru postavena na svobodě ducha (samozřejmě při zachování pravidel vědeckosti - poznámka autora). Svobodu deklaruje také katolická církev. Jedná se ovšem o zcela rozdílné pojetí svobody.

Obecně se mluví o svobodě vnější (svoboda jednání), kterou lze realizovat pouze částečně, protože jsme determinováni vnějšími životními podmínkami. Dále se mluví

¹²⁹DUKA, Dominik. *V duchu pravdy: rozhovor o sobě, o historii, o společnosti, o církvi, o diecézi, o Bohu*. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Flétna, 2008, str. 81-82

¹³⁰VESELÝ, Pavel. Dominik Duka: moderní a oblíbený. Praha: Petrklíč, 2011, str. 68

¹³¹SMĚKAL, Vladimír. *Kulturně etické a psychologické souvislosti výchovy ke zdravému způsobu života. In Rozvíjení aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. Brno: MU, 1997.

¹³²KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, str. 55

o svobodě vnitřní (svoboda vůle), která je řešena spíše z filosofického pohledu. V tomto ohledu se vytvořily dva proudy s odlišnými stanovisky. Indeterministé (determinativ – omezení) tvrdí, že svoboda vůle existuje a je zcela nezávislá na přírodních a společenských zákonitostech. Sem řadíme i křesťanskou církev, považující toto tvrzení za základní křesťanské dogma – bez svobody by nebylo hřích ani vykoupení. Deterministé naopak svobodu vůle popírají, a tvrdí, že naše rozhodování není svobodné, ale vyplývá z nutnosti, která je dána přírodními, psychologickými i společenskými zákonitostmi. Proto je pro pedagogiku indeterminismus obtížně přijatelný. Pedagogika (sociální pedagogika také – poznámka autora) jako věda o výchově je schopna odhalovat zákonitosti procesu výchovy a učení a přiklání se tak k tvrzení německého filozofa J. G. Fichteho, který říká, že svoboda je poznaná nutnost a naše jednání je svobodné potud, pokud jsme schopni si uvědomovat zákonitosti (biologické, psychologické, sociologické) a pokud jsme zároveň schopni nést následky za své rozhodnutí. V případě katolické výchovy je základním atributem kázeň jako prostředek a cíl výchovy, jinak řečeno poslušnost k Bohu.¹³³

Do diskuse, který přístup je správnější, přispěl i Dominik Duka, když pronesl, že žijeme ve svobodě, ale jako by se nové možnosti na vzdělání a výchově příliš neprojevovaly, neboť jsou často k vidění spíš negativní důsledky liberální výchovy.¹³⁴

Rozdílný přístup k pojetí výchovy nemusí nutně znamenat nějaký problém. To dokazuje velice úspěšný model křesťanské výchovy v pojetí Dona Bosca a jeho salesiánů. Jako příklad je o to vhodnější, protože se jedná o případ sociálně pedagogické činnosti. Don Bosco nazval svůj výchovný styl „preventivním systémem“ a razil v něm heslo, že je lepší negativním jevům mezi mládeží předcházet, než je pouze napravovat. V jeho pojetí lze najít dvě stránky prevence: omezující a motivační. Při práci s mládeží uplatňoval jak důvěru, tak bdělost a také se snažil vyvádět mladé lidi z prostředí, které pro ně znamenalo nějaké mravní ohrožení. Současně s tím jim poskytoval nabídku seberealizace, která odpovídala potřebám daného jednotlivce.¹³⁵

Domnívám se, že lepší příklad funkčního propojení některých principů sociální pedagogiky s katolickou výchovou by se hledal jen těžko.

¹³³ DVOŘÁČEK, Jiří. *Kompendium pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009, str. 111-113

¹³⁴ DUKA, Dominik. *Glosy Dominika Duky 2011*. 1. vyd. V Praze: Radioservis ve spolupráci s Českým rozhlasem - Radiožurnál, 2012, str. 135

¹³⁵ PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, str. 45

II. PRAKTICKÁ ČÁST

8 Kvalitativní výzkum – Fenomenologické zkoumání

8.1 Určení výzkumné otázky

Respondentům bylo položeno 14 otázek. První čtyři otázky se vztahovaly k jejich vztahu ke katolické víře, jak se s ní setkali a co pro ně znamená, tedy celkově k fenoménu zkušenosti s vírou. Otázky č. 5 až č. 8 se vztahovaly ke katolické výchově a výuce náboženství, tedy k fenoménu schopnosti víry vychovávat a učit. Otázky č. 9 až č. 14 se vztahovaly ke konzervativním a liberálním představitelům církve a k tomu jak vnímají jejich výroky a názory.

Na základě provedených rozhovorů se pokusím objasnit třetí a čtvrtý cíl diplomové práce, který jsem si vytýčil v úvodu. Prověřím předpoklad, že katolíci považují křesťanskou výchovu za přínosnou i pro nekatolíky a dále, že katolíci sice nemají detailní představu o liberálních autorech a jejich myšlenkách, ale podporují liberálně laděné myšlenky, pokud se s nimi setkají.

8.2 Metoda sběru dat, analýzy dat a výběr respondentů

Fenomenologické rozhovory byly uskutečněny se šesti respondenty. Jednalo se o tři muže ve věku 35, 38 a 55 let a o tři ženy ve věku 34, 40 a 51 let. Všichni respondenti jsou praktikující katolíci s rodinami vychovávajícími děti. Žijí v různých regionech a navzájem se neznají, čímž bylo zaručeno, že nemohlo dojít k případnému ovlivňování v jejich odpovědích. Ve všech případech se jedná o svéprávné občany, kteří byli seznámeni s účelem i obsahem rozhovorů a s poskytnutím rozhovorů pro potřeby zkoumání souhlasili (byla jim dána možnost odmítnout rozhovor). Z toho důvodu názory v rozhovorech mají potřebnou relevanci a validitu. Osobně znám pouze jednoho z respondentů, se kterým se ovšem osobně nestýkám. Tuto okolnost považuji za důležitou při objektivním interpretování výsledků, kdy jsem minimalizoval subjektivní ovlivnění ze strany mé osoby. Identita respondentů nebyla odhalena jiné osobě a rozhovory budou v této práci zveřejněny způsobem znemožňujícím spojení konkrétní osoby s konkrétními názory. Jednotlivé rozhovory se uskutečnily postupně od listopadu 2012 do ledna 2013.

Sběr dat byl prováděn prostřednictvím fenomenologického strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Otázky byly záměrně pokládány všem respondentům stejné, aby bylo možno snáze interpretovat a porovnávat odpovědi. Při rozhovorech jsem se snažil naslouchat a nezasahovat do odpovědí. Vyhýbal jsem se také otázkám ad-hoc a

do hovoru jsem zasáhl pouze tehdy, když nebyla některá otázka nebo její část zodpovězena. Respondentům bylo umožněno nevyjadřovat se k jakémukoliv okruhu otázek v rámci rozhovoru. Všechny rozhovory se uskutečnily osobně tváří v tvář, kdy nebyly přítomny jiné dospělé osoby. Ve dvou případech pouze malé děti do tří let věku. Po vzájemné dohodě se rozhovory uskutečnily v jejich domovech a v jednom případě v domě rodičů při návštěvě. Doba rozhovorů byla jednu až jednu a půl hodiny. Všechny rozhovory byly zaznamenány v elektronické podobě a následně co nejpřesněji přepsány.

Ohledně analýzy výsledků jsem použil fenomenologickou interpretaci, jelikož byly interpretovány osobní zkušenosti respondentů. Fenomenologické rozhovory se podle některých autorů skládají ze tří částí, přičemž je každá část zaměřena na jinou oblast a mezi jednotlivými částmi jsou intervaly 3 až 7 dnů.¹³⁶

Já jsem provedl jeden rozhovor obsahující všechny tři části. Důvodem bylo časové vytížení respondentů i mé osoby. V případě snahy o dodržení teoretického postupu jsem riskoval sníženou mírou ochoty jednotlivých respondentů. Při interpretaci výsledků považuji za důležitou také tu skutečnost, že nejsem praktikujícím katolíkem a empatii, kterou jsem při rozhovorech projevil, považuji za dostatečnou pro objektivní vyhodnocení.

8.3 Rozhovory

1. rozhovor – sobota 10. 11. 2012 v 10.00 hod. – muž 35 let, olomoucký kraj, venkov

1. *V jakém rodinném prostředí jste vyrůstali, obecně a ve vztahu ke katolické víře (věřící nebo nevěřící rodiče), zda se jednalo o venkov nebo o město, případně v které části ČR?*

Rodiče byli a jsou nevěřící, bydleli jsme ve městě Olomouci v paneláku. Nyní bydlím s rodinou na venkově. Moje manželka je také věřící. Prostředí rodiny, ve které jsem vyrůstal, bylo bez problémů a už v době dětství jsem o Bohu přemýšlel. Pokud bych to měl upřesnit, tak okolnost, že manželka byla při našem seznámení věřící, hodnotím s odstupem času jako hodně významnou a skoro bych řekl, že to byla Boží prozřetelnost, že jsme se potkali.

¹³⁶HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, str. 180-181

2. *Kdy a jakým způsobem jste se poprvé setkali s katolickou vírou a koho nebo co považujete za hlavní impuls na své cestě k víře?*

Okrajově mě s vírou seznámila babička, která ale můj eventuelní zájem nijak zvlášť neaktivizovala. Praktikující křesťan jsem začal být po přípravě na svatbu a zároveň na křest. Nechal jsem se pokřtít ve 30 letech, za což vděčím panu faráři, který má dar slova a vcítění. Ale v Boha jsem věřil odmalička. To, že příroda je dílem náhodné evoluce, že život vznikl chemickou reakcí a po smrti nic není, mi nešlo do hlavy.

3. *Zkuste se zamyslet, jaké místo zaujímá katolická víra ve vašem životě a v životě vaší rodiny, v čem je pro vás důležitá. Jakou má například funkci (ochrannou, posilující, nebo dokonce smysl života, nebo jinou)?*

Těžká odpověď. Určitě se dá nazvat smyslem života, splněním úkolu na Zemi. Je pro mě rozhodně posilující a inspirující, z hlediska náhledu na ostatní lidi, na události v životě, morální zásady a odpovědnost, vztah k sobě samému, bližním a v první řadě ve vztahu k Bohu. Takže se dá souhrnně říct, že je to naprosto zásadní věc v mém životě.

4. *V jaké podobě víru praktikujete. Pravidelná návštěva kázání v kostele, setkávání s ostatními věřícími na různých akcích, pouze modlitby v soukromí domova.*

Víra prostupuje celý život mé rodiny, dnes a denně, každou minutu, zní to možná divně, ale opravdu to tak cítím. Když budu konkrétní: soukromá a rodinná modlitba, čtení Písma a literatury, přemýšlení/rozjímání, rozhovor s přáteli a v neposlední řadě účast na mši svaté, přijímání svátostí, zpověď atd. Například eucharistii považuji za velmi důležitou. Zprvu jsem nechápal, o čem to je, ale časem se pro mě stala velmi posilující a nezbytnou, stejně jako např. svátost smíření. Nyní vím, že lidé, kteří tuto nabízenou ruku odmítají, svůj život ochuzují o velký dar.

5. *Navštěvují nebo navštěvovaly vaše děti hodiny náboženství nebo podobnou formu výuky a považujete ji za vhodnou nebo důležitou?*

Nejlepší výukou je výchova náboženství osobním příkladem. Případně rozhovor, společná modlitba, četba obrázkové Bible, sdělování konfrontace víry a životních

událostí. Jinak syn navštěvuje církevní školu, kde jsou hodiny náboženství a chodí s námi samozřejmě na mše.

6. *Pokud znáte náplň hodin náboženství, je něco co v nich postrádáte?*

Znám to jen zevrubně, nemohu odpovědět. Vím, že třída chodí na mše svaté, modlí se a mají teoretickou výchovu, o událostech z Písma a životě svatých apod.

7. *Víte jaký je rozdíl mezi školami státními a školami, které zřizuje církev? A v důsledku toho uvažujete, že by bylo pro své dítě vhodnější, kdyby navštěvovalo církevní školu nebo naopak školu státní?*

Jaký je rozdíl? Tak v církevkách je kladen větší důraz na náboženskou výchovu, mezilidské vztahy, přípravu na 1. svaté přijímání apod. Můj synek chodí do druhé třídy církevky a ač jsme měli různé obavy, nemůžeme si školu vynachválit. Už i v přístupu učitelů k dětem a jejich výchovné působení. Například oceňuju osobní přístup ke každému dítěti - je to malá škola. Je to výborné a určitě odlišné od běžných městských škol. Ve výchově syna a jeho správném nasměrování nám škola velmi pomáhá. Dcerka je zatím ve školce, tam doufám bude chodit taky. Jestli nám ji vezmou, protože je tam nával.

8. *Myslíte si, že katolická církev má co nabídnout při výuce a výchově mládeže. Pokud ano, v čem si myslíte, že by mohl být její přínos.*

Odpovím v rovině kdyby. Kdyby měla výchovu a výuku veškeré mládeže na starosti jen církev, budovali bychom poklad ve společnosti, ubylo by negativních projevů ve společnosti. Např. současná sexuální výchova je zaměřená na sexuální styk a z této výchovy plyne promiskuita a návazné problémy ve společnosti. Dnešní styl je - koho potkám a líbí se mi, s tím můžu mít volný sex. V této výchově zcela chybí výchova ke stálému partnerskému životu, k lásce mezi partnery a sexu, jako třešničky na dortu tohoto vztahu.

9. *Vy sám, sledujete (řekněme akademické) dění v katolické církvi. Například aktuální prohlášení církevních představitelů k některým společenským otázkám, nebo publikace teologů, rozhovory s nimi a podobně? Pokud ano, co vás v poslední době v tomto směru zaujalo nebo co považujete za důležité.*

Ne se všemi názory církve se ztotožňuji, i když vím, že to „nemyslí špatně“. Za důležité a naprosto stěžejní považuji tlak církve na úctu k lidskému životu. Někdy

mám pocit, že kdyby tu církev nebyla, byla by naprosto bezuzdně rozšířená eutanazie, klonování, potraty apod. I se všemi negativními vlivy a zneužívání. Takže rámci sledování událostí sleduji i události ohledně církve, většinou ze sdělovacích prostředků a internetu.

10. Je pro vás důležité, aby katolická víra měla pevné a neměnné základy nebo připouštíte, že by v některých oblastech víry mohlo dojít ke změnám, které by reflektovaly společenský vývoj?

Ke změnám určitě má docházet, společnost se vyvíjí a církev nemůže zamrznout ve středověku. 2. vatikánským koncilem se církev otevřela lidstvu a to je dobře. Pořád ale dogma Kristova učení musí chránit a zachovávat neporušené. Přes to myslím nemůže jet vlak, jak se říká. Takže diskuse ano, ale má to své mantinely. Jinak by to myslím nešlo.

11. Souhlasíte ve všem s oficiálními názory katolické církve? Například co se týká euthanasie, používání kondomů, interrupce, svazků homosexuálů a podobně nebo si v některých otázkách ponecháváte právo na odlišný názor. Pokud ano, v kterých otázkách to je.

Jak jsem již uvedl, ne se všemi názory zcela souhlasím, ale z 90 procent ano. Co se týká úcty k životu (eutanazie, potraty, klonování), toto by měl být primární zájem společnosti, to je jediné, co nás ještě odlišuje od říše zvířat. Kondomy používám a nemá s tím problém, církvi jde hlavně o uvědomělý vztah ke své sexualitě. Proti svazkům homosexuálů nic nemám, myslím, že ani církev. Jde tu hlavně o svěřování dětí homosexuálním párům, s čímž nesouhlasím – chudáci děti.

12. Jak si vysvětlujete změny názorů církevních představitelů? Například Benedikt XVI striktně odmítal používání kondomů a nakonec ve své knize rozhovorů připustil jejich používání ve specifických situacích.

Papež je vystaven nepředstavitelnému tlaku zevnitř církve a ze společnosti, z vlády, z médií apod. Nezávidím mu jeho funkci, někdy ať udělá tak nebo jinak, vždycky je to špatně. Někdy je velmi těžké vymyslet vhodný kompromis. Z toho pak plynou někdy nejednoznačná vyjádření papeže, což určitě média řádně „rozmáznou“.

13. Znáte některé liberálně zaměřené iniciativy v katolické církvi usilující o reformy a změny (např. v ČR Kairos 98, v Německu „My jsme církev“, Rakouská iniciativa kněží aj.)? Pokud ano, jaký na ně máte názor.

Neznám nemohu odpovědět. Některá „reformní“ hnutí v církvi mají dnes a měly v historii pro církev velký význam, církevní představitelé občas potřebují „nakopnout“, aby se hnuli z místa a vnímali věci z vyšší perspektivy. Bohužel to má ale často následek rozštěpení církve a vznik nového proudu – nové církve nebo i sekty, což také není dobrá cesta. Obecně nemám například problém s ekumenismem, ale tyhle iniciativy jsou zřejmě něco jiného. Konkrétně opravdu nemohu posuzovat, protože je neznám.

14. Znáte názory Tomáše Halíka nebo Hanse Künga (oba jsou mimo jiné katoličtí teologové)? Pokud ano, souhlasíte s nimi v něčem a proč.

Hanse Künga znám jen okrajově, vlastně jen vím, že někdo takový je. Tomáše Halíka čtu, mám jeho názory rád, je to velmi vzdělaný člověk s úžasnými vhledy do hloubky. Jeho velikost národ ocení asi až po jeho smrti, jak to tak bývá. Víím, že má ve světě víry široký záběr, za což není příliš oblíbeným ve vyšších kruzích církve. Já si jej velmi vážím, vysvětlil mi některé nevyjasněné teologické otázky, na které by mi katechismus asi nedal odpověď. Můžu říct, že jeho osobu nevnímám jako liberální.

2. rozhovor – sobota 24. 11. 2012 v 15.00 hod. – muž 38 let, kraj Vysočina, venkov

1. V jakém rodinném prostředí jste vyrůstali, obecně a ve vztahu ke katolické víře (věřící nebo nevěřící rodiče), zda se jednalo o venkov nebo o město, případně v které části ČR?

Mé dětství bylo rozděleno do několika etap. Narodil jsem se v roce 1975 jako nemanželské dítě 17 leté matce. Do věku 3 let jsme žili s její matkou, tedy babičkou, děda zemřel 4 měsíce před mým narozením. Ve věku 3 let se máma vdala za přítele, ne mého biologického otce. Později spolu měli ještě 2 dcery, které mám velice rád a beru je jako své pravé a vlastní sestry. Rodinné prostředí nebylo vždy přívětivé pro výchovu dítěte – otčím byl svérázná osobnost s kladným vztahem k alkoholu a despotickým projevům, včetně fyzického násilí. Ve vztahu k víře – věřící, řekněme latentně, je pouze moje matka, otčím věřícím nebyl. Nicméně jsem brzy i z vlastní vůle začal navštěvovat náboženství a kostel.

Otčímovo despotické chování vyvrcholilo v můj odchod v 16 letech zpět k babičce, se kterou jsem žil až do své svatby v roce 2002. Otčím v neúměrném chování pokračoval i vůči mé matce, která jej i na moje naléhání později opustila. Později zemřel za nejasných okolností, asi v důsledku epileptického záchvatu vyvolaného přemírou alkoholu se ztrátou vědomí. Po letech musím konstatovat, že k němu necítím zlobu a paradoxně jsem mu vděčný – měl jsem možnost poznat odvrácenou tvář výchovy a tak bych ji nikdy nepraktikoval sám.

2. *Kdy a jakým způsobem jste se poprvé setkali s katolickou vírou a koho nebo co považujete za hlavní impuls na své cestě k víře?*

Část odpovědi už jsem uvedl v první otázce. Velkou měrou mě inspirovala i věřící babička, za kterou jsem rád o prázdninách utíkal před svými starostmi a bolestmi z rodiny. Z části mě k víře přivedla i moje hloubavá a humanisticky zaměřená maličkost. V době dospívání – řekněme na rovinu „v pubertě“ jsem víru jako mnoho mých vrstevníků opustil. Doba vzdoru trvala až do mého návratu z vojny. Na druhém konci republiky s malou možností přijet domů na krátký opuštěný, jsem měl mnoho času k přemýšlení o životě. Navíc jsem začal po vojně chodit s dívkou ze stejné vesnice (mojí nynější ženou), která byla ke katolické víře vychována a byla aktivní věřící. Manželka byla a je pro mne velký dar na cestě ve víře. Jako kdyby to byl předem připravená scénář.

3. *Zkuste se zamyslet, jaké místo zaujímá katolická víra ve vašem životě a v životě vaší rodiny, v čem je pro vás důležitá. Jakou má například funkci (ochrannou, posilující, nebo dokonce smysl života, nebo jinou)?*

Těžká otázka. Co je to vlastně víra – pro každého něco jiného. Pro mě vlastně víra nemá z povrchního pohledu žádná pozitiva, má je mít pro moje okolí. Není pro mě motlitbou pouze slovo, ale především čin – skutek lásky ke kterémukoli člověku, touha zbavit se zášti ke komukoli, kde by se dala cítit. Z tohoto pohledu rád beru víru jako smysl života i když je třeba přečíst kontext. Nejsem tedy člověkem ponořeným v motlitbách a ve svém nitru, ale osobou otevřenou se smyslem pro současnost a okolí a hlavně – s „otevřeným srdcem“. Tak se prakticky snažím o trvalý život v motlitbě. A navenek to pro okolí vypadá, že jsem správně „trhlej“ a mám tak plno přátel, ke kterým svůj přístup k životu aplikuji.

4. *V jaké podobě víru praktikujete. Pravidelná návštěva kázání v kostele, setkávání s ostatními věřícími na různých akcích, pouze modlitby v soukromí doma.*

Velká část odpovědi už byla řečena. Jinak pochopitelně též pravidelné návštěvy Mše svaté každou neděli, společná dovolená s podobnými rodinami, která se nijak neliší od dovolené většiny populace – aneb „paří se též“ a kdo neví, nepozná, že jde o farní společenství – pokud se nepodívá hlouběji na vztah jednoho k druhému a k okolí. V současnosti jsem též dokončil kurz pro spolupracovníky farností – tzv. pozice akolyty – spolu se třemi stejně trhlými kamarády. Tuto funkci stejně již delší dobu zčásti vykonáváme, nyní je pouze potvrzena.

5. *Navštěvují nebo navštěvovaly vaše děti hodiny náboženství nebo podobnou formu výuky a považujete ji za vhodnou nebo důležitou?*

Ano, syn náboženství navštěvuje, mladší děti budou doufám také. A k vhodnosti nebo důležitosti této výuky – pokud by si do života neodnesl nic jiného, minimálně se učí, že má mít rád své okolí a žít pro ostatní – a tak si vlastně odnáší vše, co potřebuje.

6. *Pokud znáte náplň hodin náboženství, je něco co v nich postrádáte?*

V naší farnosti ne, jinde nemohu pro neznalost soudit.

7. *Víte jaký je rozdíl mezi školami státními a školami, které zřizuje církev? A v důsledku toho uvažujete, že by bylo pro své dítě vhodnější, kdyby navštěvovalo církevní školu nebo naopak školu státní?*

Rozdíl ve výuce podle mě markantní není, církevní školu jsem nikdy nenavštěvoval a její osnovy neznám, těžko tudíž soudit. Svě děti ale budu směřovat spíše ke státní škole. Prvním důvodem je to, že v dnešní české převažující ateistické společnosti je pohled na církevní školy opovrhlivý i ze strany potenciálních budoucích zaměstnavatelů. Proč to tak je - souvisí to s morálkou národa jako společnosti. Druhým důvodem je fakt, že k víře a slušnému životu nemá vést dítě primárně škola, ale rodina. A pokud dítě nedostane základ v rodině, žádná škola tomu nepomůže.

8. *Myslíte si, že katolická církev má co nabídnout při výuce a výchově mládeže. Pokud ano, v čem si myslíte, že by mohl být její přínos.*

Opět asi část odpovězena v předešlých odpovědích. Z mého, pouze ryze subjektivního a možná nesprávného, pohledu, nesmí církev zůstat archaickou společností uzavřenou pro nezasvěcené, což se bohužel mnohde děje. Církev musí ukázat, že je naopak tím, co proklamuje – společenstvím s touhou zachovat lásku, pokoru a odevzdanost okolí. Nikoli být tím, kdo prosazuje tvrdé tresty, pořádá protestní akce proti tomu, co se vymyká místo dialogu a podobně. Co se týká mladých, tak rozhodně vzájemná ústa jeden k druhému, k rodičům, i k přírodě, to je věc, kterou církev může přispět, takže vlastně etická výchova.

9. *Vy sami, sledujete (řekněme akademické) dění v katolické církvi. Například aktuální prohlášení církevních představitelů k některým společenským otázkám, nebo publikace teologů, rozhovory s nimi a podobně? Pokud ano, co vás v poslední době v tomto směru zaujalo nebo co považujete za důležité.*

Ano sleduji, aspoň se snažím sledovat vše závažné. Co bych vyzdvihнул, je pan kardinál Dominik Duka, který je svým otevřením se dnešní době a celkovým postojem částečným spojovacím článkem s českou ryze ateistickou většinou, pro kterou jsme „kostelní krysy“, jak mě rád nazývá jeden z mých přátel – a přesto je přítelem. Teď aktuálně mne nic nenapadá, co významného se stalo a stálo by za komentář.

10. *Je pro vás důležité, aby katolická víra měla pevné a neměnné základy nebo připouštíte, že by v některých oblastech víry mohlo dojít ke změnám, které by reflektovaly společenský vývoj?*

Ano, jsem pro celkovou reformu církve a kompletní přehodnocení přístupu ke společnosti, který je místy až archaický. Neměl bych například nic ani proti změnám v celibátu. Manželství je přece také svátost. Z tohoto pohledu jsem asi celkem liberál.

11. *Souhlasíte ve všem s oficiálními názory katolické církve? Například co se týká euthanasie, používání kondomů, interrupce, svazků homosexuálů a podobně nebo si v některých otázkách ponecháváte právo na odlišný názor. Pokud ano, v kterých otázkách to je.*

Jak vyplývá z dosavadních odpovědí, tak nesouhlasím. Jednotlivě: K euthanasii – zde s církví souhlasím zčásti. Život jsem nikomu nedal a je jedno, jestli jej v očích pozorovatele dává příroda nebo Bůh, nemám tedy právo jej vzít, přesto, že je druhý nemocen a smrt si přeje. Jsou léky, které dokážou trvale tlumit bolest a utrpení a nikdo nemůže tvrdit, že zítra nebude vynalezen lék pro pacienta, kterému jsem dnes pomohl ze světa. Jiné je to pochopitelně u umělého udržování „života“ na přístrojích bez sebemenší možnosti ke zlepšení – zde vlastně jdeme všim proti přírodě nebo Bohu – takže za mě – člověk v bezvědomí s poškozeným mozkiem a orgány, bez možnosti procitnutí z komatu, nemá být několik let napojen na přístrojích, které prodlužují jeho důstojný odchod. Kondomy a antikoncepce celkově – zde přece nejde o nic odsouzeníhodného. Člověk je stále pouze živočichem a též v přírodě bylo u mnoha druhů pozorováno, že sexualita u nich neslouží pouze k rozmnožování. Tak jsme byli stvořeni – kdo to chce popřít?! A z pochopitelných důvodů nelze připustit, aby z téměř každého pohlavního aktu vzešel nový potomek. Přitom život přeci neberu – ještě žádný není, pouze zamezuji jeho vzniku a to je svědomím každého. Navíc by v případě nemožnosti použití antikoncepce stoprocentně přibylo usmrcených novorozenců zabalených do igelitek a pohozených v křoví, jak nám média velmi ochotně vždycky ukazují. Bohužel i samice v přírodě své mládě opustí, pokud vidí, že se o něj nepostará a ponechá je svému osudu. Tím pochopitelně neomlouvám vraždy novorozenců, ale antikoncepci, která jim prokazatelně zabraňuje. Interrupce – vzhledem k možnosti antikoncepce ne pro všechny – pouze ze zdravotních důvodů, kdy je ohrožena matka nebo plod a s plným svědomím proč. Svazky homosexuálů – zde se opět vrátím k přírodě. I zde je možno u mnoha druhů pozorovat homosexuální chování. Tak to asi bylo zařízeno! Vždyť z pohledu přírody – ona sama ví, proč jsou některé věci tak, jak jsou, a z pohledu víry – Bůh to připustil, mám tedy právo tomu bránit a říkat, že je to špatné a zvrhlé? Kdo mi dal moc soudit? Homosexuálové za svoji orientaci nemůžou. Nejde o vlastní výmysl nebo o vyléčitelnou nemoc, jde o trvalý, vrozený a neměnný stav jisté části myšlení, zjednodušme to – mozku. Přeci homosexuála nezastřelím, nebo nevyloučím ze společnosti – tím jdu proti kázání víry! Co se týká svazků – ano, ať mají možnost žít plnohodnotný život s existenčními a majetkovými výhodami jako každý, nikoli však děti – adopce v žádném případě! Pokud by Bůh nebo příroda chtěli, mohli by mít děti přirozeně.

A nelze vychovávat dítě v tomto svazku tak, aby to zčásti negativně neovlivňovalo jeho přirozenou orientaci. Zároveň nesouhlasím s přílišnou – a moderní a častou propagací homosexuality. Já jsem heterosexuál a nemám potřebu pro tuto skutečnost pořádat slavnostní pochody a demonstrace svého zaměření. A schovávat se za potřebu bránit se ve společnosti je výmluva – dnešní liberální společnost homosexuály většinou přijala, a pokud jistá část ne, mohou si za to homosexuálové sami touto nepřirozenou a propagovanou demonstrací své odchylky. Zde tedy mé názory, které jdou celkem hodně proti tomu, co církve veřejně hlásá. V žádném případě netvrdím, že jsou mé názory správné, ale stojím za nimi.

12. *Jak si vysvětlujete změny názorů církevních představitelů? Například Benedikt XVI striktně odmítal používání kondomů a nakonec ve své knize rozhovorů připustil jejich používání ve specifických situacích.*

Ustoupil tady ze svého radikálního přesvědčení, což je podle mne dobře a skýtá to naději na pozvolný začátek očekávané reformy. Kéž by podobných změn názorů bylo více.

13. *Znáte některé liberálně zaměřené iniciativy v katolické církvi usilující o reformy a změny (např. v ČR Kairos 98, v Německu „My jsme církev“, Rakouská iniciativa kněží aj.)? Pokud ano, jaký na ně máte názor.*

Ano, některé znám, ale jen tak že vím o jejich existenci, neznám názory, takže se blíže nemůžu vyjádřit. Obecně je dobře, že i v církvi je nějaká diskuse.

14. *Znáte názory Tomáše Halíka nebo Hanse Künga (oba jsou mimo jiné katoličtí teologové)? Pokud ano, souhlasíte s nimi v něčem a proč.*

Mons. Tomáše Halíka znám, pochopitelně ne osobně, a v mnoha otázkách s ním opravdu souhlasím, např. v postoji ke stále ještě současnému prezidentovi, kterého jsem kdysi mimo jiné uznával a který se v mých očích v posledních 2 letech zcela zdiskreditoval. Nicméně pohled na názory a učení p. Halíka nejde koncipovat do krátké odpovědi a je na dlouhou teologicko-sociologicko-politickou debatu. Jsem rád, že takový lidé jako je on existují.

3. rozhovor – pátek 7. 12. 2012 v 16.00 hod. – žena 34 let, Jihomoravský kraj, venkov

- 1. *V jakém rodinném prostředí jste vyrůstali, obecně a ve vztahu ke katolické víře (věřící nebo nevěřící rodiče), zda se jednalo o venkov nebo o město, případně v které části ČR?***

Vyrůstala jsem v katolické rodině, oba rodiče i prarodiče z obou stran byli věřící. Pocházím z menší vesnice na Jižní Moravě, což je podle mne hodně katolické prostředí, takže to pro mne bylo naprosto přirozené a samozřejmé.

- 2. *Kdy a jakým způsobem jste se poprvé setkali s katolickou vírou a koho nebo co považujete za hlavní impuls na své cestě k víře?***

Úplně přesně si nevzpomínám, přišlo to tak nějak přirozeně, chodila jsem od malička s rodiči a také i s babičkou do kostela, modlili jsme se doma, chodila jsem do náboženství. Velkou roli jistě sehrála moje babička, kterou jsem často viděla, jak se modlí, a čte náboženskou literaturu, když jsem pak byla starší, tak mi různé věci vysvětlovala. Babička bohužel už nežije, ale na její trpělivost a obětavost nezapomenu.

- 3. *Zkuste se zamyslet, jaké místo zaujímá katolická víra ve vašem životě a v životě vaší rodiny, v čem je pro vás důležitá. Jakou má například funkci (ochrannou, posilující, nebo dokonce smysl života, nebo jinou)?***

Víra je určitě velká posila a desatero je soubor morálních zásad, vím, že jsou podobné zásady i v jiných náboženstvích. Škoda, že se nad tím lidé více nezamýšlí, velmi by nám to prospělo. Bez víry se život nedokážu představit, jsem s ní srostlá, jestli se to tak dá říct.

- 4. *V jaké podobě víru praktikujete. Pravidelná návštěva kázání v kostele, setkávání s ostatními věřícími na různých akcích, pouze modlitby v soukromí doma.***

Do kostela chodím pravidelně v neděli a snažím se chodit podle našich možností i o svátcích na mši svatou, pak se samozřejmě snažím o modlitby v soukromí. Na setkání nechodím, vadí mi takového masové akce. Myslím si, že si vztah s Bohem musí hledat a budovat každý sám. V mém případě je to nejpříjemnější, když jsem o samotě.

5. *Navštěvují nebo navštěvovaly vaše děti hodiny náboženství nebo podobnou formu výuky a považujete ji za vhodnou nebo důležitou?*

Děti máme ještě malé, a do náboženství ještě nechodí, ale myslím, že je tato výuka velmi potřebná, mnohem víc než slavná sexuální výchova, kterou se někteří snaží prosadit. Ale i tady platí, že velmi záleží na katechetce, či faráři, jak dokáže děti zaujmout, jak jim látku přiblíží, jakým je sám člověkem. Ale já osobně nemám ráda extremismus a v náboženství to může být obzvlášť nebezpečné.

6. *Pokud znáte náplň hodin náboženství, je něco co v nich postrádáte?*

Na tuto otázku nemohu odpovědět, protože nevím, jaké jsou nynější osnovy. Pokud bych zavzpomínala na naše hodiny, když jsem byla dítě, tak to bylo přínosné, rozebíralo se Písmo, modlitby, jak se co děje při mši a proč, životopisy svatých, probírali jsme dokonce i početí a jedno téma bylo i o potratu, což bylo docela drsné, byl to dokument na videu, ale bohužel se to tak dělá, takže to byla realita, to si pamatuji dodnes.

7. *Víte jaký je rozdíl mezi školami státními a školami, které zřizuje církev? A v důsledku toho uvažujete, že by bylo pro tvé dítě vhodnější, kdyby navštěvovalo církevní školu nebo naopak školu státní?*

Rozdíl mezi školami je pouze ten, že se na církevní škole počítá s hodinami náboženství, žáci mají možnost jít na bohoslužby, někde pro ně bývá i před svátky možnost svaté zpovědi a podobně. Takže mají možnost duchovního rozvoje, žáci nemají problém navštívit bohoslužbu, když je významný svátek, protože se s tím na této škole počítá třeba v ranních hodinách. O tom, že bych dítě dávala na církevní školu, jsem prozatím neuvažovala, ale jistě budu důkladně prověřovat kvalitu školy, kvalitu lidí, kteří tam vyučují, ať už to bude církevní nebo státní škola. Sama jsem několik let byla ubytovaná na internátě Arcibiskupského gymnázia v Kroměříži a pevně doufám, že se tam snad zlepšili podmínky, protože v době kdy jsem tam byla ubytovaná, to bylo katastrofální od podmínek k bydlení až po přístup vychovatelek, které prohlíželi skříně, budily nás rozhlasem, večerka zase rozhlas, ucpané sprchy, neustálé kontrolování. Celkově bych strávené léta zhodnotila, že to byla dost hrůza, ale to je všechno o přístupu lidí, kteří mají studenty na starosti, to není až tak o tom jestli státní nebo církevní.

8. *Myslíte si, že katolická církev má co nabídnout při výuce a výchově mládeže. Pokud ano, v čem si myslíte, že by mohl být její přínos.*

Jistě, že má co nabídnout, ale je otázka, jestli mládež chce duchovno hledat, je to o trpělivosti, jestli k němu má přístup, a jestli jí nejsou milejší různé pozemské statky, jestli to tak můžu říct. Co vlastně berou mladí lidé jako prioritu? Náboženství, teď mluvím obecně, když je správně interpretované a pochopené má člověka posouvat kupředu, aby se zamýšlel nad tím, co dělá, jestli je upřímný, jestli někomu neublížil a má ho vést a posouvat k tomu aby byl lepším člověkem. O tom je i zpytování svědomí, najít své selhání a snažit se o nápravu, umět se omluvit, být k sobě upřímný. Na všech školách by měla existovat výchova v duchu křesťanských hodnot. Bylo by to ku prospěchu věci.

9. *Vy sami, sledujete (řekněme akademické) dění v katolické církvi. Například aktuální prohlášení církevních představitelů k některým společenským otázkám, nebo publikace teologů, rozhovory s nimi a podobně? Pokud ano, co vás v poslední době v tomto směru zaujalo nebo co považujete za důležité.*

Zaregistrovala jsem naprosto neoprávněné odvolání Trnavského arcibiskupa Bezáka, viděla jsem jeho dokument, a je to smutné, jak se touha po moci, objevuje i tam, kde si to vůbec nepřejeme. Myslím, že byl arcibiskup neoprávněně odvolaný, a že v tom byla nějaká černota a machinace. Jinak se snažím vše průběžně sledovat v médiích. I když ten bulvár je někdy fakt hrůza.

10. *Je pro vás důležité, aby katolická víra měla pevné a neměnné základy nebo připouštíte, že by v některých oblastech víry mohlo dojít ke změnám, které by reflektovaly společenský vývoj?*

Osobně si myslím, že by po pečlivém zvážení mohlo dojít k určitým změnám. Například vidím jako zbytečné, aby kněží museli žít v celibátu, myslím, že pokud by mohli vést normální rodinný život, jak jako my obyčejní lidé, líp by rozuměli útrapám, kterými může procházet manželství, nebo výchova dětí. Například pravoslavní kněží se mohou oženit a mít děti a nemají s tím, pokud vím, problémy.

11. *Souhlasíte ve všem s oficiálními názory katolické církve? Například co se týká euthanasie, používání kondomů, interrupce, svazků homosexuálů a podobně nebo si v některých otázkách ponecháváte právo na odlišný názor. Pokud ano, v kterých otázkách to je.*

Co se týká kondomů, tak s tím nesouhlasím, myslím, že by člověk měl jednat uvážlivě a zodpovědně, a pokud jsou nějaké důvody, třeba zdravotní, proč děti mít někdo nechce, tak tato ochrana před početím, je celkem na místě. Interrupce je vražda, stačí se podívat po internetu, jak to probíhá. Každý kdo se chystá něco takového udělat, tak by měl vidět, k čemu vlastně dává souhlas. Homosexuálové jsou jedinci, kteří se snaží nám namluvit, že jsou vlastně „úplně normální“. Mně to teda normální nepřijde, a s církví souhlasím, klidně ať jsou registrovaní, ale žádné adopce, nic takového! Normální je muž a žena. Eutanazie je taková složitá otázka, na kterou si netroufám odpovědět. Člověk by si sám neměl sáhnout na život, ale na druhé straně pokud má velké bolesti, nevím, jak to bude posuzovat Bůh. Asi neumím líp odpovědět.

12. *Jak si vysvětlujete změny názorů církevních představitelů? Například Benedikt XVI striktně odmítal používání kondomů a nakonec ve své knize rozhovorů připustil jejich používání ve specifických situacích.*

A už jsme u jádra problému, pokud člověk nežije manželským životem, jak může vědět, do jakých situací se obyčejní lidé dostávají a co řeší? Takže z tohoto pohledu by asi bylo víc věcí k diskusi v církvi.

13. *Znáte některé liberálně zaměřené iniciativy v katolické církvi usilující o reformy a změny (např. v ČR Kairos 98, v Německu „My jsme církev“, Rakouská iniciativa kněží aj.)? Pokud ano, jaký na ně máte názor.*

Něco málo jsem četla, a myslím, že některé argumenty, které žádají reformu, jsou logické a vyplývají z potřeb dnešní doby. Pokud by například ode mě odešel manžel nebo mě týral a manželství se rozpadlo ne mojí vinou, nesmím přijímat svátosti – to se mi zdá hodně tvrdé. Ale těch bodů je samozřejmě mnoho, myslím, že by se hlavně Vatikán měl zajímat o tyto snahy a hledat důvody proč se tyto snahy dějí.

14. *Znáte názory Tomáše Halíka nebo Hanse Künga (oba jsou mimo jiné katoličtí teologové)? Pokud ano, souhlasíte s nimi v něčem a proč.*

Tak teď jste mě „dostal“. Tady mám mezery, v poslední době jsem toho s dětmi moc nepřečetla, budu muset rychle dostudovat. Na tuto otázku raději nebudu odpovídat. Tomáše Halíka znám, ale nečetla jsem nic, podle toho co jsme od něj slyšela třeba v televizi, tak je to vzdělaný pán s rozumnými názory.

4. rozhovor – pátek 7. 12. 2012 v 16.00 hod. – žena 51 let, Jihomoravský kraj, město

1. *V jakém rodinném prostředí jste vyrůstali, obecně a ve vztahu ke katolické víře, zda se jednalo o venkov nebo o město, případně v které části ČR?*

Ve víře jsem byla vychovaná odmalička, byli jsme tradiční katolická rodina, zamýšlet se nad vírou jsem byla vedena spíše mámou, vyrůstala jsem v Brně, kde do dneška žiju se svojí rodinou.

2. *Kdy a jakým způsobem jste se poprvé setkali s katolickou vírou a koho nebo co považujete za hlavní impuls na své cestě k víře?*

Těch cest bylo asi víc, i souběžně, jak jsem řekla, víra v rodině byl základ, potom v době pražského jara v roce 1968 nás vedla výborná katechetka, potom bylo biřmování v 15 letech na podnět rodičů, kteří vybrali kmotru – starou bezdětnou matčinu nepraktikující tetu. Silný spojení s vírou bylo přes mládež ve farnosti, v 18 letech jsem se setkala se salesiány bez státního souhlasu, takže to byl takový celkem disent a myslím, že to pro mne jako pro mladou bylo tím pádem i v tomto směru atraktivní.

3. *Zkuste se zamyslet, jaké místo zaujímá katolická víra ve vašem životě a v životě vaší rodiny, v čem je pro vás důležitá. Jakou má například funkci (ochrannou, posilující, nebo dokonce smysl života, nebo jinou)?*

Víra je pro mne smyslem života a vede mě k cíli, což je dobře prožitý, naplněný život; je mi velkou pomocí, motivací; snažím se žít pod jejím zorným úhlem, opravdu mi to vnitřně pomáhá a naplňuje.

4. *V jaké podobě víru praktikujete. Pravidelná návštěva kázání v kostele, setkávání s ostatními věřícími na různých akcích, pouze modlitby v soukromí domova.*

Jsem praktikující katolička, takže pravidelné účasti na bohoslužbách, modlitba, setkávání s ostatními věřícími, snaha o růst ve víře a službu druhým, což nepovažuji za fráze. Pracuju také jako katechetka s dětmi, což je práce, která mě hodně naplňuje.

5. *Navštěvují nebo navštěvovaly vaše děti hodiny náboženství nebo podobnou formu výuky a považujete ji za vhodnou nebo důležitou?*

Naše čtyři děti prošli jak náboženskou výukou ve škole, na 2. stupni ZŠ, tak na faře to potom bylo středisko mládeže, navštěvovaly přípravy na přijetí svátostí, 1. Svaté

přijímání a svaté smíření, svaté biřmování, děti jezdily na pobytové akce s křesťanským duchovním zaměřením, což jsou akce, které hodně preferujeme.

6. *Pokud znáte náplň hodin náboženství, je něco co v nich postrádáte?*

Myslím, že se hodiny náboženství stále ztraktivňují, myslím tím po stránce formy. Měl by se dětem a mladým dát větší prostor ptát se i na intimní a tabuizovaná témata. Ta otevřenost je hodně důležitá, jak děti hledají odpovědi jinde a tím ztrácejí cestu k víře, která byla před tím třeba už dobře nakročená.

7. *Víte jaký je rozdíl mezi školami státními a školami, které zřizuje církev? A v důsledku toho uvažujete, že by bylo pro své dítě vhodnější, kdyby navštěvovalo církevní školu nebo naopak školu státní?*

Rozdíl je samozřejmě v tom, že na církevních školách mají děti možnost chodit na bohoslužby, je tam výuka náboženství a taky etická výchova, co se týká kvality učitelů, tak to je asi hodně individuální, naše děti chodily na střední církevní školy a byla jsem s úrovní výuky spokojená.

8. *Myslíte si, že katolická církev má co nabídnout při výuce a výchově mládeže. Pokud ano, v čem si myslíte, že by mohl být její přínos.*

Jednoznačně je to výchova k hodnotám, ke službě, k sociálním otázkám a k sociálnímu citění. To považuju za hodně důležité, protože to celá dlouhá léta na našich státních školách chybělo a teď všichni vidí, jak to vypadá s mládeží a s lidskými vztahy. Nejde o to nějak moralizovat, ale vědět co to je slušné chování a taky se podle toho sám chovat. Taky si myslím, že chybí kvalitní morální vzory pro mladé.

9. *Vy sami, sledujete (řekněme akademické) dění v katolické církvi. Například aktuální prohlášení církevních představitelů k některým společenským otázkám, nebo publikace teologů, rozhovory s nimi a podobně? Pokud ano, co vás v poslední době v tomto směru zaujalo nebo co považujete za důležité.*

Průběžně se snažím sledovat všechno co je důležité, ale jsem hodně pracovně vytížená, takže mi toho i spousta uniká.

10. *Je pro vás důležité, aby katolická víra měla pevné a neměnné základy nebo připouštíte, že by v některých oblastech víry mohlo dojít ke změnám, které by reflektovaly společenský vývoj?*

Určitě musí reflektovat společenský vývoj, aktuální situaci a výzvy společnosti, je to ale někde těžké balancování, protože jsou věci, které jsou základem víry, a s těmi se těžko dá nějak zásadně hýbat. To je taky potřeba víc vysvětlovat širší veřejnosti, která s vírou není až tak dalece seznámena a potom ji z neznalosti odsuzuje jako úplně špatnou.

11. *Souhlasíte ve všem s oficiálními názory katolické církve? Například co se týká euthanasie, používání kondomů, interrupce, svazků homosexuálů a podobně nebo si v některých otázkách ponecháváte právo na odlišný názor. Pokud ano, v kterých otázkách to je.*

Snažím se vždy pochopit důvody oficiálního stanoviska církve a většinou se s ní shodnu, protože všechno vychází z Písma. Euthanasie, tam teda souhlasím bez výhrad; jsem vděčná, že moderní paliativní medicína se komplexně zabývá konečnými stádii nemoci a umí zvládat bolest na snesitelné úrovni, takže není důvod používat euthanasii; oslovil mě názor, že pacient žádající euthanasii je vizitkou selhání paliativní léčby a jeho psychické a duchovní podpory. Ohledně používání kondomů je podle mého názoru nutné rozlišit ideál a reálný život a problémy, kondomy jsou jen horší variantou, ale mnohé řeší; mohou i zásadně pomoci řešit pandemickou situaci AIDS na africkém kontinentě, což taky papež uznal. U interrupcí souhlasím bez výhrad; snažím se zapojit do osvěty a prevence, která je podle mého názoru klíčová, ale určitě ne nějakou militantní formou, která se mívá účinkem. Myslím, že každý křesťan by se měl zapojit do osvěty ve svém okolí, nejenom co se týká interrupcí. Svazky homosexuálů kategoricky neodsuzuji a souhlasím i s určitou formou závazku, která ale nemůže být rovnocenná s manželským závazkem; rozhodně teda nesouhlasím s adopcí a výchovou dětí. To už je prostě věc, která přísluší jen rodině v pravém slova smyslu. Jak asi může homosexuální pár vychovávat plnohodnotně heterosexuála.

12. *Jak si vysvětlujete změny názorů církevních představitelů? Benedikt XVI například striktně odmítal používání kondomů a nakonec ve své knize rozhovorů připustil jejich používání ve specifických situacích.*

To může být konkrétním vyjádřením ochoty umět číst znamení a specifika doby a ukazovat směr, jak dál. Řekla bych, že člověk jako on v takovém postavení to má

velice složité, není mu co závidět. S těmi kondomy jsem to už vlastně okomentovala.

13. Znáte některé liberálně zaměřené iniciativy v katolické církvi usilující o reformy a změny (např. v ČR Kairos 98, v Německu „My jsme církev“, Rakouská iniciativa kněží aj.)? Pokud ano, jaký na ně máte názor.

Vím o nich, jejich názory neznám, jen vím, že takové iniciativy jsou. Podle mě jenutný dialog, ne odsuzování a smetení ze stolu. To nikam nevede.

14. Znáte názory Tomáše Halíka nebo Hanse Künga (oba jsou mimo jiné katoličtí teologové)?

Hans Küng. O něm mám povědomí, ale jeho názory jdou spíš mimo mě, knížku jsem žádnou nečetla a jinak se myslím s jeho názory nedá moc seznámit. Tomáš Halík je můj oblíbenec, vlastním všechny jeho knihy a taky mám skoro všechny přečtené. Když tak nad tím uvažuji, tak je to jeden z mála, který je schopný a ochotný se ke všemu vyjádřit a má to hlavně hlavu i patu.

5. rozhovor – pátek 11. 1. 2013 v 17.00 hod. – muž 55 let, Jihočeský kraj, město

1. V jakém rodinném prostředí jste vyrůstali, obecně a ve vztahu ke katolické víře, zda se jednalo o venkov nebo o město, případně v které části ČR?

Byl jsem pokřtěný, ale nevychovávaný ve víře. V rodině byl strýc, kněz, který měl však spoustu osobních problémů, mimo jiné závislost na alkoholu, potom taky „neustál“ perzekuce v 50. letech; později byl suspendován, nepřijal 2. vatikánský koncil, byl potom už takový podivín. Nátlakem na matku dosáhl, že jsem byl u 1. svatého přijímání a ve 12 letech u biřmování – bez přípravy; bylo mě zdůrazněno, že bude oslava, že dostanu hodinky a k biřmování příspěvek na kolo, což byl pro mě hlavní užitek. U biřmování mi byl vybrán kmotr, bratranec matky a strýce. Byl to podivínský starý mládenec, předtím i poté jsem s ním téměř nebyl v kontaktu. Takže celkově vzato byly to moje první kontakty s vírou zajímavé.

2. Kdy a jakým způsobem jste se poprvé setkali s katolickou vírou a koho nebo co považujete za hlavní impuls na své cestě k víře?

Opravdově jsem se k víře dostal až přes moji budoucí ženu a přes salesiány bez státního souhlasu. Byli tam lidé, kteří mne opravdu oslovili, a rozhodně to byl silný impuls na moji cestě k víře.

3. *Zkuste se zamyslet, jaké místo zaujímá katolická víra ve vašem životě a v životě vaší rodiny, v čem je pro vás důležitá. Jakou má například funkci (ochrannou, posilující, nebo dokonce smysl života, nebo jinou)?*

Víra je pro mne darem, který jsem nezaslouženě obdržel a mám tím sloužit druhým a pomáhat jim v rozvoji životních hodnot, nebo jejich vztahu k duchovní oblasti, zní to možná hrozně, ale takhle to vnímám, právě proto, že jsem se k víře dostal až později. Nejsem žádný náboženský fanatik, ale prožívám tyto věci silně a myslím, že i upřímně.

4. *V jaké podobě víru praktikujete. Pravidelná návštěva kázání v kostele, setkávání s ostatními věřícími na různých akcích, pouze modlitby v soukromí domova.*

Jsem praktikující katolík, takže pravidelná účast na bohoslužbách, modlitby, setkávání s ostatními věřícími. Po absolvování teologické fakulty, obor křesťanská výchova, kterou jsem absolvoval až v pokročilém věku, se snažím, to co jsem načerpal, nabízet a sloužit druhým. Třeba příprava témat pro společenství, rozhovory o víře a podobně.

5. *Navštěvují nebo navštěvovaly vaše děti hodiny náboženství nebo podobnou formu výuky a považujete ji za vhodnou nebo důležitou?*

Máme s manželkou 3 děti. Už jsou všechny odrostlé a vlastně už i plnoleté. Všechny chodily do náboženství a také s námi chodily na setkání. Za důležitou ale považuju kvalitní výchovu v rodině.

6. *Pokud znáte náplň hodin náboženství, je něco co v nich postrádáte?*

Myslím, že je důležité umět děti motivovat k přemýšlení o tom, jak se reálně v rámci své víry zapojovat do života dnešní složité společnosti; ukazovat, že jsme její součástí a máme za ni zodpovědnost. Prostě vychovat z nich angažované lidi užitečné pro společnost a ne aby z nich byla jen taková ta šedá masa.

7. *Víte jaký je rozdíl mezi školami státními a školami, které zřizuje církev? A v důsledku toho uvažujete, že by bylo pro tvé dítě vhodnější, kdyby navštěvovalo církevní školu nebo naopak školu státní?*

Rozdíl je v tom, že na církevních školách mají děti i bohoslužby, samozřejmě je tam výuka náboženství. Způsob výuky je podle mne také trochu jiný, nebo spíš přístup učitelů, kvalita se srovnává těžko. Děti chodily na církevní školy

a problémy nebyly, i když i tam jsem zaznamenal některé záležitosti, které by neměli být, tomu se asi nedá na sto procent vyhnout nikde.

8. *Myslíte si, že katolická církev má co nabídnout při výuce a výchově mládeže. Pokud ano, v čem si myslíte, že by mohl být její přínos.*

Jsem o tom naprosto přesvědčen, i když беру v úvahu argumenty, že každý má trochu jinou představu o tom, že je to nesprávnější, jsou přece jenom hodnoty, které uznávají obecně všichni nebo aspoň většina lidí. A ty křesťanské hodnoty svoji velkou kvalitu mají. Celková koncepce katolické etické výchovy je myslím přínosná pro všechny lidi bez rozdílu smýšlení a bylo by určitě užitečné, aby se taková výchova objevila na všech školách.

9. *Vy sami, sledujete (řekněme akademické) dění v katolické církvi. Například aktuální prohlášení církevních představitelů k některým společenským otázkám, nebo publikace teologů, rozhovory s nimi a podobně? Pokud ano, co vás v poslední době v tomto směru zaujalo nebo co považujete za důležité.*

Aktuálně třeba sleduji stanoviska a prohlášení církevních představitelů v rámci kampaně předvolbou nového prezidenta. Jinak aktuálně nevím o ničem, co by mne zaujalo nějak výrazně. Ale během roku se vždycky něco najde. Například jsem hodně rozladěn z těch pedofilních afér v církvi, je to hrozné co se někdy člověk dozví, i když je to jen přes média a každopádně to vrhá špatné světlo na všechny členy kléru.

10. *Je pro vás důležité, aby katolická víra měla pevné a neměnné základy nebo připouštíte, že by v některých oblastech víry mohlo dojít ke změnám, které by reflektovaly společenský vývoj?*

Na teologické fakultě nám někteří přednášející zdůrazňovali, že církev v 19. století podcenila společenský vývoj v sociální oblasti, což se projevilo na poklesu věrohodnosti a ovlivnilo postoj nemalé části populace Evropy k náboženství a víře a odrazilo se i na myšlenkovém vývoji našeho kontinentu v 1. polovině 20. století. Po druhém vatikánském koncilu se některé věci začaly měnit k lepšímu. Celkově je podle mne snaha, aby církev držela krok se společností. Na druhou stranu si nedovedu dost dobře představit kam až by to mělo jít, je to složitá otázka.

11. Souhlasíte ve všem s oficiálními názory katolické církve? Například co se týká euthanasie, používání kondomů, interrupce, svazků homosexuálů a podobně nebo si v některých otázkách ponecháváte právo na odlišný názor. Pokud ano, v kterých otázkách to je.

Já se vždycky snažím dopátrat a pochopit důvody těchto oficiálních stanovisek a ty také dál prezentuji a objasňuji, takže z toho si můžete dovodit, že souhlasím ve všech zásadních otázkách s církví, a asi bych nenašel žádné téma, kde bych se s oficiálním stanoviskem rozcházel. Pokud znáte tyto oficiální stanoviska, tak je asi nemá cenu opakovat. Nic nového by z mojí strany nezaznělo.

12. Jak si vysvětlujete změny názorů církevních představitelů? Benedikt XVI například striktně odmítal používání kondomů a nakonec ve své knize rozhovorů připustil jejich používání ve specifických situacích.

Papež to má těžké, Benedikt XVI. je pokračovatelem Jana Pavla II. má každopádně moji plnou podporu, taky si myslím, že novináři kolikrát hodně překrucují fakta. Pokud jde o změny názorů, myslím, že kdybychom šli do důsledků, tak zjistíme, že žádné změny názorů u papeže nejsou. Tak bych to nějak viděl.

13. Znáte některé liberálně zaměřené iniciativy v katolické církvi usilující o reformy a změny (např. v ČR Kairos 98, v Německu „My jsme církev“, Rakouská iniciativa kněží aj.)? Pokud ano, jaký na ně máte názor.

Nic moc o nich nevím, někdy jsou to trochu věci, které odvádějí pozornost od důležitých problémů, na druhou stranu je dialog v církvi potřeba, za sebe můžu říct, že se diskusi nebráním a rád argumentuju, slušně a věcně, pokud možno.

14. Znáte názory Tomáše Halíka nebo Hanse Künga (oba jsou mimo jiné katoličtí teologové)?

Hans Künga samozřejmě znám ze studií. Ale někdy mi připadá tak trochu jako provokatér. Víím, že se hodně angažuje v ekumenismu. Tomáš Halík je člověk na svém místě, vlastně taky hodně ekumenik. Hodně jeho knih jsem četl. On je hodně akademický, ale při tom mu člověk rozumí. Dává hodně za pravdu papežovi, ale je zajímavé, že ho někteří vnímají jako liberála. Já osobně s jeho názory problém nemám.

6. rozhovor – sobota 26. 1. 2013 v 15.00 hod. – žena 40 let, Moravskoslezský kraj, město

- 1. *V jakém rodinném prostředí jste vyrůstali, obecně a ve vztahu ke katolické víře (věřící nebo nevěřící rodiče), zda se jednalo o venkov nebo o město, případně v které části ČR?***

Vyrůstala jsem v katolické rodině na vesnici na tehdejší jižní Moravě, oba rodiče i prarodiče byli věřící. Takže jsem byla s vírou v kontaktu od malička.

- 2. *Kdy a jakým způsobem jste se poprvé setkali s katolickou vírou a koho nebo co považujete za hlavní impuls na své cestě k víře?***

S katolickou vírou jsem se v rodině setkávala od nejtělejšího dětství, ale mým hlavním impulsem byl můj manžel, v dětství to byla babička z matčiny strany. Při seznámení s budoucím manželem jsem okolnost, že je věřící, velmi kvitovala, cítila jsem vnitřně, že jsem na té správné cestě.

- 3. *Zkuste se zamyslet, jaké místo zaujímá katolická víra ve vašem životě a v životě vaší rodiny, v čem je pro vás důležitá. Jakou má například funkci (ochrannou, posilující, nebo dokonce smysl života, nebo jinou)?***

Víra je pro mě jednou z nejdůležitějších věcí v osobním životě a dává životu smysl. To můžu říct s klidným srdcem a bez nadsázky. Nedovedu si bez ní život představit.

- 4. *V jaké podobě víru praktikujete. Pravidelná návštěva kázání v kostele, setkávání s ostatními věřícími na různých akcích, pouze motlitby v soukromí doma.***

Pravidelně chodíme na bohoslužby, nikoli jenom na kázání v kostele, také se účastníme spousty akcí spojených s katolickou vírou – duchovní obnovy, poutě, setkání mládeže, zkrátka vyhledáváme často společenství ostatních katolíků

- 5. *Navštěvují nebo navštěvovaly vaše děti hodiny náboženství nebo podobnou formu výuky a považujete ji za vhodnou nebo důležitou?***

Všechny moje děti navštěvují hodiny náboženství, které považují za velice potřebné, zvláště pro dnešní mládež, která má ve většině případů žebříček hodnot zaměřen zcela materiálně. Pořád se o tom všude mluví, krize hodnot, ale je potřeba s tím také něco dělat a víra v tomto směru nabízí cestu.

6. Pokud znáte náplň hodin náboženství, je něco co v nich postrádáte?

S výukou náboženství jsem spokojená, uvítala bych tuto výuku přímo na základní škole. Víím, že někde to tak je, ale u nás bohužel ne.

7. Vííte jaký je rozdíl mezi školami státními a školami, které zřizuje církev? A v důsledku toho uvažujete, že by bylo pro své dítě vhodnější, kdyby navštěvovalo církevní školu nebo naopak školu státní?

Teď zrovna to aktuálně řešíme doma. Dcera chtěla jít sama na Arcibiskupské gymnázium. Myslím si, že je hodně důležité, aby si dítě vybralo pokud možno samo a nevybírali školu jenom rodiče. Má tam spoustu známých a od nich jenom ty nejlepší reference. Na škole nám vyhovuje hlavně to, že bude mít velice blízko k tomu, k čemu jsme ji od dětství vedli – k víře v Boha. Je tam povinná výuka náboženství, možnost chodit na bohoslužby denně, kaplan je přímou učitelským sboru a podobně. V neposlední řadě rozhodlo i to, že toto gymnázium má vysokou úroveň výuky s kvalitním pedagogickým obsazením. Bez toho by to samozřejmě nešlo. Věřím, že nebudeme zklamaní ani my ani dcera.

8. Myslíte si, že katolická církev má co nabídnout při výuce a výchově mládeže. Pokud ano, v čem si myslíte, že by mohl být její přínos.

Katolická církev má určitě dnešní mládeži co nabídnout, protože s hodnotami, které uznává, a které hlásá – pokora, láska k bližnímu, věrnost, vlídnost, zdrženlivost, atd. se mladí v dnešním světě téměř nesetkávají. Jsou vychováni v naprosto materiálním světě, kde se hlavní důraz klade na bohatství, moc, peníze, kariéru a vidím kolem sebe, že to není dobře.

9. Vy sami, sledujete (řekněme akademické) dění v katolické církvi. Například aktuální prohlášení církevních představitelů k některým společenským otázkám, nebo publikace teologů, rozhovory s nimi a podobně? Pokud ano, co vás v poslední době v tomto směru zaujalo nebo co považujete za důležité.

Děni v katolické církvi sledujeme aktivně prostřednictvím tisku (Katolické noviny), rádia Proglas i TV Noe. Takže si troufám tvrdit, že vííme o všem podstatném co se děje v katolické církvi.

10. Je pro vás důležité, aby katolická víra měla pevné a neměnné základy nebo připouštíte, že by v některých oblastech víry mohlo dojít ke změnám, které by reflektovaly společenský vývoj?

Jsou věci, ve kterých považuji za důležité, aby byly neměnné a měly pevné základy, což zaručuje právě katolická víra: výchova dětí v úplné rodině, ve které rodiče kladou důraz na věrnost a výchovu dětí, soužití více generací společně, starost o umírající a celkový pohled na smrt jako součást života, umění přijmout nemoc jako dar a spousta dalších. Nesetkala jsem se v životě s lepší nabídkou řešení těchto otázek, než nabízí katolická víra.

11. *Souhlasíte ve všem s oficiálními názory katolické církve? Například co se týká euthanasie, používání kondomů, interrupce, svazků homosexuálů a podobně nebo si v některých otázkách ponecháváte právo na odlišný názor. Pokud ano, v kterých otázkách to je.*

Stručně a jasně, ve všech těchto otázkách s oficiálními názory církve souhlasím a nemám s tím problém.

12. *Jak si vysvětlujete změny názorů církevních představitelů? Například Benedikt XVI striktně odmítal používání kondomů a nakonec ve své knize rozhovorů připustil jejich používání ve specifických situacích.*

Nečetla jsem knihu rozhovorů Benedikta XVI., proto se k této otázce nemohu vyjádřit.

13. *Znáte některé liberálně zaměřené iniciativy v katolické církvi usilující o reformy a změny (např. v ČR Kairos 98, v Německu „My jsme církev“, Rakouská iniciativa kněží aj.)? Pokud ano, jaký na ně máte názor.*

Znám je pouze okrajově, takže se k jejich konkrétním aktivitám také nemůžu vyjádřit.

14. *Znáte názory Tomáše Halíka nebo Hanse Künga (oba jsou mimo jiné katoličtí teologové)? Pokud ano, souhlasíte s nimi v něčem a proč.*

Znám názory Tomáše Halíka, čtu jeho knihy, názorově s ním souhlasím, líbí se mi zvláště jeho názory týkající se etiky a tolerance. Hanse Künga téměř neznám, rozhodně jsem od něj nic nečetla, takže nemůžu komentovat.

8.4 Diskuse nad výsledky rozhovorů

Co se týká první části otázek (č. 1-4), tak pouze dvě respondentky se vyjádřily jednoznačně k tomu, že již od útlejšího věku byly de facto praktikující katoličky. Ostatní,

i když se od mládí také s vírou v nějaké podobě setkávali, konstatovali, že hlubší a opravdovější zájem se u nich projevil až v dospělém věku. Mezi respondenty sice není vyloženě generační rozdíl, co se týká jejich věku, ale za zajímavý považují ten fakt, že hlubší zájem o víru a jeden z významných impulsů jejich cesty k víře, resp. upevnění víry, byl jejich současný životní partner, tedy manžel nebo manželka. Lze rovněž konstatovat, že z vyjádření všech respondentů je zřejmé, že se u nich nejedná o žádný nahodilý nebo módní výstřelek, který by mohl souviset například s tím, že se v době seznámení chtěli svému protějšku nějakým způsobem zalíbit. Naopak je možno přijmout tvrzení, že je setkání s budoucími partnery utvrdilo v tom, že jdou tou správnou cestou, pokud mluvíme o jejich víře v Boha. Všichni respondenti také v katolické víře vidí smysl života a faktor, který jim dává sílu, inspiraci i radost. Opravdovost jejich vyjádření dokládá také fakt, že ve všech případech, kromě jednoho muže, se jedná o dlouhodobě a správně fungující manželství. To, že z jejich odpovědí na úvodní čtyři otázky můžeme dovozovat opravdovost jejich víry, je důležitým východiskem k tomu, aby bylo možno co možná nejobjektivněji posoudit poslední dva vytýčené cíle diplomové práce.

Další část otázek (č. 5-8) byla zaměřena na záležitosti týkající se křesťanské výchovy. V tomto ohledu je velmi důležitou okolností, že všichni respondenti vychovávají ve svých rodinách děti. Pro další posuzování není důležitý jejich věk. Pouze můžeme konstatovat, že v jednom případě má respondent již děti dospělé a výchova jako taková již z jeho strany neprobíhá. Z odpovědí pěti respondentů vyplývá, že jednoznačně preferují církevní školy. Pouze jeden muž uvedl, že bude volit státní školu. Jeho důvod, pokud by to bylo skutečně tak jak uvedl, lze označit za „smutný“, neboť se týkal skeptického pohledu, co se týká případné negativní reakce ze strany ateisticky smýšlejících spoluobčanů, když by jeho děti chodily na církevní školu. Na čem se ovšem většina respondentů shodla, je to, že velkou váhu, ne-li dokonce tu největší, přikládají rodinné výchově, která děti modeluje od jejich narození a proto je zcela zásadní pro jejich další směřování, i pro pěstování víry v Boha. Pokud budu vycházet z poznatků uvedených v teoretické části diplomové práce, docházím k závěru, že názory respondentů ohledně rodinné výchovy jsou totožné s tím, co hlásá církev, viz kapitola 5.1 Manželství a rodina v křesťanském pojetí. V očích katolické církve je rodina součástí Božího plánu a také jednou ze sedmi svátostí. To, jaký význam je jí přikládán, můžeme dovozovat také z velkého počtu církevních dokumentů, vzniknuvších na téma rodiny.

Všichni respondenti také uvedli, že jejich děti navštěvují hodiny náboženství a většina také uvedla, že to není jediný „veřejný“ zdroj výchovy ve víře. Shodný pohled měli respondenti také na to, čím může katolická výchova a církev obecně přispět k výchově i jiných dětí, než těch z katolických rodin. Dokonce některé odpovědi byly v takové rovině, že je žádoucí, aby katolická výchova, která preferuje duchovní hodnoty, byla v nějaké podobě zastoupena v etické nebo podobné výchově na státních školách. Pouze jedna respondentka vyjádřila také negativní zkušenost, kterou měla s pobytem na tehdejší církevní škole, přesněji na ubytovně této školy.

Je zřejmé, že na podkladě výsledků pouze šesti rozhovorů nelze zobecňovat. Nicméně konstatuji, že co se týká třetího cíle (katolíci považují křesťanskou výchovu za přínosnou i pro nekatolíky), byl předpoklad ve všech šesti případech potvrzen. Z tohoto pohledu by se mohlo jednat o dobrý podklad podobně formulované hypotézy potencionálního kvantitativního výzkumu nebo šetření.

Poslední a také nejrozsáhlejší část otázek (č. 9-14) se týkala záležitostí, které byly rovněž předmětem teoretické části diplomové práce. Šlo o liberální a konzervativní názory v katolické církvi. V této části se ukázalo, že se jedná o problematiku, která je, alespoň částečně, pro některé respondenty hůře uchopitelná. Je ovšem také pravdou, že většina odpovědí se nesla v duchu prodiskusním. Obecně byla deklarována ochota k diskusím o požadavcích, které zaznívají z liberálního tábora. Někteří respondenti se vyjádřili i ke konkrétním záležitostem. Například zazněla otázka zrušení celibátu kněží, kterou dva respondenti přímo podpořili. Rovněž byl v některých odpovědích deklarován tolerantní přístup k homosexuálům. I tam, kde odpovědi nebyly konkrétní, lze tuto tolerantnost dovodit, protože dva respondenti vyjádřili pouze souhlas s oficiálním názorem církve, která s tolerancí k homosexuálním osobám nemá problém, v rovině úcty ke každému člověku. Co ovšem zaznělo de facto unisono, byl postoj k případným adopcím dětí ze strany homosexuálních párů. V tomto případě se jednalo o negativní postoj všech respondentů. I přes negativní postoj k uvedené otázce je z rozhovorů patrné, že respondenti nežijí izolovaně od diskutovaných problémů, ale naopak o nich vědí a dokážou se k nim vyjádřit.

Ve věci čtvrtého cíle (katolíci sice nemají detailní představu o liberálních autorech a jejich myšlenkách, ale podporují liberálně laděné myšlenky, pokud se s nimi setkají) jsem došel k závěru, že předpoklad byl jednoznačně potvrzen pouze u dvou respondentů.

Ve všech případech se sice potvrdilo, že katolíci se ohledně liberálních autorů hlouběji neorientují (Hans Küng je znám jen povrchně, a jen podle jména), ale liberálně laděné myšlenky nejsou rozhodně podporovány všechny a u všech. V tomto směru by jistě mohlo být provedeno kvantitativní šetření zaměřené konkrétněji na různá témata a problémy zajímavé i přínosné z hlediska výsledků. Z odpovědí minimálně poloviny respondentů lze dovodit, že liberální iniciativy, ba ani liberální názory je nijak blíže nezajímají a nemají potřebu se s nimi seznamovat. Pod úhlem této skutečnosti je zřejmé, že katolická nauka, tak jak s ní byli seznámeni, pro ně představuje ucelený systém vyložených pravd, které by ani nebylo správné nějak významněji předefinovávat. Pak ovšem ani nebude možné plnit, byť jen částečně, požadavek držet krok s vývojem společnosti. Jinak řečeno – poslušnost církvi a Bohu. Je pro praktikující katolíky typická a nelze ji od víry oddělovat. Jedná se o záležitost, která může být pro nekřesťana těžko pochopitelná.

Co nelze zpochybnit, jsou hodnotové orientace všech respondentů bez rozdílu pohlaví a věku. Žijí ve víře a přesně ví, co jim víra dává a proč ji vlastně praktikují. Současně také vyjadřují přesvědčení, v čem by mohla být katolická víra prospěšná ostatním. V rozhovorech nebyly zaznamenány odpovědi, které by mohli být v rozporu s křesťanskou morálkou, nebo vy vyznívaly nějak nesnášenlivě. V teoretické části v první a čtvrté kapitole lze najít pasáže, které částečně vrhají stín na oficiální názory církve, co se týká například homosexuálů a jejich nároku na to mít někoho rád anebo antikoncepce. V tomto ohledu dopadli respondenti lépe, což příkládám na vrub jejich těsnějšímu kontaktu s každodenní realitou.

Nijak překvapivé nebylo označení Tomáše Halíka za oblíbeného autora a byla potvrzena argumentace z teoretické části (1. kapitola) o tom, že se nejedná o typického liberálního autora, i když mnohdy vyvolává v táboře konzervativních představitelů silné negativní emoce. Respondenti ukázali, že slyší na pozitivní vzory, neboť Halík takovým vzorem bezpochyby je.

ZÁVĚR

Liberální a konzervativní myšlenky se nepřestanou střetávat nad rozličnými tématy naší doby. Zatímco konzervativní názory hájí tradici a myšlenkově drží až obdivuhodnou návaznost jeden na druhého, liberálně smýšlející autoři staví na první místo člověka, který má jejich důvěru ve svém svobodném rozhodování. Předpokládám, že jednou z příčin odlišných názorů, může být rozdílný výklad a rozdílný přístup k tak zásadním věcem jakými je pro víru Písmo svaté. Jsem přesvědčen, že se mi to podařilo alespoň z části ukázat na konkrétních příkladech. Těžko ovšem hádat jak hluboké brázdy budou těmito střety vyorány, případně také vyvolají následek.

V dopadu na výchovu je situace jiná. Zde dominuje oficiální a většinově konzervativní proud, který se spíše střetává se sekularizovanou výchovou než s liberálním proudem, jehož vliv na křesťanskou výchovu lze pozorovat zřejmě pouze v rámci liberálního přístupu jednotlivců. Nezdá se, že by liberální proud měl nějakého společného koncepčního jmenovatele. Liberální názor na jeden problém neznamena automaticky obdobný názor na problém druhý a liberální pohled mnohdy splyne s názorem sekularizované výchovy.

Na druhé straně se ukázalo, že není třeba se za každou cenu bránit některým podnětným a přínosným myšlenkám katolického učení, když navíc katolické učení je historicky i kulturně nedílnou součástí celé naší společnosti. Příkladem na kterém to bylo ukázáno, je etická výchova. Sama katolická církev, ač se chová aktivně například v paliativní péči nebo charitativní činnosti, říká druhým dechem, že její primární cíl má pouze náboženský charakter - je to spása člověka. To jí ovšem nebrání podporovat vše dobré a přínosné co je konáno ve prospěch společnosti. Pokud bude naše sekularizovaná společnost schopna s tímto aspektem dále pracovat, jsem přesvědčen o tom, že výchova prováděná z pozice státu bude s katolicky pojatou výchovou schopna efektivní kooperace nebo alespoň schopna vzájemně se inspirovat a brát si jedna z druhé to užitečné.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ADAM, Zdeněk a Jiří VORLÍČEK. *Paliativní medicína*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1998, 480 s., [8] s. barevných obrazových příloh. ISBN 80-7169-437-1.

BAKOŠOVÁ, Z. *Teórie sociálnej pedagogiky*. Bratislava: SAV, 2011, ISBN 80-223-2205-9.

BENEDIKT. *Světlo světa: papež, církev a znamení doby*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011, 204 s. ISBN 978-80-87474-14-3.

Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona: podle ekumenických vydání z r. 1985. Praha: Biblická společnost, 1990, 863, 287 s.

Deklarace o eutanazii Bona et iura. Vyd. 2., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 23 s. ISBN 978-80-7195-334-0.

DUKA, Dominik. *Glosy Dominika Duky 2011*. 1. vyd. V Praze: Radioservis ve spolupráci s Českým rozhlasem - Radiožurnál, 2012, 178 s. ISBN 978-80-87530-08-5.

DUKA, Dominik. *V duchu pravdy: rozhovor o sobě, o historii, o společnosti, o církvi, o diecézi, o Bohu*. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Flétna, 2008, 224 s. ISBN 978-80-903652-5-4.

DVOŘÁČEK, Jiří. *Kompendium pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009, 176 s. ISBN 978-80-7290-405-1.

FINKELSTEIN, Israel a Neil Asher SILBERMAN. *Objevování Bible: Svátá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2010, 329 s. ISBN 978-80-7429-044-2.

FRANZEN, August, Roland FRÖHLICH a Bedřich SMÉKAL. *Malé dějiny církve*. 3., dopl. a rozš. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 398 s. ISBN 80-7195-082-3.

HALAS, František X. *Fenomén Vatikán: idea, dějiny a současnost papežství, diplomacie Svatého stolce, České země a Vatikán*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, 759 s. ISBN 80-7325-034-9.

HALÍK, Tomáš. *Co je bez chvění, není pevné: labyrintem světa s vírou a pochybností*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, 379 s. ISBN 80-7106-628-1.

HAZLETT, Ian. *Rané křesťanství: počátky a vývoj církve do roku 600*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009, 315 s. ISBN 978-80-7325-159-8.

HELMINIAK, Daniel A. *Co vlastně Bible říká o homosexualitě?*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007, 131 s. ISBN 978-80-7325-122-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

JARKOVSKÁ, Lucie. Lidská sexualita – nebezpečná ideologie? Analýza argumentů odpůrců sexuální výchovy v českých školách. In Miroslav Mitlöhner, Zuzana Prouzová. 18. CELOSTÁTNÍ KONGRES K SEXUÁLNÍ VÝCHOVĚ V ČESKÉ REPUBLICI: Sborník referátů. Brno: SPRSV, 2010. s. 67 - 71, 5 s. ISBN 978-80-904290-2-4.

KLÍČOVÁ, Marcela. *Vzestup křesťanství: dějiny prvních pěti století církve*. Praha: Návrat domů, 2009, 158 s. ISBN 978-80-7255-190-3.

KNOPP, Guido. *Vatikán: moc papežů*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2003, 391 s. ISBN 80-249-0192-7.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

KÜNG, Hans. et al. *Menschenwürdig Sterben: Ein Plädoyer für Selbstverantwortung*, Piper, München - Zürich 2009. ISBN: 978-3-492-05276-4.

KÜNG, Hans. *Světový étos: projekt*. 1.vyd. Zlín: Archa, 1992, 151 s. ISBN 80-900249-4-7.

KÜNG, Hans. *Věčný život?*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006, 297 s. ISBN 80-7021-836-3.

LEV. *Encyklika Lva XIII.: Rerum novarum o dělnické otázce*. 3. vyd. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1946, 54, [2] s.

MUNZAROVÁ, Marta. *Proč ne eutanazii, aneb, Být, či nebýt?*. Vyd. v KNA 2. V Kostelním Vydrří: Pro občanské sdružení Ecce homo vydalo Karmelitánské nakladatelství, 2008, 87 s. ISBN 978-80-7195-304-3.

MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 203 s. ISBN 978-80-210-5029-7.

PAVEL, Jan. *Familiaris consortio: o úkolech křesťanské rodiny v současném světě: apoštolská adhortace Jana Pavla II. z 22. listopadu 1981.* 2. vyd. Praha: Zvon, 1996, 101 s. ISBN 80-7113-161-x.

PAVEL, Jan. *Teologie těla: katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu.* 1. vyd. Praha: Paulínky, 2005, 591 s. ISBN 80-86025-99-3.

PAVEL, Jan. *Výklad Bible v církvi: dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993.* Vyd. 2., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 111 s. ISBN 978-80-7195-133-9.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 203 s. ISBN 978-80-247-3470-5.

PUTNA, Martin C. *Křesťanství a homosexualita: pokusy o integraci.* Vyd. 1. Praha: Torst, 2012, 161 s. ISBN 978-80-7215-434-0.

RUCKI, Štěpán. *Mezi Biblií a medicinou: sborník přednášek a stručná historie Sdružení křesťanských zdravotníků v ČR.* Albrechtice: Křesťanský život, c2007, 156 s. ISBN 978-80-7112-121-3.

RYBÁŘ, Radovan. *Člověk - společnost a výchova k hodnotám.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 198 s., [3] l. obr. příl. ISBN 978-80-210-5713-5.

SKALICKÝ, Karel. *Radost a naděje: církev v dnešním světě.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 303 s. ISBN 80-7192-430-x.

SMÉKAL, Vladimír. *Kulturně etické a psychologické souvislosti výchovy ke zdravému způsobu života. In Rozvíjení aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků.* Brno: MU, 1997. s. 33-36.

ŠTĚRBOVÁ, Dana. *Sexuální výchova - multidisciplinární přístup: medicína, psychologie, pedagogika, právo, demografie.* 1. vyd. Ostrava: CAT Publishing ve spolupráci se Společností pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2012, 235 s. ISBN 978-80-904290-5-5.

VESELÝ, Pavel. *Dominik Duka: moderní a oblíbený.* Praha: Petrklíč, 2011, 111 s. ISBN 978-80-7229-267-7.

VIRT, Günter. *Žít až do konce: etika umírání, smrti a eutanazie.* 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2000, 95 s. ISBN 80-7021-330-2.

WEST, Christopher. *Teologie těla pro začátečníky: stručný úvod do sexuální revoluce Jana Pavla II.* 1. vyd. Praha: Paulínky, 2006, 143 s. ISBN 80-86949-18-4.

DALŠÍ INFORMAČNÍ ZDROJE

<http://www.forbes.com>

<http://vdb.czso.cz>

<http://www.corriere.it>

<http://im-wac.blogspot.pt>

<http://www.vendee.cz>

<http://www.vatican.va>

<http://cs.wikipedia.org>

<http://www.getsemany.cz>

<http://www.kebrle.cz>

<http://www.rozhlas.cz>

<http://tn.nova.cz>

<http://www.halik.cz>

<http://liberallove.bluefile.cz>

<http://www.msmt.cz>

<http://www.charlie.li>

<http://skolstvi.cirkev.cz>

<http://www.katechismus.cz>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Dt	5. Mojžíšova kniha, Deuteronomium, Starý zákon
Ef	list Efezským, Nový zákon
EV	encyklika Evangelium vitae
Ex	2. Mojžíšova kniha, Exodus, Starý zákon
Ez	Ezechiel, Starý zákon
Gn	1. Mojžíšova kniha, Genesis, Starý zákon
J	evangelium Jana, Nový zákon
1K	1. list Korintským, Nový zákon
2K	2. list Korintským, Nový zákon
Ko	list Koloským, Nový zákon
L	evangelium Lukáše
Lv	3. Mojžíšova kniha, Leviticus, Starý zákon
Mt	evangelium Matouše
Mk	evangelium Marka
Nu	4. Mojžíšova kniha, Numeri, Starý zákon
Ř	list Římanům, Nový zákon
Sk	Skutky apoštolské, Nový zákon
Te	list Tesalonickým, Nový zákon